

ALKOHOLISMI DUALISMIN, DIALOGIN JA PARADOKSIN VALOSSA

Tutkielma alkoholismin käsitteenmäärittelystä filosofisten metodien avulla

TAMPEREEN YLIOPISTON KIRJASTO
PÄÄKIRJASTO

Markku Välli
Tampereen yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja
sosiaalityön laitos
Pro gradu -tutkielma
Joulukuu 2003

Tampereen yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos

VÄLLI, MARKKU: Alkoholismi dualismin, dialogin ja paradoksin valossa.

Tutkielma alkoholismin käsitteenmäärittelystä filosofisten metodien avulla.

Pro gradu –tutkielma, 113 sivua.

Sosiaalityö

Joulukuu 2003

Tutkielma tarkastelee epistemologisista lähtökohdista käsin alkoholismin käsitteenmäärittelyn ongelmia kahdessa osassa. Ensin tutkin dualistisella tiedonasenteella Descartesin (2001) Järjen käyttöohjeet metodin avulla Lehtosen (1996), Niemelän (1999), Märkjärven (1995) sekä Puhakan (2000) väitöskirjojen välille muodostuvan käsitteenmäärittelyn paradoksin ilmenemistä. Toisessa osassa tulkitSEN dialogisella tiedonasenteella Platonin (1999) dihaireettisella metodilla kolme proosadialogia, jotka olen kirjoittanut yhdessä nimettömän Alcoholics Anonymous (AA) yhteisön jäsenen kanssa Juha Varton (1993) dialogisella menetelmällä.

Tutkielman aihepiirin rajaUS, jossa poistin alkoholismin hoitoon liittyvät tutkimukset, johti uuteen tutkimussuuntaan, ja se oli myös alkuna tutkimuksen tulokseen johtavalla tiellä. *Tutkimuksen tulos on, että tein oletuksen AA:n teoriasta ja sen metodologiasta.* Oletus sisältää AA:n ontologian, tiedonasenteen, tiedonintressin, metodin sekä ihmiskäsityksen määrittelyt, ja sen taustalla on Ilkka Armisen (1994, 17) huomio: ”Nimettömiä alkoholisteja koskeva suuri määrä tutkimusta ei ole onnistunut tuottamaan johdonmukaista, kasautuvaa näkemystä.”

Tutkielman rajauksen jälkeen keskityin alkoholismin käsitteenmäärittelyyn, joka pakotti vastaamaan kysymykseen AA:n alkoholismin määritelmän sopimattomuudesta dualistisen ja dialogisen tiedonasanteen luokkiin. Vastaukseni oli johtaa aineistostani ja kirjallisuudesta paradoksaalinen tiedonasenne, jolla tehdyt aposterioriset johtopäätökset perustuvat Kantin (1997) idealismiin ja Koskon (1993) sumeaa logiikkaan sekä Eskolan (2003) monimerkityksellisyydet hyväksyvään ajatusmalliin, ja joka on juurena oletukselleni AA:n teoriasta ja sen metodologiasta.

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO

- 1.1 Alkoholismin käsitteenmäärittely tutkielman aihepiirinä 1
- 1.2 Aihepiirin merkitys ja tutkielman tavoitteet 4
- 1.3 Tutkielman rakenne 13

2. METODOLOGINEN REFLEKTIO

- 2.1 Yhteiskuntatieteiden metodologiset perusteet 18
- 2.2 Epistemologia ensisijaisena lähtökohtana ja epistemologian perustan ongelma 22
- 2.3 Dualistinen ja dialoginen tiedonasenne 23
- 2.4 Tiedonasenteiden suhde tiedonintresseihin 25

3. KATSAUS ALKOHOLISMIN KÄSITTEENMÄÄRITTELYYN

- 3.1 Alkoholismin käsitteenmäärittelyn muutoksia Suomessa 29
- 3.2 Dualistinen, dialoginen ja paradoksaalinen tiedonasenne määrittelyn luokkina 32
 - 3.2.1 Paradoksaalinen tiedonasenne 32
 - 3.2.2 Paradoksaalisen tiedonasenteen teoreettinen viitekehys 35
- 3.3 Alkoholismin määritelmien muutokset dualistisessa tiedonasenteen luokassa 39
 - 3.3.1 Alkoholismin lääketieteellisten määritelmien muutoksia 39
 - 3.3.2 Alkoholismin psykologisten määritelmien muutoksia 42
- 3.4 Alkoholismin määritelmien muutokset dialogisessa tiedonasenteen luokassa 43
- 3.5 Alkoholismin määritelmien muutokset paradoksaalisessa tiedonasenteen luokassa 45
- 3.6 Yhteenveto alkoholismin määritelmien muutoksien suunnasta 47

4. VASTAUKSIA KYSYMYKSEEN: MIKSI IHMISET

PÄIHDTTÄVÄT ITSEÄÄN?	49
4.1 Kaksi sosiologisesti kiinnostavaa vastausta	50
4.1.1 Kirjailija Jack Londonin kolme vastausta	50
4.1.2 Fabianisti Robert Blatchfordin vastaus	52
4.2 Filosofi Platonin kaksi vastausta	53
4.3 Henkinen-hengellinen vastaus	54
4.4 Alcohol and Other Drug Addiction Service (AODA):n vastauksia	56
4.5 Yhteenveto vastauksista	56

5. DUALISTINEN TIEDONASENNE

5.1 Tutkimuskysymys	59
5.2 Metodit	
5.2.1 Metodin etsinnän lähtökohtana tietoteorian perusta	62
5.2.2 Platonin dihaireettinen metodi	63
5.2.3 Descartesin Järjen käyttöohjeet metodi	65
5.3 Aineisto I	71
5.4 Analyysi aineisto I:stä	72
5.5 Johtopäätös I	76

6. DIALOGINEN TIEDONASENNE

6.1 Juha Varton dialoginen menetelmä	78
6.1.1 Dialoginen menetelmä nimettömyyden tutkimusmetodina	81
6.2 Aineisto II	83
6.2.1 Ensimmäinen proosadialogi	84
6.2.2 Toinen proosadialogi	86
6.2.3 Kolmas proosadialogi	89
6.3 Hermeneuttinen tulkinta	93
6.4 Hermeneuttinen tulkintatehtävä	95
6.5 Aineisto II:n ja tutkimuskysymyksen analyysi	95
6.6 Hermeneuttinen johtopäätös	97

7. LOPPUPOHDINTA

7.1 Oletus AA:n teoriasta ja sen metodologiasta	103
---	-----

8. KIRJALLISUUS

LUETTELO TAULUKOISTA

<i>Taulukko 1.</i> Tutkielman aihepiirin, alkoholismien käsitteenmäärittelyn, kolme tieteen aluetta ja niiden keskeisimmät osuudet tutkielmassa	3
<i>Taulukko 2.</i> Tutkielman aihepiirin epistemologinen jako	4
<i>Taulukko 3.</i> Objektivistisen ja subjektivistisen yhteiskuntatieteen metodologiset perustan alueet	18
<i>Taulukko 4.</i> Tiedonintressien ja tiedonasenteiden suhteet	27
<i>Taulukko 5.</i> Oletus AA:n metodologiasta eli oletettu tie kohti AA:ta . . .	104

LUETTELO KUVIOISTA

<i>Kuvio 1.</i> Kahden pätevän argumentin paradoksi esimerkkinä Bill Gatesin paradoksaalinen luonne	11
<i>Kuvio 2.</i> Neljän pätevän argumentin paradoksi esimerkkinä alkoholismien käsitteenmäärittely aineistossa I	11
<i>Kuvio 3.</i> Neljän pätevän argumentin padoksin erittely	77

1 JOHDANTO

1.1 Alkoholismin käsitteenmäärittely tutkielman aihepiirinä

Tutkielmani aihepiirissä, joka on alkoholismin käsitteenmäärittely, yhdistyvät kolme tieteen aluetta, jotka ovat päihdetutkimus, sosiaalityön tutkimus ja filosofia. Päihdetutkimuksen keskeisimmän osuuden aihepiirissäni muodostavat seuraavat neljä väitöskirjaa: Maija-Liisa Lehtosen (1996) Alkoholipsykoosipotilaan ennuste, Leila Märkjärven (1995) Työterveyshoitajat päihdetyöverkoston kehittäjinä, Jorma Niemelän (1999) Usko, hoito ja toipuminen ja Antero Puhakan (2000) Hoitoonohjaus hoitoonohjatun silmin -subjektiivinen totuus ja sen tulkinta. Ne muodostavat myös tutkielman ensimmäisen aineiston. Tutkielman aihepiiriin kolme tieteen aluetta ja niiden keskeisimmät osuudet tutkielmassa esittelen taulukossa 1.

Sosiaalityön tutkimuksen osuus aihepiirissäni on toinen aineisto, jossa kuvaan yhden nimettömän alkoholistin, Iidan, kokemusta ja käsityksiä alkoholismista Anonymous Alcoholics (AA) yhteisössä kolmen proosadialogin avulla. Filosofian osuuden muodostavat aihepiirissäni kolme filosofista metodologiaa, jotka ovat Descartesin (2001) Järjen käyttöohjeet, Varton (1993) dialoginen menetelmä ja Platonin (III 1999) dihaireettinen metodi. Näillä kolmella filosofisella metodilla tutkin neljää päihdetutkimuksen väitöskirjaa sekä nimettömän alkoholistin, Iidan, kokemuksia ja käsityksiä alkoholismista.

Päihdetutkimuksen, sosiaalityön tutkimuksen ja filosofian yhdistäminen samaan tutkielmaan tuo näkyviin edellä mainittujen tieteen alueiden välisiä rajalinjoja, jolloin on myös rajalinjojen tulkinnan mahdollisuus. Esitän tulkintani näistä tieteen alueiden välisistä rajalinjoista seuraavasti: Filosofian rajat ovat selkeät suhteessa sosiaalityön tutkimukseen ja päihdetutkimukseen, koska tutkielmani filosofian alueen metodien kirjoittajat Descartes, Varto ja Platon ovat tunnetusti filosofeja.

Sosiaalityön ja päihdetyön tutkimuksen välisen rajan tulkintaa on, että määrittelen toisen aineistoni eli kolme proosadialogia, kuuluvan sosiaalityön tutkimukseen eikä päihdetutkimukseen. Tämän rajan määrittelyn perustelen Paynen (1997, 4) sosiaalityön teorian avulla, joka esittää kolme perspektiiviä sosiaalityön perustehtävistä. Nimettömän alkoholistin, Iidan, alkoholismikokemusten ja -käsitysten tutkiminen voi olla Paynen mukaisen tulkintani mukaan sosiaalityön tutkimuksen kohde, koska se yksi osa sosiaalityön refleksiivis-terapeuttista perspektiiviä, jossa etsitään asiakkaalle mahdollisuuksia muutokseen ja elämänsä hallintaan. Tulkitsen Iidan alkoholismikokemuksen ja alkoholistin yhteiskuntaan palaamisen tutkimisen olevan myös osa Paynen (1997, 290) toista sosiaalityön sosialistis-kollektivistista perspektiiviä, jossa sosiaalityö ymmärretään alistettujen ihmisten tasa-arvoisia mahdollisuuksia lisääväksi toiminnaksi. Tämän toisen perspektiivin keskeisiä ydinkäsitteitä ovat ”radikal”, ”anti-oppressive” ja ”empowerment”.

Taulukko 1. Tutkielman aihepiirin, alkoholismin käsitteenmäärittelyn, kolme tieteen aluetta ja niiden keskeisimmät osuudet tutkielmassa

Aihepiirin tieteen alueet	Keskeisimmät osuudet tutkielmassa
Päihdetutkimus	Ensimmäinen aineisto, joka muodostuu neljästä väitöskirjasta
Sosiaalityön tutkimus	Toinen aineisto, joka muodostuu kolmesta proosadialogista
Filosofia	Kolme filosofista metodologiaa

Tutkielman aihepiiri jakaantuu edellä mainittujen kolmen tieteen alueen lisäksi *kahteen epistemologiseen alueeseen* taulukon 2. mukaan, jotka ovat dualistinen ja dialoginen tiedonäsenne. Dualistinen tiedonäsenne pyrkii pitämään erillään tiedon tuottajan ja tiedon kohteen saadakseen tiedon esiin. Dialoginen tiedonäsenne katsoo, että tiedon muodostavat tiedon tuottaja ja tiedon kohde yhdessä, jolloin niiden erottaminen toisistaan on keinotekoisia. (Guba & Lincoln 1989, 87-88; Guba 1990, 14-25.) Kappaleessa 2.2 *Epistemologia ensisijaisena lähtökohtana ja epistemologian perustan ongelma* perustelen, miksi valitsen epistemologian ensimmäiseksi teoreettiseksi viitekehykseksi.

Taulukko 2. Tutkielman aihepiirin epistemologinen jako

Tiedonasenne	Metodi	Metodin kohde tai metodin toinen subjekti
Dualistinen tiedonasenne	Descartesin Järjen käyttöohjeet	Neljä väitöskirjaa
Dialoginen tiedonasenne	Varton dialoginen menetelmä ja Platonin dihaireettinen metodi	Kolme proosadialogia

1.2 Aihepiirin merkitys ja tutkielman tavoitteet

Alkoholismin käsitettä ei ole kyetty määrittelemään niin, että jonkin yhden määrätyn määritelmän olisivat kaikki tieteen alueet hyväksyneet ja ottaneet käyttöön. (Kessel & Wallton 1969, 9; Puhakka 2000, 85; Taipale 1979, 65). *Alkoholismin käsitteenmäärittelyssä on nähty ainakin kolmenlaisia ongelmia*, sillä ensimmäiseksi on voitu katsoa, että kaiken kattava teoreettinen määritelmän rakennelma ei ole mahdollinen, joka määrittäisi alkoholismin kattavasti (Lehto 1991, 204; Niemelä 1999, 50). Toiseksi määritelmät on voitu todeta liian väljiksi, kuten Kuusi (1952, 108) huomauttaa: ”Alkoholismikäsite on yleisessä kielenkäytössä väljähtynyt milteipä täsmälliseen esitykseen kelpaamattomaksi.” Kolmanneksi alkoholismin määritelmästä on voinut tulla kapea-alainen, jolloin kaikki tieteen alueet eivät ole voineet hyväksyä tätä yhtä kapeaa alkoholismin määritelmää. Tällainen kapea-alainen määritelmä on esimerkiksi alkoholismin määrittelemisen sairaudeksi, kuten Kiviranta (1976, 4)

toteaa, että alkoholismien ymmärtäminen sairaudeksi ei ole yksiselitteistä, ja kapea-alaisuutta voi kutsua myös yhdeksi rajatuksi teoriajoukoksi.

Yhden rajatun teoriajoukon käytön selitys on, että ”objektiiviset” tieteenharjoittajat pyrkivät antamaan yhden määritelmän alkoholismille johtuen luonnontieteellisestä ajattelutavastaan. Evelyn Fox Keller (1988, 161) viittaa tähän ”objektiivisen” tieteen harjoittamisen taustalla olevaan luonnontieteelliseen ajattelutapaan sanoen: ”Jopa kvanttifysiikan tutkijoilla on vaikeuksia irrottautua täydellisesti klassisen fysiikan perusoletuksista: luonnon objektivoitavuudesta ja tiedettävyydestä.” Tätä ”objektivistien” teoriajoukkoa eivät voi ”subjektivistit” omista lähtökohdistaan hyväksyä, koska he katsovat, että nimien antaminen luonnonilmiöille on tieteen omin tehtävä (Keller 1988, 21), ja että se perustuu muuttuvaan tulkintaan. Tämä ”subjektivistien” teoriajoukko tulkitsee alkoholismien esimerkiksi kulttuuris-yhteiskunnallisesti tarkasteltuna olevan laajempi käsite kuin esimerkiksi ”objektivistien” yksi määritelmä alkoholismista, joka on, että alkoholismi on sairaus. (Puhakka 2000, 101.)

Viittaa uudelleen Kellerin (1988, 21) esittämään ajatukseen, että tieteen omin tehtävä on antaa nimiä luonnonilmiölle, ja että teorial, mallit ja kuvaukset ovat pitkälle työstettyjä nimiä. Tähän Kellerin ajatukseen perustuen alkoholismien käsitteenmäärittelyn tutkiminen on tieteen tehtävä. Myös Kettil Bruun (1960, 23-28) huomauttaa alkoholismien käsitteen tieteellisyyttä pohtivassa artikkelissaan, että on tehtävä oletamus, että alkoholismien käsitettä on voitava tämentää. Bruun jatkaa artikkelissaan: ”Jollei tätä olettamusta tehdä, niin alkoholismia pidetään ilmiönä, joka ei kuulu tieteellisen tutkimuksen piiriin.”

Käsitteenmäärittelyn tutkimuksella on pitkä historia tieteessä ja sen perusteoksena voidaan pitää Platonin (1999, II) Kratylos -dialogia. Siinä Sokrates kuvaa kielen kahta vastakkaista ominaisuutta, jotka ovat, että *kieli on sekä tulkinnan väline että tulkinnan este samanaikaisesti*, seuraavasti: ”Nimi Hermes tuntuu viittaavan puhumiseen. Hänhän on tulkki (hermeneus), sanansaattaja, varas, petollinen puheissaan ja taitava kaupanteossa, ja kaikki tällainen toiminta perustuu puheen mahtiin.” (Platon II 1999, 248).

Suorittamieni kirjallisuushakujen perusteella voin olettaa, että alkoholismien käsitteenmäärittelyä on Suomessa tutkittu vähemmän kuin alkoholismien hoitoa sekä näiden hoitojen tuloksia tai alkoholismien syyteorioita. Katson, että alkoholismien käsitteenmäärittelyn merkittävä tutkielma Suomessa on Ilkka Taipaleen (1979) tutkimus nimeltään *Poikkeavien alkoholin käyttäjien nimitykset ja määrittelyt Suomessa*, koska hänen tutkimuksensa tekee historiallisen, yhteiskunnallisen ja tieteellisen yhteenvedon alkoholismien käsitteen muutoksista Suomessa ennen vuotta 1979, ja koska myös Puhakka (2000, 20) korostaa edellä mainitun Taipaleen tutkielman ansioita. Tähän alkoholismien käsitteenmäärittelyn tutkimukseen, johon Taipaleen tutkimus kuuluu, tulkitsen tämän tutkielman osaltaan liittyvän.

Alkoholismien käsitteenmäärittelyn tutkimisen yleistä merkitystä tieteelle perustelen tieteen perustehtävänä (Bruun 1960, 23-28; Keller 1988, 21). *Tämän lisäksi perustelen tutkielmani merkitystä kolmella tutkielmani tavoitteella.*

Ensimmäinen ja tärkein tavoitteeni on, että alkoholismien käsitteenmäärittelyn erilaiset lähtökohdat tulisivat paremmin näkyviksi. Tämän tavoitteen lähestymiseen pyrin käyttämällä erilaista metodologiaa,

jonka lähtökohta on, että epistemologia jakaantuu kahteen tiedonasenteeseen, jotka ovat dualistinen ja dialoginen tiedonasenne. Vaikka metodologian osuus tutkielmassani on suuri, niin se on kuitenkin väline, jolla pyrin lähestymään tavoitettani. Esimerkki tutkielmani ensimmäisen ja tärkeimmän tavoitteen lähestymisestä on, että saan tutkimusprosessissa alkoholismiin käsitteenmäärittelyssä *oman lähtökohtani* näkyviin Descartesin Järjen käyttöohjeiden metodin avulla kappaleessa 5.4 *Analyysi aineisto I:stä*, kun etsin metodin viidennen säännön avulla ensimmäisestä aineistostani, neljästä väitöskirjasta, kaikkein yksinkertaisinta ja riippumattominta asiaa monimutkaisten asioiden joukosta ja totean sen olevan, kun ihminen juo alkoholia.

Muita lähtökohtia alkoholismiin käsitteenmäärittelylle Järjen käyttöohjeet metodin ”lähtökohdassa” eli viidennessä säännössä voisi olla kaikkein yksinkertaisimpana ja riippumattomimpana asiana *esimerkiksi* ihmisen ja Jumalan välinen suhde tai ihmisen ja kulttuurin välinen suhde. Tällaista lähtökohdan tuntemista pidän tärkeänä, koska silloin voidaan tutkia, mihin lähtökohdan valinta perustuu. Tällainen lähtökohdan tutkiminen päihdekeskustelussa voisi olla esimerkiksi perustuuko lähtökohdan valinta politiikkaan, tietoon, uskoon vai kokemukseen. Toisaalta perusteltu lähtökohta antaa mahdollisuuden pyrkiä rakentamaan siihen tukeutuva argumentaatio.

Tutkielmani toinen tavoite liittyy nimettömien tutkimussubjektien mukanaoloon tutkimusprosesseissa. Etsin myös tässä toisessa tavoitteessani erilaista tapaa tuottaa tietoa erilaisen metodologian avulla. Kun ensimmäinen tutkielmani tavoitteeni oli saada käsitteenmäärittelyn lähtökohta avoimemmaksi, selkeämmäksi ja näkyvämmäksi, niin tutkielman toinen tavoite on lisätä nimettömyyden uskottavuutta

tutkimusprosessissa tutkittavalle. Nimettömyyden uskottavuuden lisäämisellä tarkoitan, että tutkittavan luottamus *omaan nimettömyyteensä* lisääntyy. Metodologiana, jolla lähestyn tätä tavoitetta, on Juha Varton (1993) dialoginen menetelmä, jonka keskeiset käsitteet ovat *Toiseus* sekä *Välissä-oleva*.

Tällaisia nimettömyyttään suojelevia tutkimussubjekteja ovat esimerkiksi AA:n jäsenet, rikolliset ja narkomaanit. Heidän nimettömyys, puhumattomuus tai vaikeneminen tutkimustilanteessa on voinut lähteä alkuun eri syistä, sillä rikollisella tai narkomaanilla vaikenemisen takana voi olla rangaistuksen tai koston pelko, kun taas AA:n jäsenellä on voimakas nimettömyyden perinne, jonka AA:n 12. perinne ilmaisee seuraavasti: ”Nimettömyys on perinteittemme henkinen perusta, aina muistuttaen meitä asettamaan periaatteet henkilökohtaisten seikkojen edelle.” (Suomen AA-kustannus 1987, 195). AA:n nimettömyys liittyy läheisesti tutkielman aihepiiriini, alkoholismien käsitteenmäärittelyyn, koska AA:n alkoholismien määritelmä on vaikuttanut paljon yleisten näkemysten kehittymiseen alkoholismista sairautena (Jellinek 1960, 160).

Tutkielmani kolmas tavoite on lisätä ymmärrystä tai selitystä sille asialle, että neljän päihdetyötä tutkivan väitöskirjan käsitteenmäärittelyt alkoholismista muodostavat yhdessä *paradoksin*, jolla tarkoitan tässä tutkielmassa antinomiaa. Yleisessä merkityksessä kutsutaan paradoksiksi tai antinomiaksi kahta pätevää argumenttia, jotka johtavat yhdessä ristiriitaisiin johtopäätöksiin. (Korkman & Yrjönsuuri 1998, 440).

Paradoksi Immanuel Kantin käsitteenä viittaa asioihin, joihin järjen käsitteet eivät sovi ja ne syntyvät Kantin mukaan, kun järki tutkii kosmologisia asioita. Esimerkkinä yhdestä Kantin neljästä paradoksin

tyypistä on determinismin ja inhimillisen vapauden välinen ristiriita. Kant pyrki tekemään paradoksit vaarattomiksi metafysiikalla ja osoittamalla rajat, joiden ulkopuolelle ei järjen pidä pyrkiä. (Korkman & Yrjönsuuri 1998, 440.)

Jokainen aineisto I:n neljästä väitöskirjasta voidaan nähdä yhtenä erillisenä ”suurena” argumenttina, ja tällainen ”suuri” argumentti muodostuu joukosta väite-, perustelu- ja taustaoletusketjuja (Kakkuri-Knuuttila & Halonen 2000, 60-64). Tällöin aineisto I vastaa neljää pätevää argumenttia, jotka johtavat yhdessä ristiriitaiseen johtopäätökseen.

Alkoholismien käsitteenmäärittelyn paradoksi muodostuu kun neljä pätevää (Hiipakka 2000, 114-119) argumenttia (väitöskirjaa) kohdistuu samaan kohteeseen eli kysymykseen: *Mikä on alkoholismien ja sairauden käsitteen suhde?* Neljä väitöskirjaa vastaa tähän kysymykseen pätevästi argumentoiden, mutta erilailla. Nämä neljän väitöskirjan neljä pätevää, mutta erilaista, argumentoitua vastausta ovat kuvio 2. mukaan: 1. Alkoholismi on fyysinen ja psyykkinen sairaus, 2. Päihderiippuvuus on sairaus, 3. Alkoholismia on kehon sairaus, 4. Alkoholismi on määrittelijän sairaus. Edellä mainitun paradoksin tekee minulle hankalaksi ymmärtää se, että se koostuu *neljästä* keskenään ristiriitaisesta, mutta pätevistä argumentista (väitöskirjasta), sillä ymmärrykseni on tottunut ajattelemaan, että *paradoksi koostuu aina kahdesta pätevistä argumentista, ei neljästä!*

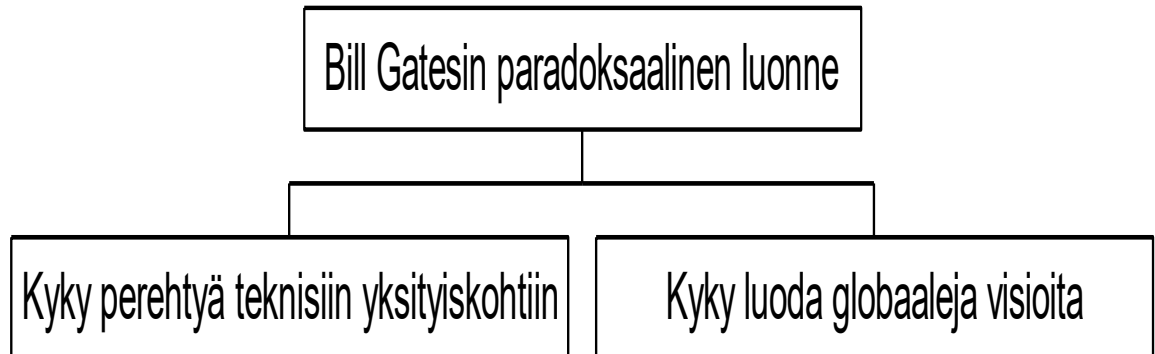
Selitys tälle oman ajatteluni ”kapeudelle” voisi olla, että esimerkiksi Kantin paradokseissa on dikotomia. Myös Korkman ja Yrjönsuuri (1998, 440) ovat määritelleet paradoksin koostuvan *kahdesta* pätevistä argumentista. Kolmas syy saattaisi olla, että tällaisia ”normaaleja kahden ristiriitaisen ja pätevän argumentin paradokseja, joihin olen tottunut tavallisessa elämässä”

on usein. Esimerkiksi Jeesuksen olomuodon paradoksi on dikotomia, koska hän on samanaikaisesti sekä Jumalan poika että ihminen. Toinen tällainen ”tavallinen paradoksi, johon on elämässä totuttu”, on Microsoftin johtajan Bill Gatesin paradoksaalinen luonne, joka perustuu dikotomialle, sillä hän kykenee keskittymään erittäin pieniin teknisiin yksityiskohtiin sekä luomaan visioita esimerkiksi tietokoneiden globaaleista markkinoista. (Fletcher & Olwyler 1998, 22–24.)

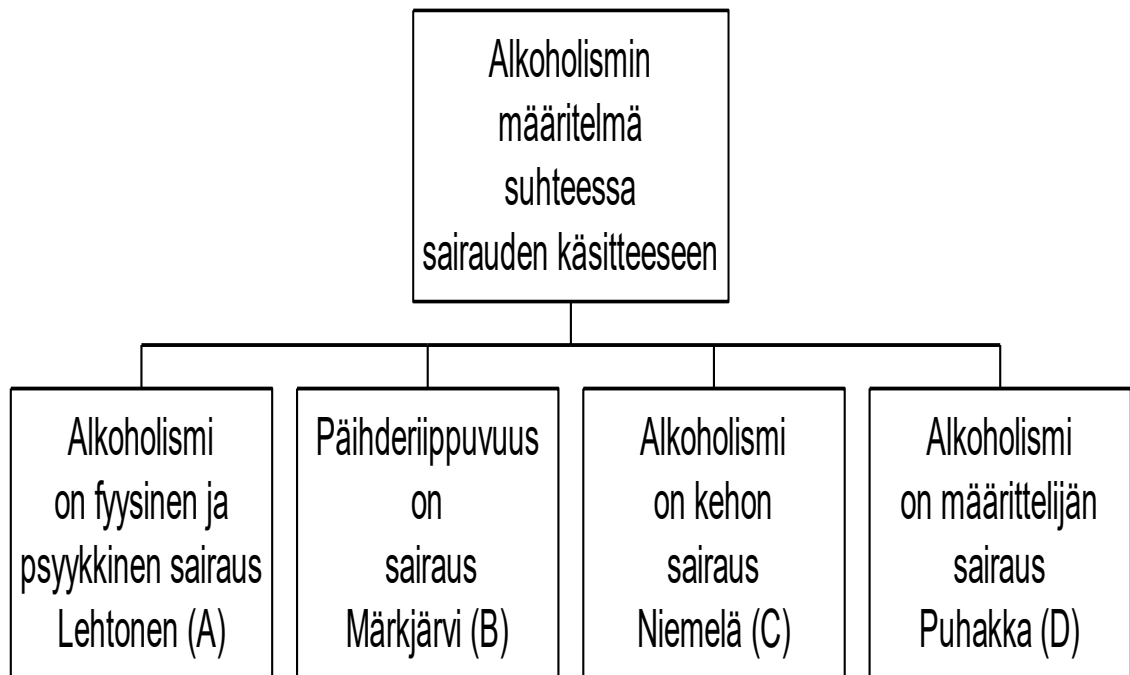
Kahden argumentin paradoksit, joista olivat Jeesuksen ja Gatesin paradoksit edellä esimerkkeinä, ovat vaikuttaneet minun ajatteluuni niin, että minun on hankala hahmottaa mielessäni neljän argumentin paradoksia. Helpottaakseni tätä kahden ja neljän argumentin paradoksin eroa olen tehnyt kuvion 1 ja kuvion 2. Myöhemmin voin palauttaa molemmat kuviot mieleeni, kun teen tutkielman neljän väitöskirjan analyysistä päätelmiä, niin silloin voin muistaa, ettei kyse ole väitöskirjojen välisistä dikotomioista vaan on kyse *neljästä* pätevästä erillisestä, mutta erilaisesta, argumentista.

Hiipakka (2000, 120-121) esittää seuraavan *ristiriitaisen lausejoukon* määritelmän: ”Lausejoukko on ristiriitainen, kun sen kaikki lauseet eivät voi olla tosia.” Hiipakan määritelmän mukaan tässä ei ole kyse ristiriitaisesta lausejoukosta, koska on oletus, että kaikki lauseet (neljä väitöskirjaa) ovat tosia ja päteviä. Huolimatta paradoksin argumenttien määrän kasvamisesta määritelmän kahdesta neljään, pidän kiinni yleisemmästä määritelmästä (Korkman & Yrjönsuuri 1998, 440), että *paradoksi muodostuu pätevistä, mutta keskenään ristiriitaista, argumenteista*.

Kuvio 1. Kahden pätevän argumentin paradoksi esimerkkinä Bill Gatesin paradoksaalinen luonne (Fletcher & Olwyler 1998, 22–24)

Kuvio 2. Neljän pätevän argumentin paradoksi esimerkkinä alkoholismien käsitteenmäärittely Aineistossa I

Yhteenvedona tutkielmani merkityksestä ja tavoitteista näen, että tutkielmani merkitys on punnittava myös sen tavoitteiden kautta. Ensimmäinen ja tärkein tutkielmani tavoite on, että alkoholismin käsitteenmäärittelyn erilaiset lähtökohdat tulisivat paremmin näkyviksi. Ensimmäinen tavoitteeni edustaa asioiden yleistä tasoa. Itse näen pyrkimyksen avoimeen keskusteluun filosofisena pyrkimyksenä pysyä liikkeellä, jollaista liikettä voidaan arvioida sen vastakohdan eli pysähtymisen kautta. (Keller 1988, 175.)

Tutkielman toinen tavoite on lisätä nimettömyyden uskottavuutta tutkimusprosessissa tutkittavalle. Nimettömyyden uskottavuuden lisäämisellä tarkoitan, että tutkittavan luottamus omaan nimettömyyteensä lisääntyy. Tämä toinen tavoitteeni kohde on yksilöity, kun ensimmäinen tavoite on yleinen. Sosiaalityön tutkimukselle nimettömyyden uskottavuuden lisääntyminen saattaisi avata uusia tutkimusreittejä suljettuihin ja vaikeasti lähestyttäviin yhteisöihin, jollaisena näen esimerkiksi AA-yhteisön. Kuten Arminen (1994, 15-17) huomioi, että Nimettömiä Alkoholisteja (AA) koskeva suuri määrä tutkimusta ei ole onnistunut tuottamaan johdonmukaista, kasautuvaa näkemystä, ja että AA:n tutkimuksessa on jäänyt vähälle sen organisatorinen ulottuvuus sekä sen vuorovaikutusjärjestelmä. Näistä Armisen huomautuksista tulkitsen, että AA:n jäsenten nimettömyys saataisi olla eräs vaikeuttava syy, miksi AA:n tutkimus on vähäistä edellä mainituilla alueilla.

Esimerkkinä AA-ryhmien lähestymisen vaikeudesta on Murron (1972, 76-81) tutkimuksen osa, jossa tamperelaisia AA-ryhmiä lähestyttiin, kun pyrittiin etsimään vastauksia kysymykseen: Mitä AA voi antaa hoitomuotona pitkälle alkoholisoituneelle henkilölle? AA: n jäsenet olivat itse todenneet tutkijalle, että hänen mukaan pääsynsä AA -ryhmiin on

erittäin vaikea toteuttaa. Koska AA toimii saman ohjelman (12 askelta ja 12 perinnettä) mukaisesti edelleen kuin vuonna 1972, niin pidän perusteltuna käsityksenäni ilman näyttöä, että AA-ryhmiä on edelleen vaikea lähestyä. Kun viittaa Armisen (1994, 15) tutkimuksen huomautukseen, että AA:n tutkimuksessa on jäänyt vähälle sen organisatorisen ulottuvuuden tutkimus, niin esimerkkinäni tällaisen organisatorisen ulottuvuuden muutoksesta, jota *voisi tutkia* on, että tamperelaisten AA-ryhmien määrä on kasvanut vuodesta 1972, jolloin Tampereella toimi yksitoista AA-ryhmää (Murto 1972, 77), vuoden 2003 kahteenkymmeneenkahdeksaan ryhmään (www.suomenaa.fi). Ryhmien lähes kolminkertaistanut määrä herättää useita kysymyksiä, esimerkiksi: Mikä tai mitkä muutokset on tämän AA-ryhmien lukumäärän kasvun takana? Voiko näitä muutoksia tutkia? Voisiko näitä tietoja AA:n ryhmien muutoskokemuksista siirtää yhteiskunnan päihdepalveluihin? Rajaan keskustelun AA:n organisatorisen ulottuvuuden muutoksesta tähän. *Tutkielmani kolmas tavoite on* lisätä ymmärrystä tai selitystä sille asialle, että neljä päihdetyötä, eli aineisto I, tutkivan väitöskirjan teoriaa yhdessä muodostavat paradoksin. Tämä kolmas tavoite muodostaa myös varsinaisen tutkimuskysymyksen lähtökohdan.

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkielmani tavoitteita pyrin lähestymään ensisijaisesti poikkeavalla metodologialla, jollaiseksi kutsun tutkielman metodologiaa, koska siinä yhdistyvät dualistinen, dialoginen ja paradoksaalinen tiedonasenne sekä kolme (Descartes 2001, Platon 1999, Varto 1993) ajallisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti toisistaan poikkeavaa tutkimusmetodia.

Tutkielman rakenteen lähtökohtana on teorialähtöisen empiirisen tutkimusraportin argumenttirakenne (Kakkuri-Knuuttila 2000, 379), joka on runkona sekä *dualistisen että dialogisen tiedonasenteen tutkimusosissa*. Tämä tarkoittaa, että tutkielmassa on ”peräkkäin” kaksi samanlaista tutkimuksen osaa, jotka kummatkin alkavat tutkimuskysymyksellä ja loppuvat johtopäätökseen analyysin tai tulkinnan kautta. Tavoitteistani johtuen metodeilla ja niiden teorioilla on korostettu osuus tutkielmassani, jolloin varsinaisen *tutkimusprosessin johtopäätöksien tulokset* eivät ole merkittäviä tai uusia.

Johdannon jälkeen on tutkielman rakenteessa seuraavana *metodologinen reflektio*, jonka tarkoitus on esittää miten olen tietoisesti ymmärtänyt yhteiskuntatieteiden tieteellisen sekä filosofisen perustan. Perustan alueita ovat ontologia, epistemologia, ihmiskäsitys ja metodologia. Metodologisen reflektion jälkeen teen katsauksen alkoholismiin käsitteenmäärittelyyn ja rajaan sen Suomeen.

Alkoholismiin käsitteenmäärittelyn muutoksia Suomessa esittelen *dualistisen, dialogisen ja paradoksaalisen tiedonasenteen* luokkien avulla, joihin sijoitan erilaiset alkoholismiin käsitteenmäärittelyt voidakseni hallitusti tulkita niitä. *Paradoksaalinen tiedonasenne* on oletus, sillä se on johdettu aineisto II: sta ja AA:n kirjallisuudesta, ja sen on tarkoitus kuvata AA:n tiedonasennetta. Paradoksaalinen tiedonasenne kiinnittyy ja tukeutuu Bart Koskon (1993) sumeaaan logiikkaan sekä Antti Eskolan (2003) ajatusmalleihin, jotka sietävät ja hyväksyvät monitahoisuutta, monimerkityksellisyyttä ja ristiriitoja. Tutkielman kohdassa: 3.2.2 *Paradoksaalisen tiedonasenteen teoreettinen viitekehys* syvennän paradoksaalisen tiedonasenteen teoriaa.

Alkoholismin määritelmien jakaminen niistä itsestään nouseviin luokkiin, jotka ovat dualistinen, dialoginen ja paradoksaalinen tiedonasenne, on laadullisen tutkimuksen työtapaa. Pertti Alasuutari (1999, 40) kuvaa edellä mainittua laadullisen tutkimuksen työtapaa seuraavasti: Ensin aineistoa tarkastellaan tietyistä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta ja toiseksi karsitaan havaintojen määrää yhdistämisellä. Katsaukseni teoreettis-metodologinen näkökulma on epistemologinen ja havaintojen karsinnan jälkeen jää jäljelle kolme tiedonasenteen luokkaa, joihin aion sijoittaa erilaiset alkoholismin määritelmät.

Tiedonasenteen jakaminen kolmeen aineistosta nousevaan luokkaan, sekä erilaisten alkoholismin historiallisesti muuttuneiden käsitteiden ryhmittely niihin, perustuu lähtökohdaltaan Pekka Kuusen ja Erik Allardtin ajatuksiin siitä, miten alkoholin käytön tutkimusta voi jakaa esimerkiksi ymmärtävään ja luonnontieteelliseen tutkimusotteeseen (Allardt 1960, 9-21), tai kuinka alkoholismin voi jakaa yhteiskunnalliseksi ja lääketieteelliseksi käsitteeksi (Kuusi 1952, 182). Näiden Kuusen ja Allardtin ajatusten taustalla voi nähdä tiedetraditioiden jaon galileilaiseen ja aristoteeliseen perinteeseen (Wright 1990, 2-5), joista voidaan johtaa dualistinen ja dialoginen tiedonasenne.

AA: n tiedonasenne on oletukseni mukaan paradoksaalinen, jos se voi johtaa kahdesta ristiriitaisesta premissistä kokemuksellisesti pätevän johtopäätöksen, jolloin logiikan kolmannen poissuljetun laki (A tai ei-A) (Kosko 1993, 115, 125) tai modus ponens sääntö (Lloyd 2000, 18) eivät päde vaan logiikan sääntöjen mukaan tällaisista useista ristiriitaisista premisseistä voisi päätellä mitä tahansa. (Rantala & Virtanen 2000, 4-6, 82-83, 86.) Edellä mainittu kokemuksellisesti pätevä johtopäätös on Kantin aposteriorinen totuus, joka tiedetään käytännön ja toiminnan (in

praktischer Hinsicht) kautta (James 1981, 47; Kannisto 1998, 317). Paradoksaalinen tiedonasenne vastaa rakenteellisesti paradoksaalista luonnetta, josta oli aiemmin esimerkkinä Bill Gatesin (Fletcher & Olwyler 1998, 22-24) paradoksaalinen luonne.

Voiko logiikka ulottaa sääntönsä metafyyksiselle alueelle? Rajaan keskustelun mahdollisesta kehäpäätelmästä tähän kun totean, että paradoksaalinen tiedonasenne on logiikan päättelysääntöjen ulkopuolella *jo AA:n ontologisen* lähtökohdan mukaisesti, sillä *tulen tekemään oletuksen, että AA:n ontologinen lähtökohta on metafyyksinen*. Tämän oletuksen olen aineistolähtöisesti johtanut AA:n kirjallisuudesta ja aineisto II:sta.

AA: n kirjallisuus ja jäsenet käyttävät tästä metafyyksisestä lähtökohdasta useita nimiä: Jumala, Korkein voima, ryhmätajunta tai Jama. Esitän seuraavaksi yhden näytteen (a) AA:n kirjallisuudesta sekä yhden näytteen (b) aineisto II:sta, joista olen johtanut edellä mainitun oletukseni. Tutkielman kohdassa 3.2.1 *Paradoksaalinen tiedonasenne* esitän lisää esimerkkejä miten ja mistä olen johtanut oletukseni AA:n ontologiasta ja paradoksaalisesta tiedonasenteesta.

AA:n kirjallisuus ilmaisee toisessa perinteessään omaksi ontologiseksi lähtökohdakseen Jumalan seuraavan näytteen (a) mukaan: ”Ryhmämme tarkoituperiä varten on olemassa vain yksi perusarvovalta – rakastava Jumala sellaisena kuin Hän saattaa ilmaista itsensä ryhmämme jäsenten omassatunnossa. Johtajamme ovat vain uskottuja palvelijoita – he eivät hallitse.” (Suomen AA-kustannus 1987, 141).

Aineisto II:n kolmannen dialogin loppuosassa (b) keskustelun kohteena on AA-ryhmän perusta, josta nousee näkyviin AA:n ontologinen lähtökohta:

”Markku: Kuka johtaa yhteisöänne, nykyajan kohtua tai keino-Jamaa?

Iida: Tällaisessa kohdussa on vain yksi perusarvovalta: Rakastava outo tila, nimenomaan sellaisena kuin Hän ilmaisee itsensä ihmisten omassatunnossa.”

Olen rajannut tutkielmasta pois alkoholismin erilaiset hoitomenetelmät sekä niiden tutkimisen ja näiden tutkimusten tulokset, koska tutkielmani aihepiiri on alkoholismin käsitteenmäärittely.

Tutkielmani päättyy loppupohdintaan, jossa teen yhteenvedon siitä, olenko onnistunut lähestymään tavoitteitani ja nousiko tutkimusprosessin aikana uusia kysymyksiä esiin.

2. METODOLOGINEN REFLEKTIO

2.1 Yhteiskuntatieteiden metodologiset perusteet

Metodologisen reflektioni tarkoitus on esittää miten olen tietoisesti ymmärtänyt yhteiskuntatieteiden tieteellisen sekä filosofisen perustan. Tällaisia perustan alueita ovat ontologia, epistemologia, ihmiskäsitys ja metodologia, jotka jakaantuvat kahtia objektivistiseen ja subjektivistiseen yhteiskuntatieteiden alueeseen taulukko 3. mukaan.

Taulukko 3. Objektivistisen ja subjektivistisen yhteiskuntatieteen metodologiset perustan alueet (Burrell & Morgan 1980, 3).

Perusta	Objektivistinen yhteiskuntatiede	Subjektivistinen yhteiskuntatiede
Ontologia	Realismi	Konstruktivismi
Epistemologia	Dualismi	Dialogi
Ihmiskäsitys	Determinismi	Voluntarismi
Metodologia	Nometeettinen	Ideografinen

Raunio (1999, 14) pitää metodologista reflektiota erityisen tarpeellisena silloin, kun joudutaan valitsemaan vaihtoehtoisten tieteellisten lähestymistapojen välillä, jollaisena näen tutkielmani, koska se koostuu erilaisista tieteen alueista eli päihdetutkimuksesta, sosiaalityön tutkimuksesta ja filosofiasta. Reflektiossani pyrin esittelemään miten olen ymmärtänyt edellä mainittujen subjektiivisen ja objektiivisen yhteiskuntatieteen alueiden väliset suhteet.

Näen metodologisen reflektion myös osana tieteenfilosofista keskustelua, sillä Niiniluoto (1980, 23-24) huomauttaa, että tieteenfilosofian kriittisenä tehtävänä on tarjota tutkijoille välineitä, joiden avulla tieteellistä metodiikkaa ja sen taustalla olevia tieteenkäsityksiä voidaan arvioida ja arvostella. Niiniluoto myös painottaa, että tieteenfilosofian tehtävä ei ole vain kuvailla erilaisia metodeja vaan auttaa tutkijoita orientoitumaan kilpailevien metodien ja tieteenkäsitysten joukossa.

Yhteiskuntatieteiden jakaantuminen objektivistiseen ja subjektivistiseen alueeseen voidaan nähdä myös galileilaisen että aristoteelisen tiedetradition välisen keskustelun tuloksena, jossa objektivistinen yhteiskuntatiede perustuu galileilaiseen traditioon ja subjektivistinen yhteiskuntatiede perustuu aristoteeliseen tiedetraditioon. Näiden kahden tiedetradition välistä tieteellisen selittäminen eroa von Wright (1990, 2-5) luonnehtii: ”causal versus teleological explanation”, jolloin galileilaista tiedetradition selittämisen tapaa voi kutsua mekaaniseksi ja aristoteelista tieteellisen selittämisen tapaa voi kutsua päämäärän suuntautuvaksi. Galileilaisen ja aristoteelisen tradition välisen keskustelun lähtökohdaksi von Wright (1990, 2, 169) asettaa kaksi Galileo Galilein teosta, jotka on julkaistu vuosina 1628 ja 1638.

Teoreettista tausta-analyysiä lähtökohtanaan pitävä tutkimus etenee teoria- ja käsitevalinnoista tutkimusongelmien määrittelyyn ja tutkimusstrategisiin ja tutkimusteknisiin valintoihin. Tällaisessa tutkimuksessa tutkimusongelmat eivät jäsenny empiirisestä todellisuudesta vaan tieteellisestä maailmankatsomuksesta ja teoriasta käsin. Kun reflektoin omaa tutkimustani vasten teoreettisesta tausta-analyysistä lähtevää tutkimusta, niin reflektioni tuloksena on, että olen rakentanut tutkimuksen

ensisijaisesti tutkimusongelmastani käsin, joka on alkoholismin käsitteenmäärittelyn ristiriitaisuudet. (Raunio 1999, 38.)

Alkoholismin käsitteenmäärittelyn ristiriitaisuuksiin kiinnitti huomiotani ensin Toiviaisen (1997) Kantapöydän imu kirja, jonka lukemisen ja tenttimisen jälkeen kiinnostuin myös paradokseista. Toiviaisen kirja oli eräs lähtökohtani lukemaan aineisto I: n neljää väitöskirjaa, joiden kesken näytti muodostuvan alkoholismin käsitteenmäärittelyyn paradoksi, josta tuli *tutkimuksen lähtökohta*.

Tutkielmani kolme tavoitetta muuttuivat ja kehittyivät tutkimusprosessin aikana törmätessäni ongelmiin, joita syntyy, jos alkoholismikeskustelun lähtökohta ei ole selkeä ja avoin, tai kun jouduin miettimään miten voisin kehittää nimettömien tutkimussubjektien nimettömyyden uskottavuutta heille itselleen.

Tutkimusprosessin aikana tein myös oletuksen AA: n ontologiasta ja paradoksaalisesta tiedonasenteesta, koska AA: n alkoholismin käsitteenmäärittely ei ”sopinut” dualistisen eikä dialogisen tiedonasenteen lajeihin. Esimerkkinä tästä ”sopimattomuudesta” voi nähdä sen keskustelun (Puhakka 2000, 90-93) seuraavasta AA:n alkoholismin määritelmästä: ”AA:n jäsenet huomauttivat, että olimme joutuneet yhä lisääntyvässä määrin riippuviksi alkoholista –allergiaksi he sitä nimittivät” (Suomen AA-kustannus 1987, 22). Dualistisella tai dialogisella tiedonasenteella katsottuna tällainen alkoholismin määrittely allergiaksi on pätemätön, kuten Puhakka (2000, 90) toteaaakin, mutta AA:n ontologisesta perustasta sekä paradoksaalisesta tiedonasenteesta käsin nähtynä alkoholismin voi määritellä allergiana.

Painotan uudelleen sitä, että oletukseni AA:n ontologiasta ja tiedonasenteesta ovat *minun käsityksiäni*, jotka olen johtanut AA:n kirjallisuudesta ja yhdestä aineistosta, ja jotka tulen kiinnittämään ympäröiviin teorioihin, kuten tulen kiinnittämään paradoksaalisen tiedonasenteen Koskon (1993) sumeaaan logiikkaan sekä Eskolan (2003) monimerkityksellisyydet hyväksyvään ajatusmalliin. Itse AA:lla ei ole kantaa näihin oletuksiini oman kymmenennen perinteensä mukaisesti: ”Alcoholics Anonymoys-seuralla ei ole mielipidettä ulkopuolisista virtauksista; ...”(Suomen AA-kustannus 1987, 187).

Aloittaessani tutkimusta tiesin subjektivistisen ja objektivistisen tradition olemassaolon yhteiskuntatieteissä. Kun tutkimusongelma oli täsmentynyt, niin päätin käyttää molempia tiedetraditioita tutkimuksessani, jotta näkisin niiden väliset erot omassa tutkielmassani. Pelkän teoreettisen uteliaisuuden lisäksi halusin saada lisää tietoa eroista, joita on kvalitatiivisten ja kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien perustojen välillä.

Metodologisen rajauksen suoritin ontologian ja epistemologian välille rajaamalla ontologisen perustan pois teoreettisena lähtökohtana. Rajaustani voin perustella sillä, että ontologia ja epistemologia ovat kiinni toisissaan, jolloin ensisijaisuuden pohdinta olisi vienyt varsinaisen tutkimusongelmani ulkopuolelle, mutta esimerkiksi Tanninen (1990, 49-50) pitää ontologiaa ensisijaisena lähtökohtana, koska ensin täytyy hänen mukaansa hahmottaa, mikä tiedon kohde on, kuten Tanninen sanoo: ”Mitä tämä jotain on.” (Tanninen 1990, 46). *Epistemologia on tutkimukseni ensisijainen teoreettinen viitekehys, koska rajasin edellä ontologian ensisijaisena lähtökohtana pois.* Rajauksestani huolimatta olen kommentoinut ontologiaa, kun se liittyy epistemologiaan.

2.2 Epistemologia ensisijaisena lähtökohtana ja epistemologian perustan ongelma

Platon eritteli tiedon (episteme) ja käsityksen (doksia), sillä että tieto perustellaan selityksellä, kun taas käsitys perustellaan retoriikalla. Tietopoppia käsittelevässä Theiathetos dialogissa käytetään kreikkalaista teonsanaa epistasthai, jonka voi suomentaa tietää tai tuntea verbiksi. Platon vertaa samassa dialogissa tietämistä myös näkemiseen ja koskettamiseen. Klassinen tiedon määritelmä on, että tieto on *oikea* käsitys yhdessä selityksen kanssa (alethes doksa meta logu), ja edellä mainittu määritelmä perustellaan Theiathetos dialogissa. (Platon III 1999, 413-415, 420.)

Edellä mainittu klassinen tiedon määritelmä, että tieto on *oikea* käsitys yhdessä selityksen kanssa, pitää sisällään *epistemologisen ongelman*: Miten määritellään *oikea* (*alethes*) ja miten määritellään on *väärä*, sillä mihin *väärä* viittaa? (Platon V 1999, 349-350).

Platon joutui yhdistämään olemattoman ja olevan, kun hän etsi vastausta kysymykseen: Miten määritellään *oikea* (*alethes*) ja *väärä*? (Platon V 1999, 353). Kun Platon vastasi, että *väärä* on tiedon puutetta (Platon V 1999, 352-353), niin hän joutui ottamaan kantaa myös Parmenideen opetusrunoon: ”Milloinkaan ei voida todistaa, että olematon on olemassa. Tutkiessasi pidä ajatuksesi pois tältä tieltä” (Platon V 1999, 34). Opetusrunon voi tulkita varoitukseksi, ettei kukaan viittaisi esimerkiksi *väärä* sanalla olemattomaan.

Platonilla on *kaksi dikotomiaa*: *oikea* versus *väärä* sekä *hyvä* versus *paha*, ja näiden erottaminen toisistaan on usein hankalaa, mutta lopulta niiden erottamisella toisistaan on Platonin filosofian perusajatuksen kannalta

vähän merkitystä, koska eräs Platonin filosofian perusajatus on, että pahaa tai väärää ei ole olemassa, että on vain tiedon puutetta, jolloin hyvä samaistuu tietoon (episteme), mutta episteme on kyettävä erottamaan doksasta. (Thesleff 1998, 42-44.) *Epistemologian perustan ongelmat antavat minulle lisää perusteita käyttää erilaisia tiedonasenteita*, jotta näkisin (epistasthai) tutkimusongelman parhaimmalla tavalla, jonka tiedän. Kappaleessa 5.1 *Tutkimuskysymys* tarkastelen Platonin paha versus hyvä dikotomiaa, koska tutkimuskysymyksen sisältämän ongelman käsitteen voi määrittää pahaksi, joka on hyvän vastakohta.

2.3 Dualistinen ja dialoginen tiedon asenne

Dualistinen ja dialoginen tiedonasenne ovat kaksi erilaista asennetta tietoon. Burrell & Morgan (1980, 3) käyttävät epistemologisina termeinä positivismia, jonka tilalla Raunio (1999, 81) käyttää dualismin termiä, sekä antipositivismia, jonka tilalla Raunio käyttää dialogin termiä. Minä seuraan terminologiassani Raunion tulkintaa. Kumpikin tiedon asenne liittyy omaan tiedetraditioon. Yhteiskuntatieteissä dualistinen epistemologia liittyy objektivistiseen näkemykseen ja dialoginen epistemologia subjektivistiseen näkemykseen. Kummallakin tiederadiolla on myös erilaiset ontologiset käsityksensä ihmisestä ja todellisuudesta. (Burrell & Morgan 1980, 3-8.)

Dualistinen tiedonasenne tieteellisen tiedon tavoittelussa perustuu tutkijan ja tutkimuskohteen pitämiseen erillään. Tiedon muodostajan ja tiedon kohteen pitäminen kahtena erillisenä antaa nimen tälle tiedon asenteelle. Tietoa pyritään etsimään puhtaana objektista ilman subjektin vaikutusta. (Guba & Lincoln 1989, 87-88.) Dualistinen tiedonasenne eli dualismi on objektivistisen yhteiskuntatieteen epistemologinen perusta. Objektivistisen yhteiskuntatieteen ontologinen perusta realismi, ihmiskäsityksen perusta

deterministinen ja metodologian perusta on nomoteettinen eli yksittäisten ilmiöiden ennustaminen on mahdollista. (Burrell & Morgan 1980, 3-8.) Dualistisen tiedonasenteen ontologinen perusta on realismi ja eräs kuvaus ontologisesta realismista on luonnontieteellinen näkemys todellisuudesta, missä kaikki ilmiöt ovat mitattavia luonnonilmiöitä, inhimillinen tietoisuus on aineen liikettä ja aineen liikettä voidaan kuvata matemaattisilla kaavoilla. (Guba & Lincoln 1989, 87-88; Keller 1998.)

Dialoginen tiedonasenne tieteellisen tiedon tavoittelussa perustuu tiedon tutkijan ja tutkimuksen vuorovaikutukseen, jossa muodostuu tieto. Dialogisessa tiedonasenteessa ei ole tiedon objektia vaan kaksi tiedon subjektia. Tieto muodostetaan kahden tiedon subjektin vuorovaikutuksessa. Dia-etuliite voidaan suomentaa esimerkiksi kautta sanaksi, jolloin se jo sisältää ajatuksen kahdesta, jonkun kautta jollekin. (Burrell & Morgan 1980, 3-8.) Dialoginen tiedonasenne eli dialogi on subjektivistisen yhteiskuntatieteen epistemologinen perusta. Subjektivistisen yhteiskuntatieteen ontologinen perusta on konstruktivismi, ihmiskäsityksen perusta on voluntarismi ja metodologian perusta ideografinen, joka perustuu ajatukseen, että sosiaalisesta todellisuudesta tuotetut konstruktiot ovat sidottuja aikaan ja paikkaan. Dialogisen tiedon asenteen ontologista perustaa voidaan kutsua myös nominalismiksi. Koska konstruktivismissa ovat tiedon havaitsija, tieto ja tiedon kohde erottamattomat, niin todellisuudesta voidaan esittää useita tulkintoja. (Burrell & Morgan 1980, 3-5; Guba & Lincoln 1989, 88; Guba 1990, 25-27.)

Realismin ja nominalismin välinen ontologinen keskustelu on kestänyt jo vähintään 800 vuotta. Keskiajan skolastisen filosofian keskeinen ongelma koski ontologiaa: Onko käsitteillä ontologinen perusta ulkomaailmassa vai ovatko ne vain ihmisen ymmärryksen tuotteita? Tästä keskiajan realistien ja

nominalistien välisestä kiistasta katsotaan alkaneen ajattelutapojen murros, joka vei Euroopan uuteen ajatteluun, Via Modernalle. Nominalisti Duns Scotusta (1266-1308) pidetään ensimmäisenä tämän Via Modernan kulkijoista. Moderna nimityksellä nominalistit halusivat erottua vanhasta (antiqua) tiestä. Jos nominalisti Duns Scotus 1200-luvulta tuotaisiin tähän päivään, niin hän voisi kysyä: Mikä on muuttunut? Vastaus voisi olla, että tieteen välineet ovat muuttuneet 800 vuoden aikana, mutta ontologiassa nominalismin ja realismin välinen keskustelu jatkuu edelleen. (Yrjönsuuri 1998, 140-145.)

2.4 Tiedonasenteiden suhde tiedonintresseihin

Dualistista ja dialogista tiedonasennetta yhdistää pyrkimys *oletetun totuuden tavoitteluun*, mutta niitä erottaa tiedon subjektin ja tiedon objektin tai toisen tiedon subjektin erilailla tunnustettu asema, sillä dualistisessa tiedonasenteessa tieteellisen tiedon tavoittelu perustuu tutkijan ja tutkimuskohteen pitämiseen erillään. Tietoa pyritään etsimään puhtaana objektista ilman subjektin vaikutusta. (Guba & Lincoln 1989, 87-88; Burrell & Morgan 1980, 3-8.) Dialogisessa tiedonasenteessa tieteellisen tiedon tavoittelu eli totuuden tavoittelu perustuu tiedon tutkijan ja tutkimuksen vuorovaikutukseen, jossa muodostuu tieto. Dialogisessa tiedonasenteessa ei ole tiedon objektia vaan kaksi tiedon subjektia. (Burrell & Morgan 1980, 3-8.)

Paradoksaalinen tiedonasenne kiinnittyy ja tukeutuu Bart Koskon (1993, 22, 101-103) sumeaan logiikkaan, jonka perusajatus on, että totuudessa on aste-eroja sekä Antti Eskolan (2003, 48-54) monimerkityksellisyydet hyväksyvään ajatusmalliin. Esimerkiksi AA: n tiedonasenne on oletukseni mukaan paradoksaalinen, kun se voi johtaa kahdesta ristiriitaisesta

premissistä kokemuksellisesti pätevän johtopäätöksen, jolloin logiikan kolmannen poissuljetun laki (A tai ei-A) (Kosko 1993, 115, 125) tai modus ponens sääntö (Lloyd 2000, 18) eivät päde vaan logiikan sääntöjen mukaan tällaisista useista ristiriitaisista premisseistä voisi päätellä mitä tahansa. (Rantala & Virtanen 2000, 4-6, 82-83, 86.) Paradoksaalisen tiedonasenteen avulla tehty *johtopäätös on kokemuksellisesti pätevä eli se on Kantin aposteriorinen totuus*, joka tiedetään käytännön ja toiminnan kautta (in praktischer Hinsicht) (James 1981, 47; Kannisto 1998, 317). Kant (1997, 219) tiivistää idealisminsa seuraavaan periaatteeseen: ”Kaikki pelkälle puhtaalle ymmärrykselle tai puhtaalle järjelle pohjaava tieto olioista ei ole muuta kuin täyttä näennäisyyttä, ja vain kokemuksessa on totuus.” Paradoksaalisen tiedonasenteen avulla tehty kokemuksellisesti pätevä johtopäätös tukeutuu perimmiltään Kantin transsendentaalifilosofiaan (Habermas 1987, 50-51). Kolmea tiedonasennetta yhdistää siis pyrkimys tiedon totuuden ymmärtämiseen eli ne etsivät vastauksia kysymykseen: Millainen tieto on?

Jürgen Habermasin (1968, 123-141) teoria tiedon ja intressin yhteydestä etsii vastausta kysymykseen: Miksi tietoa on? Tulkitsen Habermasin (1968, 134) huomion siitä, että *intressit alun perin saavat aikaan tiedon subjektin ja tiedon objektin välisen yhteyden* niin, että tiedonintressin kysymys on ensisijainen ennen tiedonasenteen kysymystä.

Taulukko 4. Tiedonintressien ja tiedonasenteiden suhteet

Metodologinen perinne	Tiedonintressi	Tiedonasenne
Positivistinen	Tekninen	Dualistinen
Ihmistieteellinen	Praktinen	Dialoginen
Kriittinen	Emansipatorinen	Paradoksaalinen

Tiedonintressien ja tiedonasenteiden suhteet olen johtanut taulukkoon 4. yhdistämällä Kuschin (1986, 168) taulukon Habermasin tiedonintresseista sekä Burrell & Morganin (1980, 3) kaavion objektivistisen ja dualistisen yhteiskuntatieteen metodologisten perustojen alueista. Viimeksi mainittu on esitelty tämän tutkielman taulukossa 3.

Tarkastelen emansipatorisen tiedonintressin yhteyttä paradoksaaliseen tiedonintressiin seuraavasti: Kun AA: n tiedonasenne on oletukseni mukaan paradoksaalinen, niin silloin tiedonintressi on oltava emansipatorinen, joka liitetään alistavaan valtaan ja siitä vapautumiseen (Habermas 1968, 133). *AA:n tiedonintressi on emansipatorinen*, jonka perustelen tulkinnallani AA:n viidennestä perinteestä, jossa AA kuvaa päätarkoitustaan vapauttaa toinen ihminen alkoholiriippuudesta, jonka näen alistava valtana. ”Viides perinne: Jokaisella ryhmällä on vain yksi päätarkoitus -viedä sanomansa vielä kärsiville alkoholisteille.” (AA-kustannus 1987, 161).

Yhteenvetona voin sanoa, että AA:n tiedonintressi on emansipatorinen ja sen tiedonasenne on paradoksaalinen, jolloin liitän sen Kuschin (1986, 168) tulkinnan mukaan kriittiseen metodologiseen perinteeseen. Tärkeä huomio on, että edellä tehdyt AA:n metodologiset määritelmät on johdettu ”väärinpäin”, eli aineistosta ja kirjallisuudesta käsin, koska paradoksaalinen tiedonasenne on johdettu aineistosta ja kirjallisuudesta. Edellä mainittu ”väärinpäin” johtaminen tarkoittaa johtamista yksityisestä yleiseen, *joka ei ole sen tae*, että samat asiat voitaisiin johtaa takasin samanlaisina yleisestä yksityiseen käsitteeseen. Yleiskäsitteiden ja yksityiskäsitteiden suhdetta on käsitellyt John Dewey (1999, 207-208) käyttämällä kielikuvia vaihtelevasta ”tämien” sarjasta, jolla hän kuvaa yleiskäsitteitä, sekä sanaa ”tämä”, jolla hän esittää yksittäiskäsitettä. Dewey (1999, 207) sanoo olevansa samaa mieltä filosofi William Jamesin kanssa siitä, että ”tällä” on taipumus olla kuhiseva ja kukoistava sekaannus.

3. KATSAUS ALKOHOLISMIN KÄSITTEENMÄÄRITTELYYN

3.1 Alkoholismin käsitteenmäärittelyn muutoksia Suomessa

Tarkoitukseni on nostaa esiin ne muutokset ja muutoksien ajankohdat, jolloin tulkitseen alkoholisin määrittelyn muuttuneen Suomessa, jotta olisi mahdollista nähdä muutoksen suunta. Kun luin asiaa koskevaa kirjallisuutta, niin pääasiallisesti ongelmaksi nousi alkoholisin määrittelyn tutkimisessa määritelmien laajuus ja monitahoisuus, joilla tarkoitan sekä ajallista 150 vuoden laajuutta että tieteellistä useiden erillistieteiden monitahoisuutta.

Pekka Kuusi (1952, 5) viittaa Väkiuomakysymys kirjansa esipuheessa samoihin edellä mainitsemiini laajuuden ja monitahoisuuden ongelmiin. Kuusi puhuu kahdesta vaikeudesta, jotka hän kohtasi mainittua kirjaansa kirjoittaessaan. Ensimmäinen vaikeus oli väkiuomakysymyksen aiheen laajuus ja toinen vaikeus oli, kuten Kuusi kuvaa: ”joutuminen tiedollisesti heikoille jaille” eli joutumista vieraiden tieteen alueiden pariin. Olen samaa mieltä Kuusen (1952, 5) kommentin kanssa, ja tätä laajuuden sekä monitahoisuuden ongelmaa alkoholisin käsitteenmäärittelyssä lähdän purkamaan luokittelulla, joka perustuu tiedonasenteiden käyttöön käsitteenmäärittelyn luokkina. *Tiedonasenteen luokkia otan käyttööni kolme: dualistinen, dialoginen ja paradoksaalinen.* Alkoholisin määritelmien jakaminen aineistosta nouseviin sukuihin (tieto), lajeihin (tiedonasenne) ja niiden alalajeihin (dualistinen, dialoginen ja paradoksaalinen tiedonasenteen luokka) on laadullisen tutkimuksen työtap. Kakkuri-Knuuttila (2000, 335-337) käyttää edellä mainittuja käsitteitä: suku-laji-alalaji, joista alalaji vastaa tämän tutkielman kolmea tiedonasenteen luokkaa.

Pertti Alasuutari (1999, 40) kuvaa tällaista edellä mainittua laadullisen tutkimuksen työtapaa seuraavasti: Ensin aineistoa tarkastellaan tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta ja toiseksi karsitaan havaintojen määrää yhdistämisellä. Katsaukseni teoreettis-metodologinen näkökulma on epistemologinen ja havaintojen karsinnan jälkeen on kolme tiedonasenteen luokkaa, joihin sijoitan erilaisia alkoholismien määritelmiä, jotta voisin tarkastella hallitusti alkoholismien käsitteenmäärittelyn muutoksia Suomessa viimeisen 150 vuoden ajalta.

Kuitenkin AA:n alkoholismien määritelmän ”sopimattomuus” lääketieteelliseksi tai yhteiskuntatieteelliseksi määritelmäksi *on pakottavin syy*, miksi otan käyttöön kolmiosaisen tiedonasenteisiin perustuvan luokittelun. AA:n kirjallisuus määrittelee, että alkoholismi on parantumaton fyysinen ja psyykkinen sairaus, jossa on menetetty kyky hallita alkoholin käyttöä (Suomen AA-kustannus 1991, 25, 48, 54, 56).

AA:n määritelmä alkoholismista on nähty käytännössä epätieteellisenä määritelmänä, joka on muodostettu määritelmäänsä pragmaattisesti sopivista osista (Puhakka 2000, 87-90). Kuitenkin Suomessa on noin 14000 AA:n jäsentä 660:ssä ryhmässä kuten Ekholm (1998, 220) huomauttaa, jotka määrittävät itsensä AA:n tavalla alkoholistiksi.

Paradoksaalinen tiedonasenne ja metafyyssinen ontologinen perusta antavat AA:n alkoholismien määritelmälle luvan olla ”oma itsensä”, mutta luokiteltuna omaan luokkaansa. Luokittelu mahdollistaa myös tutkielman ensimmäisen tavoitteen mukaisen avoimen keskustelun, kun ja jos ymmärretään sekä tiedetään esimerkiksi keskustelun piirissä olevien alkoholismien määritelmien ontologiset ja tiedonasenteelliset lähtökohdat, niin keskustelun ensimmäinen kysymys voisi olla: Voiko erilaisista

lähtökohdista lähtevää argumentointia edes verrata toisiinsa eli voiko eri paradigmoja verrata toisiinsa? Jätän kysymyksen avoimeksi, koska vastaus siihen menisi liian kauas tutkielman aihepiiristä.

Pekka Kuusi (1952, 181-183) määritteli alkoholismia turvautumalla luokitteluun, jossa hän eritteli yhteiskunnallisen sekä lääketieteellisen alkoholismin. Kuusen mainitut luokat perustuvat erillistieteisiin. Erik Allardt (1960, 9-21) määritteli alkoholismia sanomalla, että alkoholistin alkoholin käyttö ei ole sosiaalista toimintaa. Lisäksi Allardt erotti ei-alkoholistin ja alkoholistin. Näiden määrittelyjen taustalla on Allardtin huomio siitä, että alkoholin käyttöä voi tutkia ymmärtävällä ja luonnontieteellisellä tutkimusotteella. Allardtin luokittelun tulkitsen perustuvan metodologiaan.

Ilkka Taipaleen (1979, 3, 19, 41) alkoholismin määrittelyn luokat perustuvat: 1) yhteiskunnan suorittamaan määrittelyyn, 2) lääketieteelliseen määrittelyyn, 3) juomatapaan, elämäntapaan ja elinolosuhteisiin perustuvat määritelmät. Taipaleen alkoholismin luokittelun lähtökohta vastaa Kuusen (1952, 181-183) luokittelua, mutta Taipaleen (1979, 41) kolmas kohta, juomatapaan, elämäntapaan ja elinolosuhteisiin perustuvat määritelmät, puuttuvat Kuuselta. Taipaleen kolmannen kohdan voi tulkita liittyvän sosiologiseen alkoholin tutkimuksen perinteeseen, jonka perustehtävä on Juha Partasen (1981, 3) mukaan alkoholin käytöstä aiheutuvien ongelmien tiedostaminen.

Yhteenvetona siitä mihin Kuusen, Allardtin ja Taipaleen alkoholismin määritelmien luokittelu perustuu on, että näiden luokittelujen taustalla on jako galileilaiseen ja aristoteeliseen tiedetraditioon. Koska tavoitteeni on parantaa näkyvyyttä alkoholismin käsitteenmäärittelyyn, niin valitsen *koko*

tutkielmani ensisijaisen viitekehyksen, epistemologian, luokitteluni perusteeksi ja teen sen jakamalla epistemologian dualistiseen, dialogiseen ja paradoksaaliseen tiedonasenteeseen, johon perustuva luokittelu pakottaa myös tätä kautta tulkitsemaan, mikä AA:n on asenne tietoon ja mikä on AA:n ontologinen lähtökohta.

3.2 Dualistinen, dialoginen ja paradoksaalinen tiedonasenne määrittelyn luokkina

Katson dualistisen tiedon asenteen piiriin kuuluvan lääketieteelliset alkoholismien ja psykologiset alkoholismien määritelmät. Dualistisen tiedonasenteen eräs perusajatus on subjektin ja objektin täydellinen dikotomia (Keller 1988, 153-154, 161). Dialogisen tiedonasenteen piiriin tulkitsen kuuluvan yhteiskunnalliset alkoholismien määritelmät ja yhteiskuntatieteelliset määritelmät alkoholismista. Tätä tieteiden alueiden välistä rajaa voisi kutsua myös nimellä: luonnontieteellinen (dualistinen) ajattelu ja yhteisöllinen (dialoginen) ajattelu. (Keller 1988, 161.) Tiedonasenteiden luokat ovat oletuksia, ja esimerkiksi psykologian määritelmien sijoittaminen niihin on ongelmallista. Paradoksaalisen tiedonasenteen piiriin tulkitsen kuuluvan ainoastaan AA:n määritelmän alkoholismista.

3.2.1 Paradoksaalinen tiedonasenne

Paradoksaalinen tiedonasenne on *oletus AA:n tiedonasenteesta ja sen ontologisesta lähtökohdasta*. Tein sen, koska AA:n alkoholismien käsitteenmäärittely ei ”sopinut” dualistisen eikä dialogisen tiedonasenteen luokkiin. Esimerkkinä tästä ”sopimattomuudesta” voi nähdä sen keskustelun (Puhakka 2000, 90-93) miten AA määrittelee alkoholismien

allergiaksi. Dualistisella tai dialogisella tiedonasenteella katsottuna alkoholismin määrittely allergiaksi on pätemätön, mutta oletetusta paradoksaalisesta tiedonasenteesta käsin nähtynä alkoholismin voi määritellä allergiaksi (Suomen AA-kustannus 1987, 22; Ekholm 1998, 218).

AA: n tiedonasenne on oletukseni mukaan paradoksaalinen, jos se voi johtaa kahdesta ristiriitaisesta premissistä *kokemuksellisesti pätevän johtopäätöksen*, jolloin logiikan kolmannen poissuljetun laki (A tai ei-A) (Kosko 1993, 115, 125) tai modus ponens sääntö (Lloyd 2000, 18) eivät päde vaan logiikan sääntöjen mukaan tällaisista useista ristiriitaisista premisseistä voisi päätellä mitä tahansa. (Rantala & Virtanen 2000, 4-6, 82-83, 86.) Edellä mainittu *kokemuksellisesti pätevä johtopäätös on Kantin aposteriorinen totuus*, joka tiedetään käytännön ja toiminnan (in praktischer Hinsicht) kautta (James 1981, 47; Kannisto 1998, 317). Kant (1997, 219) tiivistää idealisminsa seuraavaan periaatteeseen: ”Kaikki pelkälle puhtaalle ymmärrykselle tai puhtaalle järjelle pohjaava tieto olioista ei ole muuta kuin täyttää näennäisyyttä, ja vain kokemuksessa on totuus.” Paradoksaalisen tiedonasenteen avulla tehty kokemuksellisesti pätevä johtopäätös tukeutuu perimmiltään Kantin transsendentaalifilosofiaan (Habermas 1987, 50-51). Paradoksaalinen tiedonasenne vastaa rakenteellisesti paradoksaalista luonnetta, josta oli aiemmin esimerkkinä Bill Gatesin paradoksaalinen luonne (Fletcher & Olwyler 1998, 22-24).

Oletuksen, että AA:n tiedonasenne on paradoksaalinen, olen johtanut *AA:n kirjallisuudesta ja aineisto II:stä*. Esimerkit kummastakin johtamisen lähtökohdasta olen esittänyt kappaleessa 1.3 *Tutkielman rakenne* ja seuraavaksi esitän vielä kaksi (a ja b) vastaavaa esimerkkiä.

AA on kirjallisuudessaan (a) tehnyt kokemuksellisesti pätevän johtopäätöksen kahdesta ristiriitaisesta premissistä seuraavan tekstin mukaisesti: ”Sellainen on AA:n uudestisyntymisen paradoksi: täydellisestä tappiosta ja heikkoudesta nouseva voima, entisen elämän menettäminen ehtona uuden löytämiselle.” (Suomen AA-kustannus 1997, 55). Kaksi ristiriitaista premissiä ovat täydellinen tappio ja siitä nouseva voima, joista on tehty kokemuksellisesti pätevä johtopäätös eli uudestisyntyminen. Muita vastaavia paradoksaalisella tiedonasenteella johdettuja päätelmiä on AA:ssa lukuisia (Suomen AA-kustannus 1994, 62).

Aineisto II:n (b) ensimmäisessä dialogissa Iida, nimetön alkoholisti, puhuu paradoksien mahdollistamasta irrationaalisesta maailmankuvasta. Paradokseista Iida käyttää yhtenä esimerkkinä sitä, että viina pelasti hänet, mutta samalla tuhosi hänet. Kolmessa proosadialogissa on useita muitakin esimerkkejä paradokseista. Seuraava katkelma on ensimmäisestä proosadialogista, ja käytin sitä johtaessani oletuksen AA: paradoksaalisesta tiedonasenteesta:

”Markku: Toistat paradoksia, että viina pelasti sinut, mutta ajoi sinut Manalaan. Selitätkö tätä?

Iida: Paradoksien mahdollistamana irrationaalinen maailmankuva antaa minulle, alkoholistille, olemassaolon oikeutuksen oman mielikuvitusmaailman sisällä ja samalla vieroittaa pois olevaisesta kohti ns. preesens –aikaa.

Markku: En ymmärrä. Miten irrationaalinen maailmankuva toimii rationaalisessa maailmassa?

Iida: En puhu itsestäni, vaan maailman kuvasta, joka sykkii armosta. Sain yhden mahdollisuuden ja käytin sen parhaakseni.”

3.2.2 Paradoksaalisen tiedonasenteen teoreettinen viitekehys

Dualistista ja dialogista tiedonasennetta yhdistää pyrkimys *oletetun totuuden tavoitteluun*, mutta niitä erottaa tiedon subjektin ja tiedon objektin tai toisen tiedon subjektin erilailla tunnustettu asema, sillä dualistisessa tiedonasenteessa tieteellisen tiedon tavoittelu perustuu tutkijan ja tutkimuskohteen pitämiseen erillään. Tietoa pyritään etsimään puhtaana objektista ilman subjektin vaikutusta. (Guba & Lincoln 1989, 87-88; Burrell & Morgan 1980, 3-8.) Dialogisessa tiedonasenteessa tieteellisen tiedon tavoittelu eli totuuden tavoittelu perustuu tiedon tutkijan ja tutkimuksen vuorovaikutukseen, jossa muodostuu tieto. Dialogisessa tiedonasenteessa ei ole tiedon objektia vaan kaksi tiedon subjektia. (Burrell & Morgan 1980, 3-8.)

Paradoksaalinen tiedonasenne kiinnittyy ja tukeutuu Bart Koskon (1993, 22, 101-103, 116) sumeaan logiikkaan, jonka perusajatus on, että totuudessa on aste-eroja. Logiikan kielellä *sumean logiikan perusajatus* tarkoittaa, että kolmannen poissuljetun laki ei päde. Sumea logiikka eli ”epätäsmällinen” logiikka syntyi kahdesta 1900-luvun alkuvuosien tapahtumasta. Ensiksi loogikko Bertrand Russell keksi uudelleen matematiikan perusteissa olevat klassisen Kreikan paradoksit. Sitten fyysikko Werner Heisenberg keksi kvanttifysiikan ”epätarkkuusperiaatteen”, joka järkytti uskoa tieteen varmuuteen ja faktisiin totuuksiin.

Logiikan kolmannen poissuljetun laki on A ***tai*** ei-A, ja kun se ei päde sumeassa logiikassa ja paradoksaalisessa tiedonasenteessa, niin A ***ja*** ei-A. (Kosko 1993, 50, 115, 125, 332.) Siteeraan seuraavaksi Koskon (1993, 20-23) esimerkin sumean logiikkaan (A ***ja*** ei-A)-ongelmanasettelusta: Kuinka

omena muuttuu ei-omenaksi? ”Ota käteesi omena. Onko se omena? Kyllä. Puraise omenasta, haukkaa ja niele. Anna ruuansulatuksesi hajottaa omenan molekyylit. Onko kädessäsi oleva esine vielä omena? Kyllä vai ei? Milloin omena ylittää omenan ja ei-omenan välisen rajan? Kaksiarvoinen totuusajattelu etsii omenan syönnin esimerkistä vastausta, *rajaa*, joka sijaitsisi on tai ei-ole akselilta, joka taas on muunnos tosi- tai epätosi-ajattelusta. Sumea logiikka näkee sumean omenan harmaalla alueella, sillä sumeus on harmaata, kun taas tosi- tai epätosi-ajattelu on mustaa tai valkoista.

Paradoksaaliseen tiedonasenteeseen liittyvät Koskon (1993, 117-127) kuvaamat *sorites-paradoksit ja itsereferenssi-paradoksit*. Sorites- eli ketjupäätelmään (jos A, niin B) perustuvia paradokseja on AA:ssa useita, esimerkiksi AA:n ”pääjuuri” on tulkintani mukaan sorites-paradoksi: jos myöntää täydellisen tappion, niin löytää kestävän voiman (Suomen AA-kustannus 1994, 302). Itsereferenssi-paradokseilla on ristiriidan looginen (A *ja* ei-A) muoto. Ne yhtäaikaaisesti vahvistavat ja kumoavat toisiaan. Kosko (1993, 121) huomauttaa, että näiden ”kreetalainen sanoi, että kaikki kreetalaiset valehtelevat”-paradoksien joukosta Bertrand Russell löysi nykyään hänen omaa nimeään kantavan Russellin paradoksin, sillä hän löysi *kaikkien niiden joukkojen joukon, jotka eivät kuulu itseensä*.

Paradoksaalinen tiedonasenne kiinnittyy ja tukeutuu sumean logiikkaan lisäksi Antti Eskolan monimerkityksellisyydet hyväksyvään ajatusmalliin, jonka Eskola (2003, 48-54) esittelee kirjassaan Tiedän ja uskon. Kirjan suuri sisäinen keskustelu käydään siitä ja siinä, kuinka kirjoittaja sekä tiedemies Eskola valitsee itse ontologisen perustansa, jotta voisi tietää ja ymmärtää maailmaa mahdollisimman paljon.

Yksi Eskolan (2003, 49-50) keskeisistä ajatuksista on näkemys, että tieteiden ja ihmisten on vaikea sietää *monimerkityksellisyyksiä*, joka on kyvyttömyyttä sietää esimerkiksi sellaista havainnon kohdetta, joka koostuu risitiriidoista. Tällainen ristiriitainen virtaava havainnon kohde, jossa vaihtuvat alati ”tämä tuohon” ja ”se siihen”, on tiedon, uskon ja ymmärtämisen perusta eli ontologia.

Näiden ontologian perustan ongelmien lähestymistavoiksi Eskola ehdottaa kahta metodia: ensiksi *Freudin unityön tiivistämismenetelmää*, josta on sovellutuksia Freudin (1995) esseiden kokoelmassa *Uni ja isänmurha*, ja toiseksi ongelmien *vuorottelevaa ja integroivaa tarkastelutapaa*, jonka käyttöä Eskola (2003, 50-53) kuvaa klassisella piirroksella: ”Kaksi mustaa ihmisen kasvojen silhuettia vastakkain, joiden välissä valkoinen maljakko” ja sen katsomisella, jolloin yhdessä kuvassa voi nähdä kaksi kuvaa: joko mustat kasvojen silhuetit vastakkain tai valkoisen maljakon. Tässä musta ja valkoinen voidaan ymmärtää erilaisiksi ontologisiksi lähtökohdiksi: esimerkiksi Jumalaksi ja luonnontieteelliseksi realismiksi. Eskola (2003, 50-51) kutsuu edellä mainittua mustavalkoista piirrosta vaihduntakuvioksi ja hän huomauttaa pitävänsä tällaista kahden ontologisen lähtökohdan hyväksyvää tarkastelutapaa tieteellisenä.

Vuorotteleva ja integroiva tarkastelutapa tiedonasenteiden käytössä on, että on mahdollista katsoa kohdetta kuten tämän tutkielman alkoholismien käsitteenmäärittelyä dualistisella, dialogisella tai paradoksaalisella tiedonasenteella, joilla on erilaiset ontologiset lähtökohdat. Paradoksaalisen tiedonasenteen ontologinen lähtökohta on metafyyminen ja dualistisen tiedonasenteen ontologian lähtökohta on realismi. Dialogisen tiedonasenteen ontologinen perusta sijoittuu kahden edellä mainitun tiedonasenteen väliin, koska se perustuu tulkinnasta tehtyyn sopimukseen.

Vuorottelevan ja integroivan tarkastelutavan sekä Freudin unityön tiivistämismenetelmän taustalla on *Paul Feyerabendin* (1984, 17) *anarkistinen tietoteoria –Against Method*, jonka keskeinen ajatus on, että tietoa voi hankkia myös eri tavoilla kuin nykyiset tieteen menetöt antavat mahdollisuuden. Tutkielmani kolmen erilaisen ontologialtaan toisistaan poikkeavan tiedonasenteen käyttö, kun tutkitaan yhtä kohdetta eli alkoholismisin käsitteenmäärittelyä, on tulkintanani mukaan sovellutus Feyerabendin (1984, 23) tieteellisen työn tavasta, jossa on vain yksi ohje: ”Anything goes”.

3.3 Alkoholismin määritelmien muutokset dualistisessa tiedonasenteen luokassa

Katson dualistisen tiedon asenteen piiriin kuuluvan lääketieteelliset alkoholismin ja psykologiset alkoholismin määritelmät. Dualistisen tiedonasenteen eräs perusajatus on subjektin ja objektin dikotomia (Keller 1988, 153-154).

3.3.1 Alkoholismin lääketieteellisten määritelmien muutoksia

Alkoholismin lääketieteellisellä sairauskäsityksellä on juurensa parinsadan vuoden takana, jolloin englantilainen lääkäri Thomas Trotter (1761-1832) määritteli juopot (heavy drinkers) sairaiksi seuraavasti: ”Drunkenness is an illness of unknown cause which upsets the healthy equilibrium of the body”. Saksalaisten lääkäreiden Brühl-Cramerin, Lippichin ja Röschin tutkimustyö 1800-luvulla juoppoudesta (heavy drinkers) loi pohjan ruotsalaisen lääkärin Magnuss Hussin (1807-1890) alkoholismin ensimmäiselle lääketieteelliselle määritelmälle vuonna 1849. Huss tarkoitti alkoholismilla alkoholin elimistölle aiheuttamia muutoksia sekä käsitti alkoholismin myrkytystilana. (Sournia 1990, 23, 46-47.)

Esimerkkejä kilpailevista nimiehdotuksista 1800-luvulla ilmiölle, jota alettiin Hussin vuoden 1849 määritelmän mukaan kutsua alkoholismiksi, on useita. Tällaisia esimerkkejä ovat *oenomania*, jonka käännös suomeksi kreikasta voisi olla viinin himo, tai saksankielinen *Trunksucht*, jolla kuvattiin alkoholin juomisen himoa. Myös *methylysm* kilpaili muiden määritelmien kanssa, mutta sen ongelma oli epätarkka viittaus myrkylliseen metanoliin. (Tähkä 1966, 15-16; Sournia 1990, 46-47, 82.)

Suomalaisia alkoholismin lääketieteellisiä käsitteen muutoksia esittelen kolmessa osassa: 1) Alkoholismus chronicus vuonna 1854 määrittelyn lähtökohtana, 2) Martti Kailan kirjan *Mielitaudit* vaikutukset alkoholismin määrittelyyn vuosina 1935-1967 lääketieteellisessä opetuksessa, 3) alkoholiriippuvuuden ja alkoholin haitallisen käytön diagnostisia määritelmiä 1990 -luvulla.

Taipaleen (1979, 20-21; 1982, 89-91) mukaan suomalaisessa lääketieteellisessä aikakauslehdissä käytti ensimmäisen kerran von Bonsdorff taudinnimekettä *Alcoholismus chronicus* vuonna 1854. Lääketieteellinen alkoholismin käsite oli selkeä 1930-luvun alkuun ja siinä oli näkyvissä alkoholista johtuva myrkytystila, alkoholin himo sekä eettinen rappio.

Martti Kailan (1943) Mielitaudit -kirjalla on ollut suuri merkitys suomalaisessa lääketieteellisessä koulutuksessa 1900-luvulla, sillä sen ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1935 ja 8. painos julkaistiin vuonna 1967. Kirjan suuren vaikutuksen vuoksi, jonka se on tehnyt lääkäreihin ja sairaanhoitajiin, sijoitin sen lääketieteen määritelmien piiriin, vaikka muutoin sen olisi voinut liittää seuraavaan jaksoon eli psykologisiin alkoholismin määritelmiin. Lisäksi Taipale (1979, 21) huomauttaa, että Kailan alkoholismin käsite on kasvanut suoraan edellä mainitusta 1900-luvun lääketieteellisestä *Alcoholismus chronicus* -käsitteestä, ja että Kailan alkoholismin käsite pysyi *Mielitaudit* kirjassa lähes muuttumattomana sisältäen käsityksen alkoholismista myrkytystilana ja eettisenä rappiona.

Kaila (1943, 104-105) määrittelee tavallisen humalatilan sielullisena häiriötilana, joka johtuu keskushermoston myrkytystilasta. Hän erottaa toisistaan alkoholin väärinkäytön, jaksottaisjuopottelun ja kroonisen

alkoholismin. Kroonista alkoholista Kaila (1943, 106-107) määrittää seuraavasti: Krooninen alkoholisti on käyttänyt väärin säännöllisesti ja pitemmän aikaa alkoholia, joka aiheuttanut hänelle ruumillisia ja sielullisia häiriöitä. Kailan määritelmän mukaan krooninen alkoholisti välittää yhä vähemmän omasta arvostaan, hän laiminlyö tehtävänsä, ei huolehdi ulkoasustaan eikä taloudellisesta tilastaan. Hänen siveellinen ryhtinsä katoaa, hänestä tulee selkärangaton ja epäluotettava ja hänen mielenkiintonsa kohdistuu yhä alempiarvoisiin asioihin.”

Alkoholin haitallinen käyttö ja alkoholiriippuvuus ovat 1990-luvun diagnostisia määritelmiä, joilla kyetään tarkentamaan alkoholismin laajaa käsitettä sekä erottamaan sen sisältä erilaisia luokkia ja käytön asteita. Näiden kahden lisäksi on terveydenhuollossa käytössä käsite suurkulutus (Seppä 1998, 54). Alkoholin haitallista käyttöä ja alkoholiriippuvuutta voidaan diagnosoida kahdella eri järjestelmällä: amerikkalaisella DSM-IV:llä ja WHO:n julkaisemalla ICD-10:llä. Näissä kummassakaan diagnostisessa menetelmässä ei puhuta alkoholismista vaan alkoholiriippuvuudesta (Poikolainen 1998, 74-79). Kuitenkin alkoholismin biologinen periytyvyyden tutkimus käyttää alkoholismin käsitettä (Hyytiä 1998, 33-40).

Yhteenvetona alkoholismin lääketieteellisten määritelmien muutoksista 150 vuoden ajalta Suomessa sanon käsityksenäni, että muutosten suunnasta näkyy selkeä pyrkimys luonnontieteelliseen ajatteluun, jolloin esimerkiksi 1990-luvun diagnostisilla menetelmillä pyritään alkoholiriippuvuuden määritelmä kytkemään kriteerien avulla empiriseen havaintoon.

3.3.2 Alkoholismin psykologisten määritelmien muutoksia

Psykologisen alkoholismin käsityksen alkujuuret ovat Lapinlahden sairaalassa 1950-luvun alussa, jolloin Martti Paloheimo esitteli anglosaksisen psykodynaamisen alkoholismin mallin. Siinä alkoholistit ovat henkilöitä, joiden persoonallisuus on jäänyt lapsen asteelle, mutta varsinainen psykoanalyttisten teorioiden läpimurto tapahtui Veikko Tähkän töiden kautta 1960-luvun alussa. Tähkän (1966, 224-229) alkoholismin psykoanalyttisessa määritelmässä psykoanalyttisen tutkimuksen mukaan alkoholismin psyykkinen pohja rakentuu varhaislapsuudessa ja riippuu lisäksi hänen vanhempiensa välisestä suhteesta.

Kaksoisdiagnoosi 1990-luvun käsitteenä kuvaa väljästi myös alkoholin provosoimia psyykkisiä oireita, mutta ensisijaisesti kaksoisdiagnoosi merkitsee sitä, että alkoholiriippuvuus ja psyykkinen sairaus voivat esiintyä samalla henkilöllä toisistaan riippumatta (Mäkelä 1998, 162-165).

Lääketieteen ja psykologian alkoholismin määritelmien erottelu on usein keinotekoista ja hankalaa, mutta psykologian määritelmissä on nähtävissä sama muutoksen suunta kuin lääketieteessä eli luonnontieteellinen pyrkimys kiinnittää ilmiö empirialla teoriaan.

3.4 Alkoholismin määritelmien muutokset dialogisessa tiedonasenteen luokassa

Dialogisen tiedonasenteen piiriin tulkitsemalla kuuluvan yhteiskunnalliset alkoholismin määritelmät ja yhteiskuntatieteelliset määritelmät alkoholismista. Dialogisen tiedonasenteen keskeinen ajatus on, että tiedon subjektia ja objektia ei voida erottaa toisistaan kuin keinotekoisesti (Keller1998, 159).

Esittelen dialogisen tiedonasenteen luokassa tapahtuneita alkoholismin käsitteen muutoksia Suomessa valitsemani neljän kiintopisteen kautta, joista ensimmäinen on Suomen Alkoholistien huoltokomitean mietinnön pohjalta säädetty vuoden 1937 Alkoholistolaki, jonka alkoholismin käsitteenmäärittely perustui henkilön käyttäytymiseen ja ympäristön reagointiin. Pekka Kuusi (1952, 104) kutsui mainittua määrittelyn tapaa yhteiskunnalliseksi alkoholistikäsitteeksi.

Toinen suuri vaikuttaja alkoholismin määrittelyssä alkoi kehittyä vuonna 1946, kun sosiaaliministeriö otti hallintaansa Järvenpäässä sijaitsevia maatiloja ja perusti sinne alkoholistien vastaanottolaitoksen, joka toimisi myös lääketieteellisenä alkoholistien luokittelulaitoksena. Sosiaaliministeriö ja Alko perustivat vuonna 1947 toimikunnan tutkimaan alkoholikysymystä. Toimikunnan yksi tehtävä oli luoda alkoholistien luokittelujärjestelmä. Silloin Järvenpään sosiaalisairaalassa luotu luokittelu on ainutkertainen Suomessa ja se oli käytössä 1970-luvun loppupuolelle asti. Luokittelut jakoivat alkoholistit erilaisiin ryhmiin esimerkiksi alkoholismin asteen, sen syiden tai alkoholistien luonnetyyppien mukaan. Vuonna 1962 alkoholistien vastaanottolaitoksen nimi muuttui Järvenpään sosiaalisairaalaksi. (Tirkkonen 1963, 119-132.)

Kolmantena alkoholismien määrittelyyn vaikuttavina tekijöinä tulkitseen olleen 1960 –luvun ja 1970 –luvun alun yhteiskunnalliset liikkeet sekä niihin kiinnittynyt tutkimustoiminta. Yhteiskunnallisista liikkeistä erityisesti Marraskuun liike (ks. Pajuoja 1998) 1960-luvun lopussa kiinnitti yhteiskunnan huomion asunnottomiin *poikkeaviin alkoholinkäyttäjiin* (Taipale 1982, 95) sekä esimerkiksi vankien olosuhteisiin (ks. Pyykönen 1998). Näistä yhteiskunnallisista liikkeistä ja niiden rinnalla kasvoi tutkimustoimintaa, joka tutki alkoholismia elämäntapana esimerkiksi *skid row-käsitteen* avulla, jolla Bogue (1963, 2) tarkoittaa määrätyillä kaupungin alueilla asuvia henkilöitä, joilla on kolme yhteistä piirrettä: he ovat kodittomia, köyhiä sekä heillä on henkilökohtaisia ongelmia kuten päivittäinen alkoholin käyttö.

Esimerkkeinäni edellä mainitusta tutkimustoiminnasta, jossa kohtasivat asunnottomuuden ja alkoholismien käsitteet, ovat Lasse Murron (1972 ja 1978), Rauno Mäkelän (1978) ja Ilkka Taipaleen (1978 ja 1982) asunnottomia alkoholisteja koskevat tutkimukset. Näiden tutkimuksien kysymyksenasettelun lähtökohtana on tulkintani mukaan kolmen käsitteen: *yhteiskunnan, asunnottomuuden ja alkoholismien* välisen jännitteen sekä niiden välisten syy- ja seuraussuhteiden selkeyttäminen. Taipale (1982, 88, 93-96) käyttää poikkeava alkoholinkäyttäjä määritelmää alkoholistista ja lisäksi hän tuo esiin sen, että poikkeavan ja normaalin alkoholin käytön välisen eron määrittäminen on tulkintaa.

Neljäs alkoholismien käsitteenmäärittelyyn vaikuttanut toiminta olivat Salme Ahlsröm-Laakson (1975 ja 1975a) tutkimukset 1970-luvun puolivälissä, jotka asettivat pisteen Suomessa 1940-luvulta alkaneelle alkoholistien luokittelulle kuten Taipale (1982, 93-94) huomauttaa.

Yhdessä 1970-luvun alkoholin kulutustutkimusten kanssa hänen mainitut tutkimuksensa vaikuttivat syvästi alkoholismien käsitteen sisältöön. Ahlström-Laakson tutkimuksien (1975 ja 1975a) keskeisin ajatus on, että ei ole olemassa selvästi erottuvia alkoholistityyppejä, vaan on olemassa alkoholista juomista, joka ilmenee pikemminkin yksityisten juomisjaksojen yhteydessä, ja että alkoholisti näyttää ajoittain kykenevän juomaan kuten muut (Ahlström-Laakso 1975, 159; Ahlström-Laakso 1975a, 171-173). Alkoholismien tarkastelussa siirryttiin 1970-luvun lopussa aiemmasta määrittelystä kohti haittaperusteista tarkastelutapaa, jolloin alkoholismia määritellään haittojensa kautta.

Yhteenvetona dialogisen luokan alkoholismien käsitteenmäärittelyn muutoksista tulkitsem, että se kulki samaa linjaa luonnontieteellisen ajattelun kanssa 1970-luvun puoliväliin asti pyrkien luokittelemaan alkoholismia, jolloin tapahtui käänne (Ahlström-Laakso 1975 ja 1975a), jonka jälkeen pyrkimys kiinnittää alkoholismi empirian kautta käsitteisiin on vähentynyt.

3.5 Alkoholismien määritelmien muutokset paradoksaalisessa tiedonasenteen luokassa

AA:n kirjallisuus määrittelee, että alkoholismi on parantumaton fyysinen ja psyykkinen sairaus, jossa on menetetty kyky hallita alkoholin käyttöä (Suomen AA-kustannus 1991, 25, 48, 54, 56). AA:n kirjallisuus käyttää myös määritelmiä ”juoppous” ja ”sortuminen juoppouteen” alkoholismien tilalla (Suomen AA-kustannus 1987, 142, 145). Rajaakaan alkoholisti vai juoppo keskustelun tähän, mutta esimerkiksi Lehto (1991, 11-12) on käyttänyt juoppoutta avainkäsitteenä tutkimuksessaan, joka tutki lääkäreiden,

sosiaalityöntekijöiden ja poliisien ammattimaista auttamissuhdetta juoppoihin.

Paradoksaalisen tiedonasenteen perusajatus on, että ristiriitaisista argumenteista voidaan tehdä kokemuksellisesti pätevä johtopäätös. AA:n alkoholismien määritelmässä näkyvät kaikki edellä mainitut elementit, argumentit ja johtopäätös, koska voidaan sanoa määritelmän olevan AA:n jäsenilleen kokemuksellisesti pätevä johtopäätös, joka perustuu ristiriitaisiin argumentteihin. Tämä kokemuksellisesti pätevä johtopäätös ja sen argumentit on, että alkoholisti pysyy raittiina paradoksaalisella ajatuksella, että tappiossa on voitto. AA:n toipumisohjelman 1. askeleen alkuosa sanoo tämän paradoksaalisen ajatuksen, että tappiossa on voitto, seuraavasti: ”Tajuaamme, että vain tunnustamalla joutuneemme perinpohjin tappiolle kykenemme astumaan ensiaskelemme vapautusta ja voimaa kohden.” (Suomen AA-kustannus 1987, 21).

Yhdysvaltojen AA:n keskuspalveluneuvosto mainitsee keväällä 1946 Suomen ensimmäiseksi viralliseksi yhdysmieheksi Yrjö S.:n. Vuoden 1948 kevättä ja kesää pidetään AA:n toiminnan alkuna Suomessa, koska silloin helsinkiläisen Koti-kerho ryhmän jäsenet olivat tietoisia 12-askeleen ohjelmasta ja 12:sta perinteestä. Helsingissä, Tampereella ja Turussa oli AA-ryhmien toiminta käynnistynyt vuoden 1950 aikana. (Suomen AA-kustannus 1991, 306-308.)

Yhteenvetona voin sanoa, että alkoholismien määritelmä on pysynyt Suomessa paradoksaalisessa tiedonasenteen luokassa samankaltaisena, sillä AA:n kirjallisuus viittaa edelleen alkuperäiseen vuoden 1939 ”Alcoholics Anonymous” kirjaan, jonka mukaan AA-yhteisö sai myös nimensä (Suomen AA-kustannus 1991, 16-17; Suomen AA-kustannus 1986, 161,

168-169). Myös tutkielman aineisto II:n nimettömän alkoholistin, Iidan, määritelmä alkoholismista on samankaltainen kuin AA:n kirjallisuuden kuten seuraava katkelma kolmannen proosadialogin lopusta osoittaa:

”Markku: Kuvittele ettemme tunne toisiamme. Kuvaa sitten minulle lyhyesti alkoholismin, yhteisönne ja elämän suhdetta.

Iida: Viina oli ainoa näkyvä riippuvuus, jäävuoren huippu, muut riippuvuudet jäivät minuun raitistumisen jälkeen. Tämä antihumanistinen organisaatio mahdollistaa ihmisestä vapautumisen, alitajunnasta vapautumisen, koska mieli on kiusaaja. Tällöin voidaan päästä kiinni mielen ja sielun sairauteen, alkoholismiin.

3.6 Yhteenveto alkoholismin määritelmien muutoksien suunnasta

Katsauksen tarkoitus oli nostaa esiin ne muutokset ja muutoksien ajankohdat, jolloin voisin tulkita alkoholismin määrittelyn muutoksen suunnan. Katsauksen jälkeen voin yhtyä Jan-Henry Stenbergin ja Jari Lahden (2003) katsausartikkelin huomioon, että terveydenhuollossakin esiintyy alkoholismin käsitteenmäärittelyssä epätarkkuuksia, koska lukuisat määritelmät antavat siihen mahdollisuuden. Kuitenkin näen dualistisen tiedonasenteen luokan lääketieteellisten diagnostisten määritelmien, kuten alkoholiriippuvuus ja alkoholin haitallinen käyttö, kehittyneen selkeämmiksi vastaamaan tarvetta, johon ne on luotu eli olemaan yhteismitallisia määritelmiä, kun pyritään määrittämään esimerkiksi sairautta, sairauden kaltaista tilaa tai sairauden oireita.

Dialogisen tiedonasenteen voima on nähtävissä silloin, kun tutkitaan useiden käsitteiden yhdistelmiä kuten asunnottomuus, alkoholismi ja

yhteiskunta, josta olivat esimerkkeinäni 1970-luvulla tehdyt useat tutkimukset. Myös alkoholisosialogian tutkimus tuotti lisää ymmärrystä alkoholismin käsitteenmäärittelyyn tutkimuslähtökohtansa kautta, joka oli Partasen (1981, 3) mukaan se, että tiedostetaan alkoholin käytöstä aiheutuvat ongelmat. Paradoksaalisen tiedonasenteen eli AA:n alkoholismin määritelmä on pysynyt samana vuodesta 1948, jolloin katsotaan AA-ryhmien toiminnan alkaneen Suomessa.

Kaikkien kolmen tiedonasenteen käsitykset alkoholimista ovat jatkaneet kehittymistään palvelemaan oman alueensa tarpeita. Parhaimmillaan nämä kolme tiedonasennetta ja niiden käsitteenmäärittelyt alkoholismista voisivat yhdistyä seuraavanlaisessa kuvitteellisessa tilanteessa, kun päihdetyöntekijä toteaa asiakkaan *alkoholiriippuvuuden* ja keskustelee hänen kanssaan siitä, että tiedostaako hän *alkoholin käytöstä* aiheutuvat ongelmat sekä mahdollisesti kertoo hänellä AA:n vertaistukeen perustuvasta *alkoholismista* toipumisen mahdollisuudesta.

Katsauksen kolmiosainen luokittelu tiedonasenteiden mukaisesti vastasi odotuksiani, koska *aineistosta noussut pakottava syy*, joka oli AA:n dualistisesta ja dialogisesta tiedonasenteesta poikkeava ontologinen lähtökohta sekä siitä seuraava muista tiedonasenteista poikkeava asenne tietoon, sai oman luokan: paradoksaalisen tiedonasenteen, joilloin alkoholismin määritelmien luokittelu tulkintani mukaan selkeytyi. Tiedonasenteisiin perustuva luokittelu palveli myös tutkielman *ensimmäistä tavoitetta*, joka oli, että alkoholismin käsitteenmäärittelyn erilaiset lähtökohdat tulisivat paremmin näkyviksi.

4. VASTAUKSIA KYSYMYKSEEN: MIKSI IHMISET PÄIHDYTTÄVÄT ITSEÄÄN?

Esittelen seuraavaksi erilaisia perusteltuja vastauksia kysymykseen, miksi ihmiset päihdyttävät itseään. Tutkielmani aihepiirille, alkoholismien käsitteenmäärittelylle, näiden erilaisten perusteltujen vastausten esittelyn tarkoitus on *lisätä ymmärtämystä tutkielman ensimmäisen tavoitteen tärkeydestä*, eli alkoholismikeskustelun lähtökohdan läpinäkyvyys ja näkyvyys on oleellista, koska on useita mahdollisuuksia valita keskustelun lähtökohta.

Erilaisia perusteltuja vastauksia tai edellä mainittuja keskustelun lähtökohtia on vähintään kuusi, jotka ovat *sosiologinen, filosofinen, hengellis-henkinen, psykologinen ja biologinen näkökulma sekä yhdysvaltalainen päihdeorganisaatio AODA:n näkökulma*, kysymykseen miksi ihmiset päihdyttävät itseään. Otan lähtökohdaksi Kivirannan (1998) tulkinnan, jossa hän jakaa alkoholitutkimuksen kolmeen osaan: *psykologiseen, sosiologiseen ja biologiseen näkökulmaan*. Neljäntenä esittelen *filosofisen* näkökulman, koska filosofi Platonia voidaan pitää Crimbergin (1980, 391) mukaan ensimmäisenä alkoholikysymyksen tieteellisenä tutkijana. Viides näkökulma on *hengellinen-henkinen*, jonka esittelen Jorma Niemelän (1999) väitöskirjan Usko, hoito ja toipuminen kautta. Perusteena totean, että suurin osa suomalaisista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Kuudes näkökulma on yhdysvaltalaisen julkisen päihdeorganisaation *Alcohol and Other Drug Addiction Service (AODA):n* vastauksia edellä mainittuun kysymykseen. Perusteluna AODA:n valintaan on minulla, että esittelen myös yhden Suomen ulkopuolisen julkisen päihdetoimijan näkökulman. (<http://alcohol-drug-treatment.net/>)

4.1 Kaksi sosiologisesti kiinnostavaa vastausta

Partanen (1981, 3) esittelee suomalaisen alkoholisosiologian perustoja ja kysymysten asettelua tutkimuksessaan, jossa hän näyttää myös sosiologisen alkoholitutkimuksen lähtökohdan, joka on, että tiedostetaan alkoholin käytöstä aiheutuvat ongelmat. Tätä alkoholisosiologista taustaa vasten esittelen tulkintani mukaan kaksi sosiologisesti kiinnostavaa näkökulmaa, ensiksi kirjailija Jack Londonin (1876-1916) Tuliliemen tuttavana kirjan ja toiseksi kirjailijan, fabianistin Robert Blatchfordin (1851-1943) Iloinen Englanti kirjan. London ja Blatchford kuvaavat kirjoissaan länsimaisen yhteiskunnan teollistumista ja ihmisten elinympäristön muuttumista 1800-luvulla. Alkoholismilla ja yhteiskunnan teollistumisella sekä elinympäristön muutoksella on Sournian (1990, 20-22, 200-201) mukaan yhteys toisiinsa.

4.1.1 Jack Londonin kolme vastausta

Tuliliemen tuttavana kirjassaan London (1984, 247) kuvaa omaa alkoholisoitumistaan, ja hän erittelee kirjassa myös syitä, jotka aiheuttivat hänelle riippuvuuden alkoholiin. London kuvaa psyykkistä ja henkistä alkoholiriippuvuutta kahdella sanalla: Valkoinen Logiikka. Se on myös Londonille ääni päässä, joka sanoo: ”Tule, sinun lasisi on tyhjä. Täytä se uudelleen ja unohda.”

London esittää *kolme vastausta itsensä päihdyttämiseen. Ne ovat henkisiä, sosiaalisia ja kolmantena Valkoinen Logiikka*. Hänen ensimmäinen vastuksensa on, että ihmiset päihdyttävät itsensä henkisten syiden vuoksi. London (1984, 96) perustelee asiaa seuraavasti: ”Ja juuri sen vuoksi minä syytän Tulilientä. Hän viekoittelee ja tuhoaa juuri nuo kelpo toverit, jotka

ovat jonkin arvoisia, joiden heikkoutena on ylenmääräinen voima, liiallinen rohkeus, liian palava sydän."

Toinen vastaus on, että alkoholia myydään laillisesti kapakoissa. Tätä väitettään London (1984, 33) perustelee koko kirjan ajan eri näkökulmista. Alkoholin laillinen myynti kapakoissa on selkeä syy hänelle siihen, miksi hän oppi juomaan: "Juteltiin äänekkäästi, naurettiin raikuvasti, ja kapakan ilmapiiri ikään kuin huokui suuruutta. Täällä oli tarjolla jotain enemmän kuin tavallisessa arkielämässä, missä ei tapahtunut mitään. Täällä elämä oli todellista elämää; toisinaan kamalaakin, kun syntyi tappelu, vuoti verta ja rotevat poliisit ryntäsivät sisään."

Kolmas vastaus itsensä päihdyttämiseen on Jack Londonilla Valkoinen Logiikka ja sen osia ovat oman alkoholiongelman kieltö, raittiuslupausten rikkominen, alkoholismi prosessina, masennus, itsemurhat ja alkoholinhimo. London (1984, 236) kuvaa alkoholin himon syntymistä dialogina, joka käydään hänen oman päänsä sisällä. Dialogin keskustelijoita ovat London ja Valkoinen logiikka kuten seuraava katkelma Tuliliemen tuttavana kirjasta kertoo. "Tuomitkoon vain kaikkein koulujen tohtorit minut", kuiskaa Valkoinen logiikka ratsastaessani edelleen. "Mitäpä siitä? Minä olen totuus. Sinä tiedät sen. Sinä et voi taistella minua vastaan. Minun sanotaan edistävän kuolemaa. Mitäpä siitä? Se on totuutta. Elämä valehtelee elääkseen. Elämä on lakkaamatonta valehtelemis-menetelmää. Elämä on hullua karkeloa valtakunnassa, missä ilmiöt virtaavat mahtavana luoteena ja vuoksena, kahlehdittuina meille tuntemattomien kuiden vaihteluihin. Ilmiöt ovat aaveita. Sinä olet sellainen ilmiö, sinä olet muodostunut lukuisista menneistä ilmiöistä."

4.1.2 Fabianisti Robert Blatchfordin vastaus

Robert Blatchford syntyi Englannissa Maidstonessa vuonna 1851 ja työskenteli kengänkiillottajana, armeijan kersanttina sekä freelancer-toimittajana. Lopulta hän pääsi työväenluokan Sunday Croninicle lehteen vakituiseksi lehtimieheksi ja perusti vuonna 1890 Fabian Societyn Manchesteriin. (<http://www.modjourn.brown.edu/mjp/Bios/Blatchford.htm>)

The Fabian Society perustettiin Englannissa vuonna 1884 sosiaalireformistiseksi keskusteluseuraksi. Fabianistien päätavoite oli moderni sosiaaliturva (Sipilä 1996, 41-43). Blatchford kirjoitti vuonna 1893 yhteiskunnallisiin epäkohtiin puuttuvan kirjan nimeltään *Merrie England* ja siitä otettiin yli kaksi miljoonaa vedosta sekä se käännettiin useille kielille. Suomeksi se julkaistiin vuonna 1898 fraktuurana nimellä *Iloinen Englanti*.

Kirjassaan Blatchford (1898, 207-208) toteaa, että juoppous on sairaus. Hän näkee sairaudelle *kolme syytä*, joista ensimmäinen on epäterveissä olosuhteissa ja toisena syynä tähän sairauteen Blatchford näkee, että se on opittu tapa. Kolmanneksi sairauden syyksi hän tulkitsee, että se on peritty.

4.2 Filosofi Platonin kaksi vastausta

Platon kokosi ympärilleen ryhmän ihmisiä, jotka kävivät filosofisia keskusteluja, opettivat ja tutkivat matematiikkaa sekä tähtitiedettä. Tämä johti uudenlaiseen toimintaan, jota nykyään kutsutaan tutkimukseksi. Platon tutki laajasti alkoholikysymystä Lait nimisessä teoksessaan. Häntä kiinnostivat seuraavat kysymykset: Miten eri kansojen juomatavat eroavat toisistaan? Miten viini vaikuttaa ihmisiin? Miksi juopottelua ei kyetä hallitsemaan? Miksi ihmiset haluavat päihdyttää itsensä? Platon (VI 1999, 19-63) tutki tätä kysymystä ulkopuolisen aristokraatin silmin. Hänen tutkimuslähtökohtansa ei ollut viininjuonnin aiheuttama henkilökohtainen kärsimys vaan *viinin aiheuttamat ongelmat koko yhteiskunnalle*, jotka hän näki tiedemiehenä.

Dialogi päihteistä alkaa Lait -teoksessa spartalaisen Megilloksen ja nimettömän Ateenalaisen välillä seuraavasti: ”On syytä käsitellä enemmänkin juomista yleensä, se ei ole mikään vähäpätöinen asia, ja se vaatii pätevää lainsäätäjää. En tarkoita sitä, onko parempi ylipäänsä juoda viiniä vai olla juomatta, vaan puhun itse humalatilasta ja siitä, onko siihen suhtauduttava niin kuin skyytit ja persialaiset, karthagolaiset, keltit, iberit ja traakialaiset, sotalaisia kansoja, vai niin kuin te. Te kieltäydytte viinistä kokonaan, skyytit ja traakialaiset taas juovat pelkästään sekoittamatonta viiniä, sekä naiset että miehet, kaatavat sitä vaatteillaan, he pitävät sitä hyvänä ja mainiona tapana.” (Platon VI 1999, 21).

Sielun kolmijako on Platonin (III 1999, 166-167) filosofian oivallus. Hän jakoi ihmisen sielun järki-, into- ja himo-osaan. Tätä sielun rakennetta hän vertasi hevosvaljakkoon, jota ohjaa järkevä ihminen. ”Sielua voi verrata siivekkään ajomiehen yhdistettyyn voimaan. Nyt jumalien hevoset ja

ajomiehet ovat kaikki hyviä ja hyvää alkuperää, mutta muissa on eri ominaisuuksia sekaisin. Siksi on ajomiehen tehtävä pakostakin vaikea ja vaivalloinen.” Sielun rakenteeseen osaksi liittyen Platon antoi kaksi seuraavaa vastausta, miksi ihmiset päihdyttävät itseään.

Ensimmäinen vastaus on sielun heikkous, kun sielun järkiosa eli ajomies menettää hallinnan ihmisen alkaessa juopotella. Sielun heikkous eli juopottelu on jälleensyntyvän sielun ominaisuus, sillä Platonin (III 1999, 169) mukaan ihmiset ovat eriarvoisia jo ennen syntymäänsä. Platon (VI 1999, 31) ei näe mitään järkeen vetoavaa syytä juopotteluun: ”Onko olemassa mitään järkisyytä, joka puhuisi sen puolesta, että tuota tapaa (juopottelua) on kokeiltava sen sijaan että kaikin voimin karttaisimme sitä?”

Toinen vastaus on Platonin (VI 1999, 62) mukaan yhteiskunnan heikkous. Hänen mielestään valtion on tarvittaessa kiellettävä alkoholi. ”Mutta jos valtio pitää tätä (viininkäyttöä) vain huvittelutapana ja juominen on luvallista kenelle tahansa, milloin tahansa ja missä seurassa tahansa ja siihen liittyy kaikenlaisia muita ilmiöitä, silloin en äänestäisi sen puolesta, että tuollainen valtio tai mies saisi koskaan käyttää juovuttavaa juomaa.”

4.3 Henkinen-hengellinen vastaus

Jorma Niemelä (1999, 53-57) esittelee Lauri Rauhalan (1983) ihmiskäsityksen kautta päihdeproblematiikkaa, jonka keskeinen ajatus on kristillinen usko ihmisen henkiseen ja sielulliseen olemassaoloon, jolloin *primääriä henkistä päihdeongelmaa* voidaan kutsua paavalilaisittain himoksi. *Henkinen alkoholismi* on Niemelän mukaan liitettävissä elämän tyhjyyteen, tarkoituksettomuuteen ja päämäärättömyyteen. Ihmisen

eksistentiaalinen tyhjiö ja tarkoituksettomuus voivat tällöin olla sykäyksenä päihteiden käyttöön, jolloin humalasta voi tulla pseudouskonto. Niemelä toteaa (1999, 327) tieteellisen tutkimuksen ja Jumalan suhteesta, ettei tiede ole todistanut Jumalan olemassaoloa tai kyennyt todistamaan ettei Jumalaa olisi olemassa.

Henkinen–hengellinen näkökulma korostaa ihmistä kokonaisuutena, kuten seuraavat sitaattit Niemelän (1999, 292, 294) johtopäätöksistä kertovat:

1.Johtopäätös: Tarkastelutavan laajentuminen sosiaali- ja terveydenhuollossa kohti bio-psyko-sosiaalista ihmiskuvaa on oikeansuuntainen mutta riittämätön kehitys, jos tarkastelu jää erillisiksi, sinänsä tärkeiksi eri tieteiden näkökulmiksi ihmiseen. Tarvitaan kokonaisnäkemystä ihmisestä ja näkemystä siitä, miten ihmisen eri olemispuolet vaikuttavat ihmisen ykseydessä ja kokonaisuudessa.

7.Johtopäätös: Päihdekeskeisen elämän synnyttämä syyllisyys ja moraalinen ristiriita tulisi ottaa päihdehuollossa vakavasti. Hoidossa perustavanlaatuinen arvovalinta on, käsitelläänkö syyllisyyttä syyllisyydentunteina vai ihmisen aitona kamppailuna omasta vastuunalaisuudestaan. Ihmisen kehollisen, tajunnallisen ja elämätilanteisen kohtalon ymmärtäminen on välttämätöntä, mutta se ei poista ihmisen kamppailua oman syyllisyytensä kanssa. Syyllisyyden käsittelyn tulee tapahtua moralisoimatta ja siten, että asiakas ei aseta itseään eikä häntä aseteta vastuuseen siitä, mistä hän ei voi olla vastuussa ja mistä hän ei voi vastuuta kantaa.

4.4 Alcohol and Other Drug Addiction Service (AODA): n vastaus

Psykologisen näkökulman vastaus tulee esiin AODA: n vastauksen toisessa kaksoisdiagnoosi-koulukunnassa. *Biologisen näkökulman* argumentteja esittää AODA: n vastauksen kolmas koulukunta, joka rakentaa teoriansa kemialliselle epätasapainolle ihmisen neurologisessa järjestelmässä. (<http://alcohol-drug-treatment.net/index-3.html>) AODA esittelee kolme koulukuntaa, joiden käsitykset päihderiippuvuuden syistä ovat erilaiset. Ensimmäinen koulukunta ymmärtää päihderiippuvuuden sairautena. Tämän mallin taustalta löytyy E.M. Jellinekin tutkimukset 1940- ja 1950-luvun Yhdysvalloissa. Myös American Psychiatric Association ja American Medical Association alkoivat 1960-luvun puolivälissä käyttää termiä sairaus, kun kuvattiin alkoholismia. Toinen koulukunta (*psykologinen näkökulma*) argumentoi, että päihderiippuvuus on kaksoisongelma (dual problem), jonka taustalla on kaksoisdiagnoosi (dual diagnosis). Kaksoisdiagnoosin teoria on, että käytöksen joka on päihderiippuvaista, aiheuttavat psykologiset syyt. Tämä malli painottaa, että päihderiippuvuus on sekundäärinen ja psykologiset syyt ovat primäärisiä. Kolmannen koulukunnan (*biologinen näkökulma*) keskeinen teoria on, että päihderiippuvalla on kemiallinen epätasapaino neurologisessa järjestelmässä. Yhteenvedossaan AODA huomauttaa, että punnittaessa päihderiippuvuuden syitä kaikki edellä mainitut teoriat on huomioitava. (<http://alcohol-drug-treatment.net/>).

4.5 Yhteenveto vastauksista

Kuusi näkökulmaa antoi yli kymmenen toisistaan poikkeavaa vastausta kysymykseen: Miksi ihmiset päihdyttävät itseään? Voiko tällaisesta vastausten määrästä päätellä mitään, kun jo vastausten erottaminen

toisistaan on ongelmallista? Näen kaikista vastauksista nousevan kaksi asiaa: ensiksikin ne kuvaavat yhdessä kolmea ihmisen hengen perustoimintoa, joiksi Paul Tillich (1983, 9) kutsuu moraalia, kulttuuria ja uskontoa. Toiseksi vastauksissa on kaksi poikkeusta, jotka muistuttuvat toisiaan. Londonin Valkoinen Logiikka sekä Jorma Niemelän paavalilaisittain kutsuma himo ovat kaksi erilaista vastausta, jotka muistuttuvat toisiaan, sillä niillä on sama perusta: *ihminen päihdyttää itseään, kun näkee elämänsä turhana.*

London (1984, 236) kuvaa Valkoisen Logiikan kasvavan elämän turhuuden tunteesta: ”Elämä valehtelee elääkseen. Elämä on lakkaamatonta valehtelemis-menetelmää. Elämä on hullua karkeloa valtakunnassa, missä ilmiöt virtaavat mahtavana luoteena ja vuoksena, kahlehdittuina meille tuntemattomien kuiden vaihteluihin. Ilmiöt ovat aaveita.”

Niemelä (1999, 53-54) kuvaa paavalilaisen himon kumpuavan hengen tyhjiydestä, eksistentiaalisesta tyhjiydestä ja tarkoituksettomuudesta, jolloin humalatilalla yritetään korvata Jumalaan uskomisen tunne ja humala korvaa musiikin ja kirjallisuuden.

Tulkintani on, että Londonin ja Niemelän vastaukset ovat syvällisiä, koska ne tuovat esiin sen mielettömyyden, että ihmiset vahingoittavat itseään kun he päihdyttävät itseään. Kommentoin lyhyesti minkä näen ongelmallisena, *jos aloitettaisiin tutkia* paavalilaista alkoholin himoa tai Valkoista logiikkaa, jotka ilmenevät ihmisessä alkoholiriippuvuutena. Näen ongelmana tutkimuksen analyysin peruskysymyksen: Keihin ihmisiin tutkimuksen analyysi *ensin* kohdistetaan? Jos analyysin kriteereiksi otetaan Marxin (1974, 25-27) huomio siitä, että analyysi on aloitettava *kehittyneimmästä*

muodosta tai filosofi William Jamesin (1981, 12) kommentti siitä, että uskonnon tutkimuksen kannalta hedelmällisimpiä lähteitä ovat uskonnollisessa elämässä pisimmälle kehittyneiden henkilöiden kuvaukset, niin silloin *ensin* analyysi olisi kohdistettava henkilöihin, joilla on todettu alkoholiriippuvuus, ja jotka kykenevät alkoholiriippuvuuden jälkeen pitkäaikaiseen alkoholin kohtuukäyttöön tai alkoholiriippuvaiset, jotka ovat olleet pitkäaikaisesti raittiita. Edellä mainitut henkilöt vastaavat käsitystäni Marxin ja Jamesin kehittyneimmän muodon käsitteestä. Tulkinnat ja oletukset siitä, mikä on pitkäaikaista kohtuukäyttöä tai pitkäaikaista raittiutta varmasti vaihtelevat, mutta oma mielipiteeni on, että pitkäaikainen on tässä tapauksessa vähintään kymmenen vuotta.

Antti Eskola (2003, 153-155) pohtii vastaavaa *kriteeristön ongelmaa*, kun hän etsii vastauksia, miten uskon, uskonnon tai uskonnollisen asenteen voisi määritellä, ja hän pitää Marxin sekä Jamesin kriteeristöjä mielenkiintoisina perusteluina analyysin aloituskohdasta, jotta kysymykseen voitaisiin vastata. Eskola (2003, 154) huomauttaa myös, että analyysin aloitusjärjestys on nykyään usein päinvastainen kuin edellä mainittu Marxin huomio aloitusjärjestyksestä, eli analyysi aloitetaan nykyään usein alkeellisesta muodosta eikä kehittyneimmästä. Kumpaa tutkitaan *ensin*, yhtä maailmanmestaria, jota vieläpä kutsutaan kehittyneimmäksi muodoksi, vai tuhatta epäonnistujaa, on *ankara* kysymys, mutta Marxin ja Jamesin kriteeristöt saavat tukea myös luonnontieteen ja ongelmanratkaisun ammattilaiselta Kepner-Tregoelta (1978, 12; (<http://www.dirc.org.uk/publications/articles/papers/22.pdf>), joka katsoo Pitäisi-standardin ensisijaisen tietämisen olevan keskeinen ongelman anatomian analysoinnissa. Kepner-Tregoe'n Pitäisi-standardi on päämäärä, johon pyritään ongelmanratkaisun tekniikoilla, eli se on vastaava kuin Marxin ja Jamesin kehittyneimmän muodon käsite.

5. DUALISTINEN TIEDONASENNE

5.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymykseni on: *Miten alkoholismien käsitteenmäärittelyn paradoksi tulee näkyväksi aineistossa?* Tutkimuskysymyksessä on oletus, että alkoholismien käsitteenmäärittelyssä on paradoksi. Paradokseista on erilaisia määritelmiä, joita on mahdollista eritellä Kakkuri-Knuuttilan (2000, 335-337) käsitehierarkian avulla, joka muodostuu suvusta, lajeista ja niiden alalajeista. Alkoholismien määritelmien jakaminen kolmen tiedonasenteen luokkaan perustui myös lähtökohdaltaan Kakkuri-Knuuttilan käsitehierarkiaan.

Paradoksin käsitehierarkia on määritelmäni mukaan tässä tutkielmassa seuraava: Suku on paradoksi, jonka kaksi lajia ovat kahden ja neljän argumentin paradoksit eli antinomiat. Paradoksin kaksi lajia jakaantuvat seuraaviin alalajeihin: Sorites- ja itsereferenssiparadoksit (Kosko 1993, 117-127) sekä semanttiset ja pragmaattiset paradoksit (Weeks & L'Abate 1987, 18-19).

Paradoksilla tarkoitan antinomiaa kuten Weeks & L'Abate (1987, 18) ja Korkman & Yrjönsuuri (1998, 440). Se koostuu väitteistä, jotka ovat keskenään ristiriitaisia mutta oikeiksi todistettavia eli päteviä (Hiipakka 2000, 114-119). Semanttinen paradoksi johtuu kielen kätkeytyistä ristiriitaisuuksista esimerkkinä valehtelijan paradoksi eli ”kreetalainen kertoi, että kaikki kreetalaiset valehtelevat”. Pragmaattinen paradoksi ei jätä valinnan mahdollisuutta ja sen klassinen esimerkki on seuraava käsky: ”Ole spontaani!” Jos käskyn kohde toimii tämän käskyn mukaan, hän ei ole

spontaani. (Weeks & L'Abate 1987, 18-19). Sorites-paradoksi on ketjupäätelmä (jos A, niin B). Itserferenssi-paradokseilla on ristiriidan looginen (A *ja* ei-A) muoto, ja se on itsensä kieltävä, mutta samalla se vahvistaa itseään. (Kosko 1993, 117-127.)

Lähden tarkastelemaan tutkimuskysymyksen oletusta *määrittämällä ongelman käsitteen alkoholismin käsitteen yläkäsitteeksi*, jolloin voin tutkia ongelman käsitettä kysymällä: Mikä on ongelma? ”Ongelma on jotain pahaa ja pahan poistaminen järkevä toiminnan tavoite, ongelman ratkaisu on tunnistettavissa tavoitteeksi.” (Heinonen & Kakkuri-Knuuttila 2000, 277). Ongelman voi siis määritellä, että se on jotain pahaa.

Mikä on paha? Millä tasolla tutkin pahan olemusta? Minua kiinnostaa pahan yleinen olemus, joka sitoo kaikkea pahaa yhteen. Rajaen tarkasteluni pahan yleisestä olemuksesta kahteen näkökulmaan, koska pahan olemus ei ole varsinainen tutkimuskohteeni. Kaksi näkökulmaani pahan yleiseen olemukseen ovat Platonin maailmankuva sekä Raamattu. Näiden kahden näkökulman valintaani perustelen sillä, että ne ovat länsimaisen kulttuurin alkujuuria.

Platonin näkökulma pahaan on, että ei ole olemassa pahan ideaa, vaan on olemassa vain tiedon (episteme) puutetta (Thesleff 1998, 43). Myös Sokrateen oikeudenkäynnin puolustuspuheesta kuulee, että Platon ja Sokrates eivät näe edes kuolemaa pahana: ”Kuolemanhan täytyy olla joko täydellinen loppu, niin etteivät mitkään aistit kuoleman jälkeen toimi, tai sitten jonkinlainen muutos, niin kuin sanotaan; sielun siirtyminen täältä jonnekin muualle. Jos kuolema on sitä, ettei aisti mitään, vaan ikään kuin nukkuu unta näkemättä, niin sehän on ihmiselle suunnaton voitto.... Jos taas kuoleminen on muutto toiseen paikkaan, ja jos kaikki vainajat ovat

tosiaan siellä, niin kuin sanotaan, mikä sen suurenmoisempaa olisi, hyvät tuomarit?” (Platon I 1999, 35).

Raamatusta voi lukea useista kohdin, että paha on olemassa ja sen muodot ovat erilaiset. Seuraavassa Raamatun lainauksessa on yksi käsitys pahan olemuksesta: "Lopuksi, vahvistukaa Herrassa ja hänen väkevyytensä voimassa. Pukekaa ylleen Jumalan koko sota-asu, voidaksenne kestää perkeleen kavalat juonet. Sillä meillä ei ole taistelu verta ja lihaa vastaan, vaan hallituksia vastaan, valtoja vastaan, tässä pimeydessä hallitsevia maailmanvaltiaita vastaan, pahuuden henkiolentoja vastaan taivaan avaruuksissa" (Ef. 6:10-12). Raamattu perustelee metafyyysisellä Jumalan ilmoituksella pahan olemassaolon, kun taas Platon perustelee metafyyysisellä ideaopilla päinvastoin kuin Raamattu, että pahaa ei ole. Tärkeään kysymykseen, mikä on pahan olemus, joudun vastaamaan metafyyysisin perustein valitsemalla joko Raamatun tai Platonin kannan.

Otan metafyyysisen kannan, kun valitsen Platonin ideaopin mukaisen käsityksen, että pahaa ei ole, että on vain tiedon puutetta, ja samalla hylkään Raamatun käsityksen, että paha olisi olemassa. Tätä metafyyysistä kannanottoani en perustele, koska se veisi ulos tutkimuksen aihepiiristä.

Kun olen nyt tehnyt metafyyysisen valinnan, niin missä kohtaa tieteessä olen? Dualistisen tiedon asenteen ontologinen oletus on, että tieteellinen tieto ei sisällä metafyyysistä tietoa, jolloin pahan määritelmän perustaksi dualistisessa tiedonasenteessa ei sovellu Raamattu tai Platon. Paradoksaalisen tiedonasenteen kautta voisi olla mahdollista perustella, että pahaa ei ole, koska sen ontologinen lähtökohta on metafyyysinen, mutta *dualistisessa ja dialogisessa tiedonasenteessa määrittelen tieteellisesti pahan arvona*, joka ei ole metafyyysinen lähtökohta. Arvot ovat kriteerejä,

joiden varassa ihmiset yhdessä arvioivat toimintaansa ja arvoista kuten muistakin sosiaalitieteiden käsitteistä on olemassa monenlaisia tulkintoja (Sipilä 1996, 171, 176).

5.2 Metodit

5.2.1 Metodin etsinnän lähtökohtana tietoteorian perusta

Aloitan metodin etsinnän Platonin (III 1999) *Theiathetos -dialogista*, koska se pohtii tietoteorian peruskysymyksiä, ja myös koska sen kirjoittajaa Platonia pidetään ensimmäisenä alkoholikysymyksen tieteellisenä tutkijana (Crimberg 1980, 391). Dialogissa sotilas ja filosofi Theiathetos tuodaan taistelussa haavoittuneena Ateenaan, missä ihmiset alkavat muistella hänen nuoruuden keskustelujaan Sokrateen oppilaana. Dialogi on kuvaus tällaisesta nuoren Theiathetoksen ja Sokrateen välisestä keskustelusta.

Dialogin alussa Sokrates kysyy Theiathetokselta tietoteorian peruskysymyksen: *“Mitä tieto on?”* (Platon III 1999, 267). Sokrates saa vastaukseksi taitojen kuvauksia kuten jalkineiden valmistusta koskevaa tietoa. Sokrates moitti Theiathetosta siitä, että tämä vastasi mitä asioita tieto koskee, ja että vastaus sisälsi useita tiedon lajeja. (Platon III 1999, 269). *“Mitä tieto on?”* kysymyksellä Sokrates lähtee purkamaan tiedon käsitettä, ja hän ei tyydy kuvaamaan erilaisia tiedon lajeja tai kuvaamaan tietoa sen kohteen avulla, vaan Sokrates etsii tiedon olemusta.

Käytän Sofisti, Faidros ja Theiathetos dialogeja seuraavaksi Platonin dihaireettisen metodin esittelyyn, koska näissä teoksissa Platon käyttää metodiaan käsitteenmäärittelyyn. Teen dihaireettisen metodin esittelyn ja

tutkimisen esimerkkien avulla. Esimerkkeinä näytän miten Platon on purkanut metodillaan *rakkauden, tiedon ja onkimiehen käsitteet*.

5.2.2 Platonin dihaireettinen metodi

Dihaireettista metodia kuvataan dialektiseksi yhdistämisen (synagoge) sekä erottamisen (dihairesis) menetelmäksi, jonka käyttäjää Platon kutsuu dialektikoksi, ja häneltä kysytäänkin suoraan: “Selitä siis, mikä tämä dialektinen kyky oikein on, mihin lajeihin se jakaantuu ja millaisia teitä se seuraa.”, jolloin Platon vastaa: “Pitemmälle et voi enää seurata minua, Glaukon...Et näkisi enää vain sen asian kuvaa josta on nyt puhe, vaan itse totuuden, sellaisena kuin minä sen nyt näen.” (Platon III 1999, 388, 396; Platon IV 1999, 271; Platon V 1999, 348.)

Dialektikon vastakohtana Platon (III 1999, 191) käsittelee reettoria, jonka retoriikkaa hän kuvaa seuraavasti: “Puheen esimerkiksi täytyy alkaa johdannolla – tällaisia näppäriä konsteja sinä kai tarkoitat? Ja toiseksi tulee asian esittely ja siihen liittyvä todistajien vetoaminen, kolmanneksi todistavat tosiasiat ja neljänneksi todennäköisyydet. Byzantionin suuri puhetaiteilija mainitsee muistaakseni vielä vahvistuksen ja lisävahvistuksen.”

Esitän seuraavaksi esimerkkeinä miten *rakkaus, tieto ja onkimies* käsitteitä voi tutkia dihaireettisella metodilla. Ensimmäinen esimerkkini on: *Mitä rakkaus on?* Faidros dialogissa Sokrates tutkii rakkautta dihaireettisella metodilla ja ensin hän toteaa rakkauden olevan jonkinlaista hulluutta. Seuraavaksi Sokrates huomauttaa, että hulluutta on kahta lajia, joista toinen johtuu inhimillisistä sairauksista ja toinen johtuu jumalien väliintulosta, ja

viimeksi mainitun hulluuden Sokrates jakaa neljään alalajiin jumalien mukaisesti (Platon III 1999, 188-189, 387-388).

Toisessa esimerkissäni kuvaan miten dihaireettisen menetelmän avulla voi tutkia kysymystä: *Mitä tieto on?* Theiathetos -dialogin vastaukset, kuten tiedon määrittely kohteensa mukaan, eivät tyydytä Sokratesta ja hän esittää kysymyksen tiedosta uudelleen Theiathetokselle seuraavan esimerkin muodossa: Mitä on savi? Ja Sokrates vastaa itse kysymykseensä: ”Jos tähän kysymykseen vastattaisiin: muurarin savea, ruukuntekijän savea tai tiilenteikijän savea, *niin luuletko voivasi ymmärtää asian nimen, ellet tiedä itse asiaa?*” Sokrates pitää oikeana vastauksena, että savi on vedensekaista maata (Platon III 1999, 269). Tiedon määritelmät eivät tyydytä Theiathetos dialogin keskustelijoita vaan se päättyy ymmälläänoloon eli aporiaan, johon päädytään, koska keskustelijat ei kykene määrittelemään sitä, mihin viittaa valhe, väärä tai paha. Sofisti -dialogissa *Platon esittää ratkaisun olemattoman ongelmaan*, joka on ratkaistava, jos aikoo vastata kysymykseen: Mihin viittaa valhe, väärä tai paha? Platonin ratkaisu edellä mainittuun kysymykseen on yhdistää olematon ja oleva. (Platon V 1999, 34, 66, 349-353.)

Kolmas esimerkkinäni on miten dihaireettisen menetelmän avulla voi pyrkiä vastaamaan kysymykseen: *Mikä onkimies on?* Keskustelijat tutkivat ensin mikä kuvaa onkimiestä ja toteavat sen olevan taito, jonka he jakavat kahteen osaan, jotka ovat tekeminen ja hankkiminen. Lopulta keskustelijat määrittelevät, että onkimies on ihminen, jolla on hankkimisen taito eli onkiminen, ja se on alhaalta ylöspäin tapahtuvaa haavoituspyyntiä koukulla. (Platon V 1999, 10-14, 349-350.)

5.2.3 Descartesin Järjen käyttöohjeet metodi

Tulen seuraavaksi Platonista kohti nykypäivää metodin etsinnässä. Platonin perustama Akademia toimi noin 900 vuotta, kunnes keisari Justianus vuonna 529 kielsi filosofian opetuksen ja sen jälkeen oli filosofia alistettuna teologialle 1500-luvulle asti (Sarsila 2001, xi).

Teologia ja filosofia alkoivat irtaantua toisistaan 1200-luvulla, jolloin teologian ja filosofian väliin tuli imaginaatio, mikä tarkoittaa, että on mahdollista kuvitella maailma toisenlaiseksi kuin se nyt on. Imaginaatio sai hyväksynnän Pariisin oppituomiossa vuonna 1277, jossa hyväksyttiin ajatus muista mahdollisista maailmoista. *Imaginaatio mahdollisti René Descartesin tieteellisen työn 1600-luvulla.* (Työrinoja 1998, 133, 139; Yrjönsuuri 1998, 141.)

Descartes kirjoitti 1620-luvulla Järjen käyttöohjeet metodin, joka tähtää yleiseen tieteelliseen menetelmään (mathesis universalis) ja sen perusajatus on matemaattinen. Metodi jäi Descartesilta keskeneräiseksi ja se julkaistiin hänen kuolemansa jälkeen.

Johdonmukaisen tieteellisen työn mahdollistaa Descartesin (2001, 134-137) mukaan seuraavat *neljä periaatetta*, jotka luovat tutkijalle henkisen tilan. Ensimmäinen periaate on: Noudata maan lakeja ja pidä kiinni uskonnostasi. Toinen periaate on: Ole luja ja päättäväinen vaikka lähtökohta olisi sattuman osoittama suunta. Kolmas periaate on: Voita itsesi ennen kuin kohtalosi. Neljäs periaate on: Unohda kaikki muut periaatteet ennen tutkimuksen aloittamista.

Descartes (2001, 88) suunnitteli kolmekymmentäkuusiosaista säännöstöä metodiinsa, mutta säännöistä valmistui vain kaksikymmentäyksi, joista esittelen seuraavaksi *kaksitoista ensimmäistä sääntöä*, koska ne muodostavat yhden kokonaisuuden. Metodin kolme pääasiaa ovat säännöissä V ja VI. Tummennetut kohdat säännöissä ovat suoria lainauksia Descartesilta.

Sääntö I

Opintojen päämääränä tulee olla järjen ohjaaminen siten, että se tuottaa vankkoja ja tosia arvostelmia kaikesta, mikä tarjoutuu tutkittavaksi (Descartes 2001, 41). Sääntö kehottaa harjoittamaan ensin hyvää ajattelutapaa (*bona mens*), jonka jälkeen tutkija voi siirtyä erillistieteiden pariin.

Sääntö II

Vain sellaisten aiheiden parissa kannattaa työskennellä, joiden varmaan ja epäilyksettömyyden tietämiseen järki riittää (emt., 43). Empiiristä luonnontutkimusta ei kutsuttu 1500 -luvulla tieteenksi (*scientia*) sen havaintojen epävarmuuden vuoksi (emt., 313). Toinen sääntö on johtopäätös seuraavasta päätelmästä: *Ihmisen tavat hankkia tietoa ovat kokemus ja deduktio*, ja kun kokemus on usein valheellinen, ja kun deduktiota ei vähääkään järkevä ymmärrys kykene suorittamaan väärin, niin ainoastaan aritmetiikka ja geometria ovat varmoja tieteenaloja. Sääntö edellyttää tutkimuksen kohteen olevan puhdas ja yksinkertainen, jos etsitään tietä inhimillisen tiedon huipulle eli totuuteen. (emt., 44-45.) Koska absoluuttista varmuutta ei löydy, niin sovellettaessa kartesiolaista viisautta, on tyydyttävä moraaliseen varmuuteen, ja se on omien tietojen ja kykyjen ymmärtäminen. Sen asian hyväksyminen, että vallassani ovat vain omat ajatukseni, johtaa korkeimpaan kartesiolaiseen hyveeseen eli jalomielisyyteen (emt., 20-22).

Sääntö III

Mitään aihetta tutkittaessa ei kannata kiinnittää huomiota siihen, mitä mieltä toiset ovat, eikä siihen, mitä itse arvelemme. Sen sijaan kannattaa etsiä sitä, minkä voimme selvällä ja ilmeisellä intuitiolla nähdä tai deduktiolla varmasti päätellä. Muulla tavoin emme saa tieteellistä tietoa. (emt., 46.) Tämä sääntö on varoitus lukemasta liikaa hämäriä ja outoja asioita, joissa on otaksumia, koska harhaluulot sekoittavat varomattoman lukijan. Erityisesti Descartes varoittaa antiikin kirjailijoiden virheellisistä argumenteista. *Väärät väittämät voidaan välttää käyttämällä tutkimuksen tiedon hankinnan tapoina vain kahta ymmärryksen keinoa, jotka ovat intuitio ja deduktio.* Intuitio ei ole aistihavainto, eikä se ole kuviteltu arvostelma vaan intuitio on puhtaan ja keskittyneen mielen epäilyksetön käsitys, jonka synnyttää järjen valo. Esimerkkinä intuitiosta on kolmio, josta näkee, että siinä on kolme sivua. Deduktiot ovat asioita, jotka päätellään toisista varmasti tunnetuista asioista jatkuvalla ajatuksen liikkeellä. Yksinkertainen deduktio voidaan nähdä intuitiivisesti. Descartesin deduktio ei vastaa modernin logiikan deduktion käsitettä. Jumalallinen ilmoitus on sääntöjen mukaan varmin tieto. (emt., 47-49, 313.)

Sääntö IV

Totuuden tutkimukseen tarvitaan välttämättä metodi (emt., 49). Metodilla tarkoitetaan varmoja ja helppoja sääntöjä, joilla jokainen voi saada aidon tietämyksen kaikessa, mihin hänellä on edellytyksiä. *Methodissa on ymmärrettävä kaksi asiaa, jotka ovat intuitio ja deduktio.* Ne ovat kuin tammipelin kaksi siirtoa joko suoraan tai vinoon. Loput pelistä ovat strategisia valintoja eli metodi (emt., 313).

Sääntö V

Koko metodi perustuu siihen, että asetamme järjestykseen ne asiat, joihin meidän kannattaa terävimminkin keskittyä saadaksemme jonkun

totuuden selville. Ja metodin noudattaminen on monimutkaisten ja hämäreiden väittämien palauttamista ensin vaihe vaiheelta yksinkertaisimmiksi. Sitten käsitämme kaikkein yksinkertaisimmat väittämät aluksi intuitiolla ja koetamme samojen vaiheiden kautta nousta tietämykseen, joka kattaa ne kaikki. (emt., 54.)

Sääntö VI

Jotta erottaisimme yksinkertaisimmat asiat monimutkaisista ja seuraisimme niitä järjestyksessään, meidän tulee kiinnittää huomiota siihen, mikä kussakin johtopäätösten ketjussa on yksinkertaisinta, kun olemme tutkiessamme johtaneet totuuksia suoraan toisista totuuksista, ja miten kaikki muut seikat poikkeavat yksinkertaisimmasta enemmän, vähemmän tai keskenään yhtä paljon (emt., 55). *Metodissa on kolme pääasiaa. Kiinnitä ensiksi huomiosi aina kaikkein riippumattomimpaan asiaan ja toiseksi ota huomioon, että näitä riippumattomia asioita on vähän. Kolmanneksi mieti, miksi keksit viimeksi mainitut asiat. Esimerkki riippumattomimmasta asiasta on syy, suora tai samanlaisuus, jotka nähdään intuitiolla. Riippuva on se, jonka kautta voidaan viitata riippumattomaan. Vaikkei tämä sääntö näytä opettavan mitään uutta, siinä on metodin ydin. (emt., 55-58.)*

Sääntö VII

Tiedon kartuttamiseksi meidän on käytävä kaikki hankkeeseemme liittyvät sisältyvät asiat läpi yksitellen noudattaen tässä jatkuvaa ja katkeamatonta ajatuksenkulkua. Asiat on myös koottava luetteloimalla ne riittävästi ja järjestelmällisesti. (emt., 60.) Tämä sääntö osoittaa takaisin metodin ytimeen, jossa *yksinkertaiset perusasiat erotetaan toisistaan ja yhdistetään uudelleen yhtenäiseksi rakenteeksi. Luettelointi eli induktio* (enumeratio sive inductio) on metodin väline tiedon kartuttamisessa. Luettelointi on tutkimuksen vaihe, jossa ongelman vaiheet asettuvat järjestykseen. Luetteloinnissa tapaukset tai prosessin

vaiheet eritellään ja induktiossa niiden väliset suhteet nähdään intuitiivisesti. Viisaammaksi tuleminen on kyky löytää asioita, jotka ovat ihmisjärjen käsityskyvyn ulkopuolella ja se, että kykenee ymmärtämään ihmisen tiedon rajat. (emt., 60-61, 315.)

Sääntö VIII

Jos tutkimassamme aihepiirissä ilmenee jotakin, mitä ymmärryksemme ei näe kyllin hyvin, täytyy pysähtyä. Muitakaan samassa yhteydessä seuraavia asioita ei silloin pidä tutkia, vaan turhasta työstä on pidättäydyttävä. (emt., 63.) Jos tiedon löytymisen este on itse ongelman luonne tai jokin ihmisen vajavaisuus, niin silloin on pysähdyttävä ja mietittävä tiedon rajoja esimerkiksi seuraavalla kysymyksellä: *Mitä inhimillinen tieto on?* (emt., 66-67, 76-88.)

Sääntö IX

Järkemme terävin kärki on suoraan kohdistettava kaikkein pienimpiin ja helpoimpiin asioihin, joiden parissa on pysyteltävä niin kauan, että totumme näkemään totuuden tarkasti ja selkeästi (emt., 68). Descartes (2001, 68-70) kuvaa värikkäästi kuolevaisten yhteistä pahetta, joka on, että vaikeita asioita pidetään kauniina ja lisäksi hän huomauttaa *ihmisten unohtavan, että suuret ja hämärät asiat muodostuvat helpoista ja ilmeisistä asioista.*

Sääntö X

Järkeä on harjoitettava tutkimalla sellaista, mitä toiset ovat jo keksineet, jotta se kehittyisi teräväksi. Metodiat tulee soveltaa myös ihmisten vähäpätöisiin taitoihin ja etenkin sellaisiin tehtäviin, jotka luovat järjestystä tai joissa edellytetään sen noudattamista. (emt., 70.)

Sääntö XI

Kun olemme tarkastelleet yksinkertaisia väittämiä intuitiolla ja päätelemme niistä jotakin, on hyödyllistä käydä läpi ne jatkuvalla ja yhtenäisellä ajatuksen liikkeellä sekä kiinnittää huomiota niiden

keskinäisiin suhteisiin ja koettaa saada tarkka käsitys useista, mikäli se suinkin on mahdollista. Tällä tavoin tietäminen muuttuu paljon varmemmaksi ja järkemme toimintakyky kasvaa huippuunsa. (emt., 73.) *Sääntö selittää tarkemmin intuitiota ja kahta erilaista deduktiota.* Intuitioilla näkee kolmion kolme kulmaa järjen valossa. Deduktioita on kaksi, joista ensimmäinen deduktio (III sääntö) on, kun päätellään järjen yhtenäisellä liikkeellä yhdestä yksinkertaisesta ja selkeästä asiasta toinen asia, ja tämä liike nähdään intuitiivisesti. Toinen deduktio on luettelointi (VII sääntö). Lopuksi Descartes (2001, 75) esittää apukeinonsa totuuden etsintään, joka on erojen etsiminen ongelman ratkaisun menetelmänä.

Sääntö XII

Lopuksi on käytettävä kaikkea, mistä on apua ymmärrykselle, kuvittelukyvyille, aisteille sekä muistille, jotta ensiksi näkisimme yksinkertaiset väittämät tarkasti ja jotta toisaalta yhdistäisimme jo tuntemamme seikat tutkittavana oleviin niin, että nämäkin tunnettaisiin, sekä myös jotta keksisimme, mitä seikkoja on verrattava keskenään niin, ettei mikään inhimillinen voimavara jää käyttämättä (emt., 76). Sääntö kertoo luetteloinnin ja deduktion käyttöä.

5.3 Aineisto I

Päihdekeskustelun tutkimisen dualistisesta tiedon asenteesta käsin olen rajannut neljään väitöskirjaan, jotka ovat Maija-Liisa Lehtosen (1996) Alkoholipsykoosipotilaan ennuste, Leila Märkjärven (1995) Työterveyshoitajat päihdetyöverkoston kehittäjinä, Jorma Niemelän (1999) Usko, hoito ja toipuminen sekä Antero Puhakan (2000) Hoitoonohjaus hoitoonohjatun silmin -subjektiivinen totuus ja sen tulkinta, ja aineisto I muodostuu neljästä edellä mainitusta väitöskirjasta.

Väitöskirjojen valinta aineistooni perustuu kolmeen asiaan. Ensimmäinen on, että väitöskirja on julkaistu Suomessa viimeisen kymmenen vuoden sisällä. Toinen perusteeni on, että väitöskirja kuvaa päihdekeskustelua myös ihmiskäsityksistä käsin. Lehtosen (1996, 35) väitöskirjan näkökulma on kehollinen, Märkjärven (1995, 33) väitöskirjan näkökulma tajunnallinen ja henkinen, Niemelän (1999, 10-12) väitöskirjan näkökulma on henkinen ja hengellinen sekä Puhakan (2000, 13) väitöskirjan näkökulma on situationaalinen. Tämän jaottelun pohjalla on Lauri Rauhalan (1983, 24-38) ihmiskäsitys. Kolmas valinnan perusteeni on epistemologinen, koska valitsemillani neljällä väitöskirjalla on erilaiset asenteet tietoon. Lehtosen (1996, 131-132) väitöskirjan asenne aineistonsa tietoihin on kvantitatiivinen ja lääketieteellinen. Märkjärven (1995, 7, 81-83) tiedollinen asenne aineistoonsa on kvalitatiivinen ja kasvatustieteellinen. Niemelän (1999, 326-327) asenne aineistojensa tietoihin on kvalitatiivinen ja sosiaalitieteellinen. Puhakan (2000, 26-31, 216) asenne aineistojensa tietoihin on kvalitatiivinen ja yhteiskuntatieteellinen.

5.4 Analyysi aineisto I:stä

Tutkimuskysymykseni on: *Miten alkoholismien käsitteenmäärittelyn paradoksi tulee näkyväksi aineistossa?* Se sisältää oletuksen, että alkoholismien käsitteenmäärittelyssä on paradoksi sekä kysymyksen siitä, miten paradoksi tulee näkyväksi aineistossa.

Aloitan analyysin tutkimalla Descartesin (2001) metodin avulla *oletusta, että alkoholismien käsitteenmäärittelyssä on paradoksi aineistossa.* Analalyyssissä on kaksitoista järjestyksessä etenevää kohtaa, joiden järjestysnumerot (1.-12.) viittaavat ensijaisesti lauseen verbiin eivätkä lauseen subjektin. Edellä mainitulla subjektin ja verbin erottelulla pyrin korostamaan, että teen dualistisen tiedonasenteen analyysia, jonka perusajatus on subjektin ja objektin erottaminen toisistaan tiedon tuottamisessa.

Kysyn (1.) ensimmäiseksi itseltäni Descartesin (2001, 43) toisen säännön mukaisesti: Tunnenko tietojeni rajat? Näen omien tietojeni kapeuden vaikka niissä yhdistyvätkin filosofia, päihdetutkimus ja sosiaalityö. Viittaan ja yhdyn täysin Pekka Kuusen (1952, 5) kommenttiin, kun hän huomauttaa joutuneensa tiedollisesti heikoille jaille kirjoittaessaan Väkijuomakysymys kirjaansa, sillä tunsin vastaavasti alkaessani miettiä, miten voin analysoida neljää väitöskirjaa, ja päädyin tulokseen, että väitöskirjat ovat minulle *annettuja*, joilloin sivuutan kysymykset niiden perusteiden kritiikistä tai vertailusta, ja tutkin pelkästään niiden määritelmiä alkoholismista, joista muodostuu oletukseni mukaan paradoksi. Väitöskirjojen pitämistä annettuina perustelen myös seuraavasti: Kun tutustuin väitöskirjojen kirjallisuuksiin, niin näin että en kykene vertailemaan, kommentoimaan tai kritisoimaan neljän väitöskirjan perusteita, pro gradu tutkielman rajoissa,

jolloin otan ne annettuina. Myös se, että neljä väitöskirjaa muodostavat ainoastaan toisen puolen tutkielmani koko aineistosta, tuki ratkaisuani ottaa edellä mainittujen väitöskirjojen perusteet ja kirjallisuus *annettuina*.

Noudatan (2.) seuraavaksi omaa intuitiotani totuudesta kolmannen säännön (2001, 46) mukaisesti, koska epäilen neljän väitöskirjan alkoholismin käsitteenmäärittelyn sisältävän paradoksin ja *käytän (3.)* neljännen säännön (2001, 49) mukaisesti metodia.

Seuraavaksi *etsin (4.)* viidennen säännön (2001, 54) ja kuudennen säännön (2001, 55) mukaisesti neljästä väitöskirjasta kaikkein yksinkertaisinta ja riippumattominta asiaa monimutkaisten asioiden joukosta. Valintani *on (5.)*, että yksinkertaisin ja riippumattomin asia on, kun ihminen juo alkoholia.

Yksinkertaisin ja riippumattomin asia on alkukohta ja se valinta, jonka voisin myös tehdä toisin. *Tutkielman ensimmäinen tavoite osoitti edellä mainitsemaani valintaa alkoholikeskustelun alkukohtana*. Muita valintoja alkukohdaksi voisi olla esimerkiksi: Jumalan ja ihmisen suhde tai ihmisten välinen vuorovaikutus tai ihmisen biologinen sekä geneettinen muoto. Alkoholismikeskustelun alkukohdan tutkimisessa käännytään katsomaan epistemologian kautta sitä, mihin ja miten keskustelijat kiinnittävät totuuden, eli miten keskustelijat ymmärtävät ja selittävät maailmankaikkeuden rakenteen. Näen vähintään kolme asennetta miten voi maailmankaikkeuden rakennetta tarkastella, ja ne ovat uskominen, ymmärtäminen tai tietäminen. Henrik von Wright (1990) ja Antti Eskola (2003) ovat eritelleet kirjoissaan näitä kolmea asennetta tutkia maailman rakennetta ja kumpikin vastaa erilaisella tavalla, sillä kun von Wright tekee lähes persoonattoman kirkkaan analyysin ymmärtämisen ja tietämisen

perusteista, niin Eskola tekee persoonallisen teon liittymällä kirkkoon takaisin ja osoittaa samalla, että on mahdollista tietää ja uskoa yhtäaikaaisesti.

Seuraavaksi *analysoin* (6.), miten alkoholismia on määritelty suhteessa sairauteen aineisto I:ssä *annettuna*, jolloin tukeudun suoraan väitöskirjan kirjoittajaan.

A) Maija-Liisa Lehtonen määrittelee alkoholismia suhteessa sairauskäsitteeseen: a) ”Alkoholismi voidaan hyväksyä nykyisin sairaudeksi. Se antaa tukea biolääketieteelliselle alkoholitutkimukselle, joka pyrkii löytämään sopivia hoitokeinoja tähän sairauteen.” b) ”Alkoholivierotusoireita pidetään fyysisen riippuvuuden ja myös alkoholismin merkkeinä.” ja c) ”Lisäksi tulisi tarkastella erikseen alkoholinkäyttöön johtaneita syitä, alkoholismia sinänsä psyykkisenä sairautena ja käytön sekundäärisiä psyykkisiä seurauksia.” (Lehtonen 1996, 9, 18, 21.) *Tulkitsen Lehtosen määrittelevän alkoholismin niin, että se koostuu fyysisestä sekä psyykkisestä sairaudesta.*

B) Leila Märkjärvi määrittelee alkoholismia suhteessa sairauskäsitteeseen: a) ”Psykologisista lähestymistavoista mainitsen esimerkkeinä kognitiivis-behavioraalisen näkökulman ja riippuvuutta korostavan näkökulman.” b) ”Oman tutkimuksen kannalta näen riippuvuuskäsitteen keskeisimpänä päihdekäytön ongelmaa jäsentävänä näkökulmana, joka näyttää koko ajan laajenevan” ja c) ”Päihderiippuvuuden käsittäminen sairaudeksi ei estä käytännön hoitotyössä korostamasta yksilön omaa vastuuta tai tee hoitotoimintaa kaavamaiseksi, vaikka ongelman määrittelyn apuna käytetäänkin oireyhtymiin liittyviä diagnostisia kriteereitä.” (Märkjärvi 1995, 7, 9, 12, 14.) *Tulkitsen niin, että Märkjärvi ei määrittele alkoholismia*

suhteessa sairauteen vaan psykologisesta näkökulmasta käyttämällä termiä päihderiippuvuus, jonka hän käsittää sairaudeksi.

C) Jorma Niemelä määrittelee alkoholismia suhteessa sairauskäsitteeseen:

a) ”Tarkkarajaisilla määrittelyillä on aina omat haittansa. Alkoholiongelman määrittäminen yksikantaan riippuvuudeksi tai alkoholismiksi saattaa tuottaa näköharhan, jolloin ei enää ymmärretä kokonaiskulutuksen merkitystä.” b) ”Kehollisesta päihdeongelmasta on syytä käyttää nimitystä alkoholismi, joka on sairaus.” ja c) ”Tässä tutkimuksessa ehdotetaan, että elämäntilanteisesta, vs. sosiaalisesta, päihdeongelmasta käytettäisiin termiä väärinkäyttö, kehollisesta vs. fysiologisesta, päihdeongelmasta termiä alkoholismi, tajunnallisesta, vs. psyykkisestä, päihdeongelmasta termiä riippuvuus ja henkis-hengellisestä ulottuvuudesta termiä himo tai tahdonvapauden menetys.” (Niemelä 1999, 51, 52, 292.) *Tulkitsen Niemelän määrittelevän alkoholismin kehon sairaudeksi, jolloin hän sulkee psyykkiset ongelmat pois eri käsitteen alle.*

D) Antero Puhakka määrittelee alkoholismia suhteessa sairauskäsitteeseen:

a) ”Alkoholismi muuttuu sairaudesta ilmiöksi, jolla tarkoitetaan vain toistuvaa ravitsemuksellisen käytön tai yhteisön sosiaaliset tavat ylittävää juomista, joka vaikuttaa juojan terveyteen tai hänen sosiaaliseen ja taloudelliseen toimintaansa.” b) ”Alkoholismi viittaa vain siten käyttäytymiseen, jonka nojalla yksilö leimataan alkoholistiksi. Tässä katsantokannassa fysiologinen poikkeavuus ei voi olla alkoholismin syy ja samalla osoitin juuri tämän tulkintatapahtuman olevan keskeisimmän päihdeongelman synnylle.” ja c) ”Katsoin päihdeongelman syntyvän, kun joku tulkitsee yksilön alkoholinkäyttöä ongelmasilmälasien läpi.” (Puhakka 2000, 100-102, 216.) *Tulkitsen Puhakan määrittelevän alkoholismin niin, että alkoholismin aiheuttaa määrittelijä.*

Edellä mainitun jälkeen *teen* (7.) yhteenvedon analyysistä eli siitä, miten alkoholismia on tulkintani mukaan määritelty suhteessa sairauskäsitykseen aineisto I:ssä: **A)** Lehtonen määrittelee alkoholismin koostuvan fyysisestä ja psyykkisestä sairaudesta, **B)** Märkjärvi ei määrittele alkoholismia suhteessa sairauteen vaan psykologisesta näkökulmasta käyttämällä termiä päihderiippuvuus, jonka hän käsittää sairaudeksi, **C)** Niemelä määrittelee alkoholismin kehon sairaudeksi ja **D)** Puhakka määrittelee alkoholismin niin, että alkoholismin aiheuttaa määrittelijä.

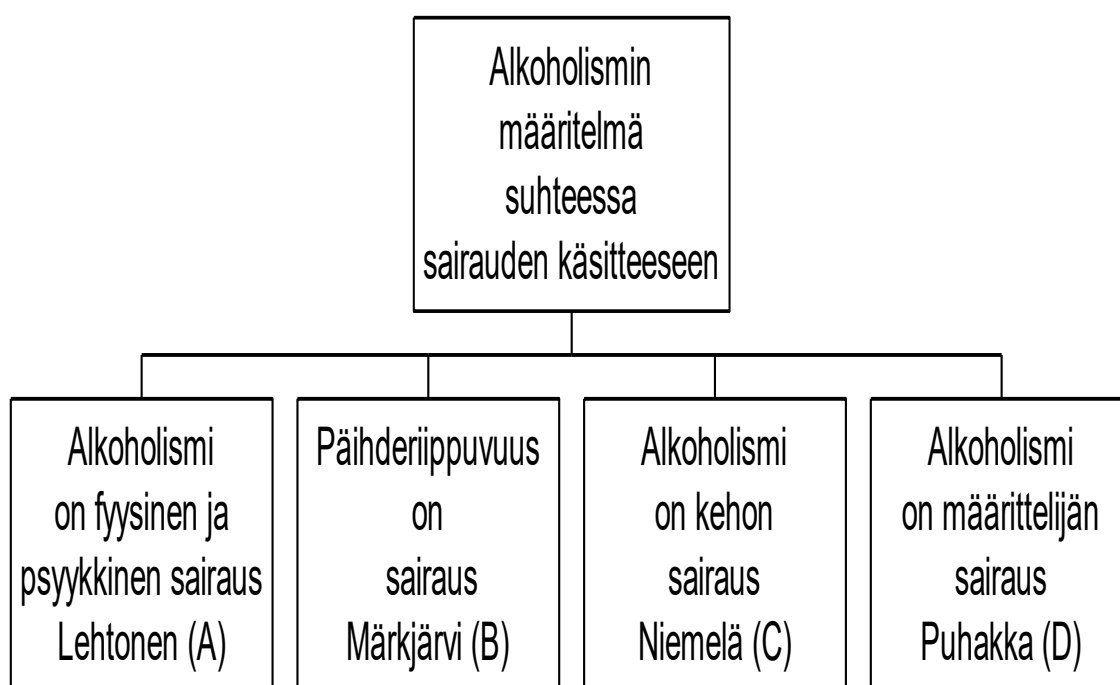
5.5 Johtopäätös I

Analyyisin yhteenvedosta päättelen (8.), *että alkoholismin käsitteenmäärittelyssä on neljän argumentin paradoksi sen suhteessa sairauskäsitteeseen aineisto I:ssä eli tutkimuskysymyksen oletus on* (9.) *tosi*. Paradoksi muodostuu keskenään ristiriitaisista, mutta pätevistä väitteistä, esimerkiksi Puhakan (**D**) väite versus Lehtosen (**A**) väite tai Märkjärven väite (**B**) versus Niemelän väite (**C**). Koska argumentteja on tässä paradoksissa neljä, niin kaikkien väitteiden kattavaan vertailuun tarvittaisiin kaksikymmentäneljä vertailua, koska sarja $1 \times 2 \times 3 \times 4 = 24$. Edellä mainittu tukee ratkaisuani ottaa väitöskirjojen väitteet *annettuina*, koska kahdenkymmenenneljän kattavan vertailun tekeminen pelkästään toisen aineiston perusteista olisi vienyt ulos pro gradun -tutkielman rajauksista.

Koska alkoholismin käsitteenmäärittelyn paradoksi on tosi aineisto I:ssä, niin miten se *tulee näkyväksi* (10.) aineisto I:ssä? Ensimmäisenä vastauksenani on (11.) Kuusen (1952, 5-6) sitaatti, joka kuvaa miten erilaiset mutta pätevät perustelut aiheuttavat lukijassa tosiasioden sekaannusta: ”Kun lisäksi alan tieteellisessäkin kirjallisuudessa on

havaittavissa paitsi katsomuksellisten suuntaerojen aiheuttamia käsitysten eroavaisuuksia myös suoranaisia mielipide-eroja väkijuomakysymyksen moniin varsinaisiin perusfaktoriin nähden alkoholin palamisilmiöstä lähtien, oikeitten tosiasiaihin valitseminen ei semminkään ole ollut helppoa.” Toinen vastaus tutkimuskysymykseen on (12.) kuvio 2.

Kuvio 2. Neljän pätevän argumentin paradoksin erittely

Yhteenvetona voi sanoa, että erilaisia määritelmiä alkoholismiin ja sairauden käsitteen suhteesta on vähintään viisi, sillä edellä mainittujen neljän määritelmän lisäksi AA:n kirjallisuus määrittelee, että alkoholismi parantumaton fyysinen ja psykykinen sairaus, jossa on menetetty kyky hallita alkoholin käyttöä (Suomen AA-kustannus 1991, 25, 48, 54, 56).

6. DIALOGINEN TIEDONASENNE

6.1 Juha Varton dialoginen menetelmä

Varton dialogisen menetelmän (1993, 26-35) teoriat nousevat *Platonin* (1999) sekä Martin *Buberin* (1984) filosofioista ja sen ydintä, joka on ihmisten välinen dialoginen suhde, voidaan tarkastella myös muista erilaisista teorioista käsin. Esimerkkinä mainitsemastani erilaisesta dialogisuuden teoriasta, joka poikkeaa Varton teoriasta, on Kaarina Mönkkösen (2002) väitöskirja ”Dialogisuus kommunikaationa ja suhteenä – vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalityössä”, sillä hänen väitöskirjansa dialogisuuden teoriat perustuvat Mihail Bahtinin, Lev S. Vygotskin ja Carl J. Couchin ajatteluun, joiden yhteinen näkemys on, että ihmisten merkittävät asiat syntyvät kielen avulla ihmisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa.

Dialogisen menetelmän sisintä kuvaa kokonainen sanaperhe: *dialektikko*, *dianoia*, *dialegesthai* ja *dialogi*, jotka kaikki sanat ilmentävät ihmisten erilaisia vuorovaikutuksen muotoja, sillä dialektikko pyrki näkemään miten eri käsitteet sekä tiedon alat sopivat yhteen sekä nousemaan niiden yläpuolelle ja dianoia tarkoittaa älyllistä päättelyä (Platon IV, 419). *Dialegesthai* on lähellä suomalaisen keskustella verbin merkitystä. Dialogi vuorovaikutuksen muotona tähtää ajatukseen, että kysymysten ja vastausten kautta syntyy sarja loogisia argumentteja, jolloin tästä argumenttien sarjasta seuraa johtopäätöksiä ja niitä voidaan tarkastella yhdessä. (Thesleff 1994, 120; Williams 2000, 23.)

Logoksen erilaiset merkitykset jo antiikissa kuvaavat erityisen hyvin dialogisen menetelmän sisältöä, eli sitä, että dialogi on kahden ihmisen sopimus asioiden merkityksestä. Ja erilaisia sopimuksia asioiden merkityksistä on paljon, kuten esimerkkinä logos sanasta, jota Pythagoras käytti tarkoittaessaan lukujen verrantoja, mutta Herakleitos tarkoitti samalla sanalla asioiden välisiä suhteita, elämän perusperiaatteita tai kieltä, kun Sokrates käytti logosta pohdiskella verbinä ja Platon kuvasi logoksella järkevää keskustelua tai puheen pienintä elementtiä (logos), joka muodostuu nimisanasta (onoma) ja teonsanasta (rhema). (Thesleff 1994, 41, 46, 110, 118; Platon III, 420.)

Varton (1993, 27-29) dialogisen menetelmän *keskeinen käsite on Välissä-oleva* ja sillä kuvataan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa muodostuvaa yhteistä ymmärrystä, joka perustuu heidän väliseen sopimukseensa, mutta se ei ole välttämättä heidän tietojensa tai ymmärrystensä yhteinen summa. Välissä-olevan sopiminen ei edellytä dialogiin osallistujien muuttumista vaan silloin muuttuu Välissä-oleva. Muodoltaan Välissä-oleva voi olla esimerkiksi puhetta tai kirjoitettua tekstiä.

Dialogisessa menetelmässä *toinen keskeinen käsite on Toiseus*, joka kuvaa jokaisen ihmisen ainutkertaisuutta ja sitä, että jokainen ihminen on ainoa laatuaan. Kahden Toiseuden välissä on heidän Välissä-oleva alueensa. Toiseuksien välisiä suhteita voidaan kuvata Buberin (1984) käsitteillä kuten Minä ja sinä -maailma, Minä-se -maailma sekä Me -maailma. Intersubjektiiviset menetelmät kuten esimerkiksi haastattelut ja testit olettavat, että ihmisten välillä on olemassa alue, jossa he ymmärtävät toisiaan.

Dialoginen menetelmä kieltää kaksi oletusta, joiden oletetaan muodostavan ihmisille yhteisen alueen (Varto 1993, 29). Näistä ensimmäinen oletus on intersubjektiivisten menetelmien transsendentaalifilosofia, joka tarkoittaa, että aina olisi olemassa jokin, sama, joka on kaikille ihmiselle yhteinen, ja että ihmiset vuorovaikutuksessa etsivät tätä samaa, joka voi olla esimerkiksi järki tai ymmärrys. Toinen dialogisen menetelmän hylkäävä oletus on, että ihmisillä on yhteinen perspektiivi, jonka kautta ihmiset ymmärtävät toisiaan. Tällaiset oletukset alueesta, jossa ihmiset voisivat ymmärtää toisiaan, väheksyvät yksilöä. Edellä mainitut kaksi väitettä perustuvat Buberin (1984) filosofiaan, joka koostuu kolmesta pääkäsitteestä: Minä-sinä -maailmasta, Minä-se -maailmasta ja Me-maailmasta. Buberin filosofia korostaa Minä **ja** sinä- aluetta. *Varton (1993) dialogisen menetelmän lähtökohtana on, etteivät ihmiset voi ymmärtää toisiaan, mutta voivat hyväksyä Toiseuden.*

Koska Platonin filosofian vaikutus on suuri minuun ja hän on myös Varton sekä Buberin taustalla, niin esitän tulkintani Platonin eräästä keskeisestä kysymyksestä: *Mikä on valtion ja ihmisen suhde?* Platon (IV 1999, 168-176) maalaa lukijalla näyn yhteiskunnallisesta utopiasta, joka muodostuu neljästä hyökyaallosta, joista ensimmäinen on, että naisille on myönnettävä tasa-arvo. Toinen aalto on se, että perheen koko on kasvatettava kokonaiseksi yhteiskuntaluokaksi, jolloin kaikki sen sisällä ovat toisilleen isiä, äitiä tai lapsia (emt., 176-198). Kolmas hyökyaalto osuu hallitsijoihin, joiksi Platon (IV 1999, 199-209) hyväksyy yhteiskunnallisessa utopiassaan vain filosofeja. Viimeinen aalto iskeytyy talouden rakenteisiin, koska se kieltäisi lainan takaamisen. Platonin (IV 1999, 298-299) utopiassa lainan saisi taata, mutta takaaja saisi koska tahansa irtisanoutua takausesta ilman

seurauksia. Yhteiskunnallisen utopian Platon rakensi, koska hän pohti miten hyvä elämä on ihmisille mahdollista valtiossa (Varto 1995, 48-58).

Tulkintani Platonin yhteiskunnallisesta utopiasta on erilainen kuin Karl Popperin (1974, 131), joka näkee Platonin (IV 1999, 389-390) utooppisessa ja poliittisessa ohjelmassa totalitaristisen sekä moraalisesti arveluttavan ohjelman. Popperin tulkinta on pinnallinen, koska hän ohittaa utopian tärkeät osat, jotka ovat unelma ja toivo. *Näen Platonin ideaalivaltion elävänä unelmana, joka sisältää ajatuksen toivosta.* On tärkeää huomata, että kun ensimmäisen hyökyäallon, naisten tasa-arvon, edes osittainen toteutuminen koko maailmassa kesti 2500 vuotta, niin kuinka kauan kestää talouden tai perheiden rakenteiden muuttuminen?

Näen valtion sekä ihmisen suhteen myös ideaalivaltion ja minun itseni suhteena, koska silloin voin kohdistaa utooppista energiaani valtion muuttamiseen kohti utopiaa. Habermas (1987, 193-197) huomauttaa utooppisten energioiden ehtymisestä yhteiskunnan intellektuaalisilta näyttämöiltä ja hän näkee nykyisen työyhteiskunnallisen utopian muuttuvan tulevaisuudessa, niin ettei ihmisen arvo ole sidottu suoraan ihmisen työpanokseen. Tällaiseen muutokseen on mahdollista päästä valtiollisella lainsäädännöllä, jolla mahdollistetaan kapitalismin ja demokratian yhteistyö.

6.1.1 Dialoginen menetelmä nimettömyyden tutkimusmetodina

Tutkielmani toinen tavoite on lisätä nimettömyyden uskottavuutta tutkimusprosessissa tutkittavalle, jolla tarkoitan, että tutkittavan luottamus omaan nimettömyyteensä lisääntyy. Löysin Varton dialogisen menetelmän etsiessäni metodia, jolla voisin ymmärtää nimettömän tutkimussubjektin (Alcoholics Anonymous) maailmaa, sillä hänen nimettömyytensä aiheutti

minulle ongelman: Miten pystyn selittämään maailmaa ilman nimiä? Toiseuden hyväksyminen dialogisessa menetelmässä oli ratkaisu ongelmaan.

Rikolliset, prostituoidut, narkomaanit, inestien uhrin, murhaajat ja raiskaajat voisivat olla myös dialogisen tutkimusmenetelmän subjekteja. Yhteistä heille on nimettömyys, sillä se on heidän elämäntapansa ehto. Dialogisessa menetelmässä ei kuvata tai nauhoiteta keskusteluja, jolloin nimettömyys on todellista ja ei jää ”todisteita”. Rikollisen lähestyminen dialogisella haastattelumenetelmällä on ajatuksena vaativa, koska hänelle rikos on tapa hankkia rahaa, ei ”rikos”. Tällöin Välissä-olevasta alueesta tulee dialogi, jossa tutkija voi säilyttää oman moraalinsa ja rikollinen omansa. Se mitä muodostuu heidän välillään selviää dialogilla. Tämän tutkimuksen dialogikumppanini Iida on näistä edellä mainituista ryhmistä poikkeus, sillä Iidan Toiseutena on onnistumisen kokemus eli raitistuminen.

Varton (1993) dialoginen menetelmä on haastattelumenetelmä, jonka päämääränä on etsiä *laatuja* eli merkityskokonaisuuksia haastateltavan elämästä, ja sen keskeiset käsitteet ovat *Välissä-oleva* sekä *Toiseus*. Se perustuu filosofiaan, että jokainen ihminen on kehollinen yksilö, jollaisena hän tulee muille näkyväksi. Välissä-oleva alue muodostuu myös kielestä ja yksilöt tulkitsevat kielen merkityksiä omalla tavallaan. Jotta Välissä-olevalla alueella päästäisiin yhteisymmärrykseen, niin Varto (1993, 32-33) ehdottaa artikkelissaan seuraavaa menettelyä, jossa keskustelun kautta yritetään luoda väliin sellainen yhteinen maailma, jonka suhteita tai sanojen merkityksiä ei enää ymmärretä niin, että ne olisivat jonkun yksilön omia, vaan ne on ymmärrettävä Välissä-olevan suhteiksi. *Asioista keskustellaan niin kauan kunnes kaikki ymmärtävät yhdessä, eivätkä kiinnity vain omiin merkityksiinsä.*

6.2 Aineisto II

Katson kirjoitetun proosadialogin sopivaksi tämän tutkimusmenetelmän aineistomuodoksi, koska dialoginen menetelmä ei tutki esimerkiksi kielen rakenteita tai yksittäisiä merkityssisältöjä vaan ihmisten elämän laadullisia merkityskokonaisuuksia, jotka näkyvät Välissä-olevalla alueella.

Iida on sopiva tutkimuksen toiseksi subjektiksi, koska hän täyttää tulkintani mukaan *Marxin (1974, 25-27) ja Jamesin (1981, 12) kehittyneimmän muodon kriteerit*, jolloin tutkimuksen analyysi kohdistuu häneen ensin. Tulkintani kehittyneimmän muodon kriteeristä täyttää alkoholismin tutkimuksessa se henkilö, jolla on todettu alkoholiriippuvuus, ja joka on ollut sen jälkeen yli kymmenen vuotta yhtäjaksoisesti raittiina.

Iidan valinta tutkimukseen perustuu myös siihen, että hänen kolmentoista vuoden raittiutensa tekee hänestä poikkeustapauksen, koska esimerkiksi Lauri Keson (1988) väitöskirjan randomisoitu hoitotulos on, että asiakkaita on noin viisitoista prosenttia raittiina, kun päihdehoidon päättymisestä on kulunut yksi vuosi. Iidan kolmentoista vuoden raittiuden vertaaminen 15 prosentin hoitotulokseen tuo esiin hänet poikkeustapauksena, joka on hänen valintansa toinen peruste. Kolmas peruste, miksi Iida tuli mukaan tutkimukseen, on minun ja hänen yli kuusi vuotta kestänyt ystävyys, jolloin minulle Iida ei ole pelkästään nimetön tutkimuksen subjekti.

Dialogisen menetelmän käyttö alkoi keskusteluista, joissa sovimme ajatuksesta, että muokkaamme yhteisistä alkoholismia koskevista keskusteluistamme proosadialogeja. Sovimme myös, että kirjallisina esikuvina ovat Varto & Veenkivi (1993) -dialogit.

Aloitimme lähtökeskustelusta, josta tein muistiinpanot, ja sen jälkeen kirjoitin yksin lähtökeskustelun puhtaaksi. Toisella tapaamisella keskustelimme ensimmäisestä kirjoituksesta ja teimme siihen muutoksia, jonka jälkeen kirjoitin ensimmäisen kirjoituksen uudelleen puhtaaksi. Jokaista proosadialogia kohti tuli edellä mainittuja toistettuja kirjoituskertoja yhteensä neljä. Osa uudelleenkirjoituksista oli limittäin, jolloin kaikkia kohtia tehtiin välillä yhtä aikaa sekä hypittiin keskustelusta toiseen. Lähtökeskusteluja oli kolme ja niiden määrän rajoittamiselle kolmeen oli käytännöllinen syy, koska proosadialogit ovat ainoastaan toinen puoli tutkielmani koko aineistosta.

6.2.1 Ensimmäinen proosadialogi

Dialogin henkilöt ovat tutkielman kirjoittaja Markku Välli ja nimetön AA:n jäsen Iida. Nimettömyyden vuoksi keskustelun ympäristöä tai paikkaa ei ole kuvattu. Ensimmäinen lähtökeskustelu oli 12.03.2003, toinen lähtökeskustelu oli 3.04.2003 ja kolmannen kerran uusi keskustelusarja aloitettiin 24.04.2003.

Markku: Halusit antaa tämän ensimmäisen keskustelun nimeksi Manalan ja Olympoksen välinen ero toipuvan alkoholistin maailmallisessa kuvassa, kerrotko miksi?

Iida: Ennen juomisaikojani, oli aika -lapsuus, josta puhun Manalan esikartanona. Minulla on muistoja lapsuuden kohteettomasta kaipuusta, olin lapsena onnellistuttaja, mahdollistuttaja, maailman tuskankantaja. Olin arka, pelokas ja epävarma. Nämä tukahduttivat minussa kasvavan pienen ihmisen identiteetin. Tällainen lapsuus loi sisäsyntyisen hallitun ideologisen maailmankuvan minun pieneen lapsen sydämeeni.

Markku: Miksi puhut kielikuvilla?

Iida: Miten paradokseja kuvataan? Mielikuvitusmaailman luonnollinen tapa kuvata on mielikuvilla. Rikkaus kahden maailman olemassaolosta alkoholistissa itsessään. Minussa on Manala ja Olympos.

Markku: Ymmärrän Manalan – juomisajan ja sen esikartanon –lapsuuden. Kerrotko alkoholisoitumisestasi tarkemmin?

Iida: Viina pelastajana mahdollisti minulle murrosiässä koulutuksen, ammatit ja myöhemmin perheen sekä yhteiskunnallisuuden. Tähän, jos mihin tarvittiin etanolia. Viina toimi lääkkeenä. Manalan aika alkoi, kun viina ei enää tehonnut defenssinä. Tästä alkoi minun kamppailuni kohti Olymposta eli taivasta kohti.

Markku: Miten ymmärrät alkoholismia?

Iida: Olosuhteet eivät tehneet minusta alkoholista vaan olosuhteista selviytyminen. Alkoholismi itsessään ei ole mielisairaus vaan mielen sairaus, johon viittaa viinan, spiritus fortuksen, parantavalla efektillä. Viinan defensoivan vaikutuksen purku kesti viisitoista vuotta. Niiden jälkeen alkoi seitsemän vuoden raastava pakkomielteinen juomisaika. Ne olivat Manalan vuodet. Seitsemän pakkomielteen omaista juomisvuotta ovat mahdollistaneet minulle 13 absoluuttisen raitista vuotta.

Markku: Toistat paradoksia, että viina pelasti sinut, mutta ajoi sinut Manalaan. Selitätkö tätä?

Iida: Paradoksien mahdollistamana irrationaalinen maailmankuva antaa minulle, alkoholistille, olemassaolon oikeutuksen oman mielikuvitusmaailman sisällä ja samalla vieroittaa pois olevaisesta kohti ns. preesens –aikaa.

Markku: En ymmärrä. Miten irrationaalinen maailmankuva toimii rationaalisessa maailmassa?

Iida: En puhu itsestäni, vaan maailman kuvasta, joka sykkii armosta. Sain yhden mahdollisuuden ja käytin sen parhaakseni.

Markku: Kerro mikä on yksi mahdollisuus?

Iida: Etsikkoaika on se sana. Etsikkoaika, omaan itseensä tipahtaminen mahdollisti minulle vapauden, tien kohti Olymposta. Etsikkoaika oman elämänsä löytämiseksi ei ole egotriippiä vaan jotakin sellaista, joka on Oudon tilan - Jaman ja minun välistä dialektiikkaa.

Markku: Jama?

Iida: Se, Jama, kertoo Oudota tilasta ihmisessä. – Jama, se on vanha suomalainen sana. Sillä kuvattiin yhteyttä jumaliin. Olla Jamassa.

Markku: Jama –Jumalakäsityksesi on kiinnostava. Kuvaatko sitä lisää?

Iida: Outo tila ihmisessä –Jama. Aineen olemuksen pysymättömyyden ymmärtäminen tuottaa ristiriitaisen tunteen ja samalla synnyttää kohteettoman kaipuun jotain pysyvää kohtaan.

Markku: Teen yhteenvedon. Olet ollut raittiina 13 vuotta, jota edelsi seitsemän vuoden pakonomainen juominen. Nykyisen raittiin elämäsi perustana on uusi maailmankuva, joka koostuu paradokseista, irrationalisuudesta, Jamasta ja kohteettomasta kaipuusta. Olenko ymmärtänyt oikein?

Iida: Olet. Kohteeton kaipuu –Viisi viettiä ovat muuttuneet minulla aisteiksi, jotka tuottavat sisäsyntyisen kohteettoman kaipuun läsnäolevaan, rauhoittavaan vaikutukseen. Tämä Outo tila, Jama, antaa olemassaolon merkityksen ja sisällön. Se harmonisoi sekä vapauttaa.

Markku: Aika on mennyt nopeasti. Haluatko sanoa jotain?

Iida: Alkoholismia hoidetaan suun kautta -per oss- puhumalla itsestä, itselle ja totta sekä päinvastaisesti kuulemalla ja kuuntelemalla.

6.2.2 Toinen proosadialogi

Markku: Halusit puhua yhteisöllisyydestä ja intuitiivisesta tavastasi elää, mutta kuvaatko ensin alkoholismiasi?

Iida: Olen ajatusten alkoholisti. Ajatuksellinen alkoholisti on käsite, joka ilmaisee matkaani Olympokselle.

Markku: Entä millaisia alkoholisteja ovat yömajan miehet?

Iida: Yhteiskunta suojaa rappioalkoholistia, hänen rappionsa näkyy somaattisena. Ajatusten alkoholista piinaa tuska. Sama tuska koskee sekä raittiita että juovia alkoholisteja. Tuska on pelkoa kaikissa muodoissaan. Pelko vie valtavasti energiaa, jolloin alkoholisti hakee energiansa etanolista.

Markku: Käytit termiä raitis alkoholisti, mitä tarkoitat sillä?

Iida: Raitis alkoholisti tekee päätöksensä itsenäisesti.

Markku: Oletko korvannut etanolin Jamalla?

Iida: Ihania nuo sinun yksinkertaiset ja suoristavat kysymyksesi! Kyllä, kyllä, olen korvannut etanolin Jamalla, mutta sellaisena kuin minä sen sisälläni oivallan. Yhteisöllisyys on ydin. Se on rakentunut kiteytyneistä kokemuksista. Yhteisöllisyydessä ihmiset jakavat kärsimyksensä, voimansa ja toivonsa. Siinä yksilö huomioidaan ehdoitta ja tietyin periaattein, jolloin jokaiselle mahdollistetaan itsenäinen ajattelu sekä päätöksenteko.

Markku: Kerrotko lisää yhteisöllisyydestä?

Iida: Siinä ei anneta valmiita malleja ajatteluun tai käytäntöihin. Jokaisen on ansaittava paikkansa yhteisössä uutena ihmisenä.

Markku: Miten yhteisöön pääsee?

Iida: Oletko Sinä, Markku, kokenut pohjatilan? Oletko kohdannut syvimmet pelkosi ja synkimmät häpeäsi? Pelkäätkö todellista paljastavuutta?

Markku: Jos nyt vaan puhuttaisiin sinusta. Palataan yhteisöllisyyteen.

Iida: Yhteisöllinen ajattelu mahdollistaa yksilöllisen ajattelun. Molemmat ajattelut menneessä ja tulevassa mahdollistavat minulle tämän päivän presens-ajan. Nöyryys on molempien, yhteisöllisen ja yksilöllisen

ajattelun, pohja. Nöyrä ei tiedä olevansa nöyrä, muuten hän olisi ylpeä. Ja näin ollen nöyrää ihmistä ei voi loukata.

Markku: Korkealentoista live -komiikkaa?

Iida: Niin. Nöyryys tuli minulle ensin ajatuksena sitten tekona, tottumuksena, luonteena ja lopuksi kohtalona. Tällöin aika käsitteenä muuttui, minä tulin jatkuvaan preesens-aikaan... –tähän yhteen päivään. Yhden päivän aikakäsite mahdollistaa minulle intuitiivisen tavan elää ja kokea.

Markku: Tässä soudellaan uusien käsitteiden meressä. Kerrotko intuitiivisesta elämäntavastasi?

Iida: Intuitiivinen elämäntapa näkyy ihmisen luonteessa aitona nöyryytenä, johdonmukaisuutena ja selkeänä ajatteluna.

Markku: Ja sinun silmissäsi siintää harmoninen ulappa? Anna tulla lisää elämäntavastasi.

Iida: Kohtalollisena idealistina, taiteilijana, siis taidan monta asiaa parhain päin.

Markku: Olet siis nykyajan taiteilija –ilman valtion tukiaisia.

Iida: Juuri näin. Palaan nöyryyteen, yhteisöllisyyden kulmakiveen. Se on ainakin totuudelle avointa mieltä ja kykyä oppia. Lisäksi nöyryyden olemukseen kuuluu halu löytää ja täyttää rakkauden tahto.

Markku: Rakkauden tahto? Onko tämä uskontoa?

Iida: Tämä ei todellakaan ole -ismi. Uskonnolla ei ole minun kanssani mitään tekemistä. Uskolla kylläkin.

Markku: Palataanko intuitiivisen maailmankuvasi peruskiveen eli preesens-aikaan?

Iida: Päivä huolehtii itse itsestään, jos minä olen sydämeistäni läsnä. Tämä usko kantavaan voimaan, että päivä kantaa itsensä, on poistanut alkoholin himon.

Markku: Alkoholin himon poistui kantavan voiman avulla?

Iida: Yhden päivän kantava voima on syrjäyttänyt pelon. Pelko on mielikuvituksen tuote. Parempi päästä pelosta kuin puutteesta.

Markku: Puhutaan moraalistasi. Kumpi on oikein: varastaa vai pelätä?

Iida: En ota kantaa. Minun tehtäväni ei ole opettaa eikä syödä muita. Jokaisen ihmisen mahdollisuus on itsenäisessä ajattelussa ... jos hän sitä haluaa. Halun merkitys on suurempi kuin tarpeen. Monet saattavat tarvita asioita paetakseen itseään. Näin pääsiäisenä...- tietty kärsimyksellisyys murtaa munan kuoren rikki, syttyy rakkaus haluun. Kumpi sinäkin, Markku, tajuaisit halun ja tarpeen välisen eron.

Markku: Koetan löytää ideasi: Sinun yhteisöllisen ja intuitiivisen elämäntapasi - preesens ajan - mitta on yksi päivä. Onko se tämä?

Iida: Se on yksi monista.

6.2.3 Kolmas proosadialogi

Markku: Halusit puhua yhteisösi periaatteista, perusprinsipeistä.

Iida: Kyllä, koska kun puhutaan yhteisöllisyyden periaatteista, perusprinsipeistä, on puhuttava yhteisestä menestyksestä, joka asetetaan ensisijalle yksilöön nähden. Periaatteet ovat Keino-Jaman suojaava vaippa.

Markku: Mikä on Keino-Jama?

Iida: Yhteisömme, Keino-Jaman, nykyajan kohdun, yksi tarkoitus ja tehtävä on hapettaa yksilön sielua, mieltä ja ruumista. Tämän Keino-Jaman mahdollistavat henkiset periaatteet ja se, että yhteisö on yksilöä tärkeämpi. Nykyajan yhteisöllisen kohdun tärkein tehtävä on kannustaa itsenäiseen päätöksentekoon sekä ajatteluun niiden pelottavuudesta huolimatta.

Markku: Kuka johtaa yhteisöänne, nykyajan kohtua tai keino-Jamaa?

Iida: Tällaisessa kohdussa on vain yksi perusarvovalta: Rakastava outo tila, nimenomaan sellaisena kuin Hän ilmaisee itsensä ihmisten omassatunnossa.

Markku: Kerrotko yhteisönne jäsenistöstä?

Iida: Tässä on hyvä muistuttaa Jungin soturi-teemasta, koska yhteisössämme on satureja, valtiomiehiä sekä spiritualisteja. Tämä on rakas ja tärkeä teema! Kiteytynyt jo kuolleiden jäsenten kokemus ohjaa yhteisömme toimintaa periaatteiden kautta. Kuolleella jäsenellä tarkoitan alkoholista, joka on haudattu raittiina. Kiteytynyt kokemus tulee puhtaana näkyviin, kun alkoholista poistuu pakonomainen halu juoda viinaa. Kiteytyneet kuolleiden jäsentemme kokemukset näkyvät myös, kun alkoholisti haluaa säilyttää raittiutensa.

Markku: Entä yhteisönne suhde yhteiskuntaan?

Iida: Tällaisen nykyajan kohdun tulisi olla itsenäinen omassa spiritualisuudessaan, tällaisen yhteisön tärkein teema on sanoman saattaminen kärsiville ihmisille. Luonnollisesti näiden ryhmien tulisi olla irti yhteiskunnasta ja aineesta, etteivät yhteiskunnallisuus, kuten raha, arvovalta ja omaisuusseikat vieroittaisi meitä sanoman saattamisesta kärsimyksen alttarille. Myös jokainen ryhmä on fyysisesti omavarainen ja torjuu ulkopuolisen rahoituksen ja lahjoitukset.

Markku: Kuvaatko yhteisönne organisaatiota?

Iida: Yhteisö toimii vapaaehtoisuuden varassa, niin yhteisön palvelijoiden kuin jäsenten puolesta. Yhteisö ei myöskään organisoidu. Yhteisössämme on vain uskottuja palvelijoita ja aitoja jäseniä. Organisoitumaton organisaatio, joka tietyn säännönmukaisuuden mukaisesti kokoontuu paikassa X. Se on organisoitumattomuutta alhaalta ylös. Yhteiskunnan asioihin emme ota kantaa.

Markku: Miten kerrotte toiminnastanne muille ihmisille?

Iida: Yhteisöstä tiedottaminen toimii vetovoimalla ei mainostamisella. Me olemme harmaa alue, henkilökohtainen anonyymiteetti radion, TV:n ja lehdistön suhteen on ehdoton. Meidän suojanamme on nimettömyys,

kasvottomuus, roolittomuus ja esittämättömyys. Kaikki nämä muistuttavat meitä asettamaan yhteisön periaatteet henkilökohtaisen edun edelle.

Markku: Mikä on harmaa alue, jolla yhteisönne on?

Iida: Kerron harmaasta alueesta muutamilla kielikuvilla, jotka jokainen saa kohdentaa mihin haluaa: Monet ovat kutsutut, harvat valitut; etsivä löytää; kolkuttavalle avataan; elä ja anna elää; hiljaa hyvä tulee ja aika on aarteemme.

Markku: Voisitko tarkentaa mikä on harmaa alue?

Iida: Harmaa yhteisö harmaalla alueella näkymättömänä, nimettömänä, kasvottomana ja roolittomana. Harmaa yhteisö on käsitteellinen ja kielikuvallinen ilmaisu.

Markku: Miten harmaaseen yhteisöön tullaan tai päästään?

Iida: Harmaaseen yhteisöön tullaan, kun on käyty elämän rajalla. Rajalla olo synnyttää kohteettoman kaipuun jotain kohti. Rajakokemus on näin ollen kohdistunut henkiseen heräämiseen. Vetovoima vetää yhteisöön.

Markku: Mikä on vetovoima?

Iida: Voi, voi, Markku, jos sinulla olisi alkoholiongelma niin sinun viinan himosi hakisi nyt Jumalan avulla vetovoimaisen kohteen, jos sinä haluaisit luopua puhdistusaineen, spiritus fortuksen, nauttimisesta. Vetovoimaa haluaa yhtä paljon kuin on halunnut viinaa. Se on terve riippuvuus aineettomasta, roolittomasta, kasvottomasta ja nimettömästä yhteisöstä. Se on mahdollistanut vapauden tien, tien Olympokselle. Taivas on laskeutunut maan päälle, näissä yhteisöissä tapahtuu ihme, alkoholistin raitistuminen. Tähän maanpäälliseen taivaaseen on minulla vetovoima.

Markku: Palataan mainitsemaasi vapauden tiehen Olympokselle.

Iida: Vapauden tie Olympokselle: vapautua ihmisistä, niin läheisistä kuin tuon puoleisista, siihen tarvitaan koko loppuelämän säännöllinen yhteys antihumanistiseen, harmaaseen yhteisöön.

Markku: Onko säännöllinen yhteys yhteisöön uusi riippuvuus?

Iida: Minulla on riippuvuus. Riippuvuus harmaasta yhteisöstä. Se ei haittaa minua, kollegojani, yhteiskuntaa tai suhteitani muihin ihmisiin. Tämä yhteisöllinen yhteisö antaa minulle tämänpäiväisyyden –presens ajan. Yhteisö on mahdollistanut minulle uuden tavan tuntea, kokea, ajatella ja toimia. Miksi en olisi hyvästä riippuvainen?

Markku: Palaan yhteisönne jäseniin, kuvaatko heitä?

Iida: Olemme poikkitaiteellinen porukka, jossa sukupuolella, iällä, pigmentin värillä ei ole väliä. Myöskään yhteiskunnallinen hyvä tai huono asema ei merkitse harmaalla alueella mitään. Yhteisön jäsenten toistensa palvelu mahdollistaa vetovoiman yhteisöön ja sallii minun elää epänormaalissa tilassa. Kun alkoholisti elää raittiina hän on epänormaalissa tilassa. Normaalitila alkoholistilla olisi olla humalassa.

Markku: Entä jäsenistön sisäiset ihmissuhteet, kerrotko niistä?

Iida: Yhteisössä ei tiedetä kuka on kärsivä lähimmäinen. Se voi olla kymmeniä vuosia yhteisössä ollut tai viimeksi tullut. Kuka on kärsimyksen alttarilla? Jäsenet ovat itsenäisiä kuten ryhmätkin, mutta itsenäisyyttä ei suoriteta. Yhteisössä säännöllinen läsnäolo mahdollistaa itsenäisyyden ja raittiuden.

Markku: Keskustelumme alkuperäinen teema oli yhteisönne periaatteet, perusprinsiipit, kerrotko lisää niiden merkityksestä?

Iida: Periaatteet ovat yhteisössä suojaava vaippa, joka suojaa jäseniä ylilyönneiltä alhaalta ja ylhäältä päin. Yhteisön periaatteet, elämän perusprinsiipit, ovat minun tämän päivän oman elämäni elämäntapa. Ne muodostavat todellisen sisäisen arvomaailman minulle, jossa aito nöyryys, lähimmäisen rakkaus ja ennakkoluulottomuus tuottavat ihmeitä minulle ja yhteisölle.

Markku: Kuvittele ettemme tunne toisiamme. Kuvaa sitten minulle lyhyesti alkoholismia, yhteisönne ja elämän suhdetta.

Iida: Viina oli ainoa näkyvä riippuvuus, jäävuoren huippu, muut riippuvuudet jäivät minuun raitistumisen jälkeen. Tämä antihumanistinen organisaatio mahdollistaa ihmisestä vapautumisen, alitajunnasta vapautumisen, koska mieli on kiusaaja. Tällöin voidaan päästä kiinni mielen ja sielun sairauteen, alkoholismiin.

6.3 Hermeneuttinen tulkinta

Hermeneuttinen tulkintani muodostuu *hermeneuttisesta tulkintatehtävästä*, jota pyrin ohjaamaan Emilio Bettin (2002, 73-76) ajatusten avulla, sekä *hermeneuttisesta analyysistä ja johtopäätöksestä*. Tällaista tutkimuksen tapaa voidaan kutsua hermeneuttiseksi, jonka yksi perusajatuksista on hermeneuttinen kehä, sillä tulkitsen tutkimuskysymystäni sekä kolmea proosadialogia kokonaisuutena. Hermeneuttinen kehä on kokonaisuuden, yleisen sekä yksityisen spiraalimainen vuorovaikutus tai suhde, ja sen kehällä yksittäiset ilmiöt voidaan ymmärtää kokonaisuuden kautta. Hermeneuttisen filosofian edustajia eri aikakausilta ovat Schleiermacher, Dilthey, Heidegger, Apel, Betti, Bultman, Gadamer, Habermas ja Ricoeur. (Tuomela & Patoluoto 1976, 118-123; Raunio 1999, 265.)

Tulkintaani pyrin ohjaamaan Bettin (2002) ajatuksilla siitä, mitkä voivat olla onnistuneen tulkinnan esteinä tai mitkä voivat estää Toiseuden aidon näkemisen, sillä Betti lähtee hermeneutiikassaan liikkeelle siitä, että ihmisillä on tarve ymmärtää toisiaan. Betti ja Varto pyrkivät kumpikin samaan kohteeseen eli ymmärtämään maailmaa mutta eri tavoilla, sillä Varton dialoginen menetelmä pohjautui Toiseuden hyväksymiseen, kun Betti omalla tahollaan pyrkii poistamaan tulkinnan esteitä. (Tuusvuori 2002, 70-72.)

Olen tulkinnut Bettin (2002, 73-76) *luettelon onnistuneen tulkinnan esteistä* seuraavalla tavalla: tulkinnan epäonnistumisen takana voi olla, että vain tulkitsijalle totunnaiset näkemykset ovat kelvanneet ja hän on perustellut oman kantansa hylkäämällä muiden näkemykset. Toinen tie epäonnistuvaan tulkintaan on, että tulkitsija torjuu tietoisesti ne mielipiteet, jotka poikkeavat hänelle etukäteen annetuista, jolloin hän hengittää itseoikeutettua omahyväisyyttä sekä uskoo omien mielipiteidensä jumalisuuteensa sekä hävittää tietoisuuden ristiriidoista pelkästään kieltämällä ne, ja tähän hän voi käyttää keinona moralismia. Jos tulkitsija on mukautunut dogmeihin, perittyihin ennakkoluuloihin tai hän pidättäytyy sovinnaisvalheen paljastamisesta, niin hän kuljettaa tulkintaa ”etukäteen hyväksyttyä” reittiä, jolla pysymisen keinoja ovat erilaisuuden samaistaminen sekä sovinnaiset käsitteet. Edellä mainittu ”etukäteen hyväksytty” tulkinta kaanonisoidaan viemällä loogisia kriteerejä hermeneuttiselle tasolle, jolloin arvojen eri tasot sotkeutuvat toisiinsa. Tällaisen epäonnistuneen tulkinnan, jollaisena voi pitää ”etukäteen hyväksyttyä” tulkintaa, takana saattaa olla myös tulkitsijan henkilökohtainen moraalinen pelko tai silkka laiskuus.

Betti korostaa (2002) hermeneuttista valmiutta, jolla hän tarkoittaa kykyä asettua toisen näkökulmaan. Näen Bettin hermeneuttisen valmiuden loogisena, koska silloin tutkijalla on vähintään kaksi näkökulmaa, sekä oma että toisen näkökulma, jolloin toteutuu hermeneuttisen kehän ajatus eli usean näkökulman kautta voi ymmärtää yhtä näkökulmaa.

6.4 Hermeneuttinen tulkintatehtävä

Aloitan hermeneuttisen tulkintatehtäväni kysymällä itseltäni: Mitä minulla on tulkintaa varten? Minulla on Bettin (2002) ajatukset hermeneuttisen tulkinnan esteistä sekä kaksi asiajoukkoa tulkittavana, joista ensimmäinen on tutkimuskysymykseni: Miten alkoholismien käsitteenmäärittelyn paradoksi tulee näkyväksi aineistossa? ja toinen asiajoukko on aineisto II.

Teen hermeneuttisen tulkintatehtäväni kahdessa osassa: Ensin puran (B) (abstrahoin) analyysillä tutkimuskysymykseni ja aineisto II:n merkityskokonaisuuksiin, jonka jälkeen tulkitsen (C) merkityskokonaisuuksia.

Käytän Platonin dihaireettista metodia abstrahoimaan (B) tutkimuskysymystä ja aineistoa, koska Varton dialoginen menetelmä on aineiston hankinnan eli konkretisoinnin (A) metodi, eli edellä mainitut metodit kohdistuvat erilaisiin asioihin ja eritavoin. Hermeneuttisen tulkinnan prosesessissani on käytössä kaksi metodia, joista ensin Varton (1993) metodilla *konkretisoidaan* (A) aineisto kolmeksi proosadialogiksi, jonka jälkeen Platonin (1999) metodilla *abstrahoidaan* (B) aineisto II ja tutkimuskysymys *tulkintaa* (C) varten. Edellä mainittu liike abstraktin ja konkreettisen välillä on näkyvissä esimerkiksi Marxin teoksessa *Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie* (E. V. Iljenkov 1976, 81-86).

6.5 Aineisto II:n ja tutkimuskysymyksen analyysi

Teen (B) aineiston ja tutkimuskysymyksen analyysin abstrahoimalla ne Platonin dihaireettisella metodilla, joka koostuu kahdesta osasta: erottamisesta (B; dihaireesis) ja yhdistämisestä (C; synagoge). *Analyysissa*

käytän mainitun metodin alkuosaa, kun erotan (B; dihairesis) merkityskokonaisuuksia toisistaan. *Johtopäätöksessä* käytän metodin loppuosaa kun yhdistän (C; synagoge) merkityskokonaisuuksia toisiinsa tulkintaa varten. (Platon III 1999, 189-191.)

Aloitan analyysin erottelemalla (B) ensin tutkimuskysymyksen merkityskokonaisuudet toisistaan, ja ne ovat alkoholismien käsitteenmäärittely, näkyväksi tuleminen ja paradoksi. Perustelen tulkintaani sillä, että nämä kolme merkityskokonaisuutta ovat laajimmat ja yhtenäisimmät tutkimuskysymyksen sisällä. Jatkan analyysiani erottelemalla (B) kolme proosadialogia merkityskokonaisuuksiin, jotka tulkitsen olevan alkoholismi, yhteisöllisyys ja yhteisön periaatteet, ja tulkinnan perusteet ovat samat kuin tutkimuskysymyksen merkityskokonaisuuksien etsinnässä. Esitän esimerkit siitä, miten ja mistä olen aineistostani johtanut edellä mainitut kolme merkityskokonaisuutta:

Ensimmäisenä esimerkkinä *alkoholismien merkityskokonaisuuden* johtamisen lähtökohdasta on katkelma ensimmäisestä proosadialogista:

”Markku: Miten ymmärrät alkoholismien?

Iida: Olosuhteet eivät tehneet minusta alkoholista vaan olosuhteista selviytyminen. Alkoholismi itsessään ei ole mielisairaus vaan mielen sairaus, johon viitataan viinan, spiritus fortuksen, parantavalla efektillä. Viinan defensoivan vaikutuksen purku kesti viisitoista vuotta. Niiden jälkeen alkoi seitsemän vuoden raastava pakkomielteinen juomisaika. Ne olivat Manalan vuodet. Seitsemän pakkomielteen omaista juomisvuotta ovat mahdollistaneet minulle 13 absoluuttisen raitista vuotta.”

Toisena esimerkkinä *yhteisöllisyyden merkityskokonaisuuden* johtamisesta on katkelma kolmannen dialogin alusta:

”Markku: Halusit puhua yhteisösi periaatteista, perusprinsiipeistä.

Iida: Kyllä, koska kun puhutaan yhteisöllisyyden periaatteista, perusprinsiipeistä, on puhuttava yhteisestä menestyksestä, joka asetetaan ensisijalle yksilöön nähden. Periaatteet ovat Keino-Jaman suojaava vaippa.”

Kolmantena esimerkkinä *yhteisöllisyyden periaatteiden merkityskokonaisuuden* johtamisesta on katkelma kolmannesta dialogista:

”Markku: Keskustelumme alkuperäinen teema oli yhteisönne periaatteet, perusprinsiipt, kerrotko lisää niiden merkityksestä?

Iida: Periaatteet ovat yhteisössä suojaava vaippa, joka suojaa jäseniä ylilyönneiltä alhaalta ja ylhäältä päin. Yhteisön periaatteet, elämän perusprinsiipt, ovat minun tämän päivän oman elämäni elämäntapa. Ne muodostavat todellisen sisäisen arvomaailman minulle, jossa aito nöyryys, lähimmäisen rakkaus ja ennakkoluulottomuus tuottavat ihmeitä minulle ja yhteisölle.”

6.6 Hermeneuttinen johtopäätös

Hermeneuttisen johtopäätös on yhdistelemällä (C; synagoge) tehdyn tulkinnan tulos kuudesta merkityskokonaisuudesta, jotka erotin (B; dihairesis) tutkimuskysymyksestä ja aineistosta ja ne ovat alkoholismien käsitteenmäärittely, näkyväksi tuleminen, paradoksi, alkoholismi, yhteisöllisyys ja yhteisön periaatteet. Aineisto II:n konkretisoin (A) Varton

dialogisella menetelmällä ja itse tulkinnan avartajana käytän Bettin (2002) ajatuksia.

Aloitan tulkinnan asettamalla kuusi merkityskokonaisuutta mielessäni samalle kehälle tutkimuskysymyksen: Miten alkoholismien käsitteenmäärittelyn paradoksi tulee näkyväksi aineistossa? kanssa ja teen (C; synagoge) tulkintani määrätystä kohdasta, joka on ihmisen ja alkoholin suhde. Tulkinnan voisi aloittaa muistakin kohdista kuten esimerkiksi ihmisen ja Jumalan suhteesta tai ihmisen ja kulttuurin välisestä suhteesta.

Johtopäätökseni kolmipolvisen (A-B-C) tulkinnan jälkeen on, että *edessäni on toinen toisensa kumoavien vastausten päättymätön spiraali*, josta esitän yhden tilanteen, jossa vastaukset yksi (1) ja kaksi (2) kumoavat toisensa. Tutkielma osoitti (1) sivulla 76, että alkoholismien käsitteenmäärittelyssä on neljän argumentin paradoksi, vaikka erillistieteet ovat pyrkineet pois mainitunlaisista paradoksaalisista määritelmistä. Tutkielma osoitti (2) sivuilla 45-46, että AA:n alkoholismien käsitteenmäärittely perustuu paradokseille, joita AA pyrkii edelleen vahvistamaan.

Hämmentävää on, että *paradokseille perustuva* AA:n määritelmä (2) on pysynyt samanlaisena, kun *paradokseista pois pyrkivät* alkoholismien määritelmät (1) ovat muuttuneet. Mitä siitä voisi olettaa? Ristiriidan, koska AA:n paradokseihin perustuva määritelmä onkin muuttumaton, eli paradoksi määritelmän perustana voi aiheuttaa pysyvän tilan. Myös paradoksin voima on tullut näkyväksi esimerkiksi Microsoftin omistajan Bill Gatesin paradoksaalisessa luonteessa.

Mikä on toisensa kumoavien vastausten päättymätön spiraali? Yksin en tiedä, yksin en kykene vastaamaan, mutta yhdessä Iidan ja minun *Välissä-olevan avulla* kykenen vastaamaan, että spiraali on aidosti päättymätön ja se on kuvaus AA:n metafyysisestä lähtökohdasta. Seuraavassa katkelma ensimmäisestä proosadialogista, jossa *Välissä-oleva* kuvaa AA:n metafyysisen lähtökohdan:

”Iida: Se, Jama, kertoo Oudota tilasta ihmisessä. – Jama, se on vanha suomalainen sana. Sillä kuvattiin yhteyttä jumaliin. Olla Jamassa.

Markku: Jama –Jumalakäsityksesi on kiinnostava. Kuvaatko sitä lisää?

Iida: Outo tila ihmisessä –Jama. Aineen olemuksen pysymättömyyden ymmärtäminen tuottaa ristiriitaisen tunteen ja samalla synnyttää kohteettoman kaipuun jotain pysyvää kohtaan.”

7. LOPPUPOHDINTA

Monipolvinen tutkielmani päättyy tähän loppupohdintaan, jossa teen (A) yhteenvedon tutkimusprosessista, ja katson (B) miten tutkielman tavoitteet ovat toteutuneet, sekä esitän (C) tutkimuksen tuloksen. Kun aloin kirjoittaa (A) yhteenvetoa tutkielmastani, niin päällimmäiseksi nousi omissa silmissäni erillisten asioiden runsaus, sillä tutkielman sisällössä on keskeisillä paikoilla seuraavat asiat: 1) kolmen tieteen alueen yhdistäminen, 2) yksi tutkimuskysymys, 3) kolme tiedonasennetta, 4) kolme metodia, 5) kaksi aineistoa ja 6) dualistinen tutkimusprosessi sekä 7) dialoginen tutkimusprosessi. Epistemologia ensisijaisena teoriana on ohjannut tutkielmaani ja se on antanut selkeän kehyksen käsitellä monia vaikeita asioita. Eräs tällainen vaikea asia oli tutkimuksen alueiden rajaukset, joista tarkastelen seuraavaksi yhtä, sillä siinä *ankara tutkielman raja*us johti uuteen tutkimussuuntaan.

Tein mainitun rajauksen poistamalla tutkielman teoriaosuudesta lukuisat alkoholismien sekä päihderiippuvuuksien hoitotutkimukset, ja keskityin vain alkoholismien käsitteenmäärittelyyn, joka oli antoisa ajatusten kohde, sillä se pakotti miettimään: Miksi AA:n alkoholismien määritelmää ei pidetä tieteellisenä? Miksi AA:n alkoholismien määritelmälle ei löydy omaa paikkaa, niin kuin Kuusi (1952) ja Taipale (1979) olivat löytäneet muille alkoholismien määritelmille omat paikkansa? Tätä *AA:n alkoholismien määritelmän sopimattomuutta* lähdin purkamaan siten, että otin alkoholismien käsitteenmäärittelyn luokittelun pohjaksi epistemologisen jaon dualistiseen sekä dialogiseen tiedonasenteeseen. Koska AA:n tiedonasenne ei sopinut kumpaankaan kahdesta tiedonasenteen luokasta, niin annoin *aineistosta ja AA:n kirjallisuudesta johdetulle tiedonasenteelle nimen paradoksaalinen tiedonasenne*.

Paradoksaalisesta tiedonasenteesta lähti (C) *tutkielman tie kohti tutkielman tulosta eli oletusta AA:n teoriasta ja sen metodologiasta*, joka tarjoutuu olemaan alkuna, kun keskustellaan yhdestä AA:n tutkimisen ongelmasta, jonka Arminen (1994, 17) sanoo seuraavasti: ”Nimettömiä alkoholisteja koskeva suuri määrä tutkimusta ei ole onnistunut tuottamaan johdonmukaista, kasautuvaa näkemystä.”

Tutkielman ensimmäinen ja tärkein tavoite oli (B), että alkoholismin käsitteenmäärittelyn erilaiset lähtökohdat tulisivat paremmin näkyviksi, ja näen, että tutkielman tulos palvelee ensimmäistä tavoitetta. Tutkielman toinen tavoite oli lisätä nimettömyyden uskottavuutta tutkimusprosessissa tutkittavalle. *Sosiaalityön tutkimukselle nimettömyyden uskottavuuden lisääntyminen saattaisi avata uusia tutkimusreittejä suljettuihin ja vaikeasti lähestyttäviin yhteisöihin*. Näen Varton (1993) dialogisen menetelmän hyvän soveltuvuuden kun tutkitaan ”tuntematonta ja outoa” ihmistä. Tutkielmani kolmas tavoite on lisätä ymmärrystä tai selitystä sille asialle, että neljän päihdetyötä tutkivan väitöskirjan teoriat yhdessä muodostavat paradoksin, joka olikin alkuperäinen tutkimusongelma. Neljän argumentin paradoksin aiheuttamien ongelmien vuoksi syvensin tietoteoreetista ymmärtämystä Koskon (1993) sumean logiikan avulla.

Näen dualistisen johtopäätöksen kertovan sen ”luonnollisen” asian, että kaksiarvoisessa totuusteoriassa paradoksi aiheuttaa sekaannusta. Dialogisen johtopäätöksen sanoma on se, että sumeaan logiikkaan perustuvaa ajattelua paradoksit vahvistavat loogiseksi ja selkeäksi, mikä on jälleen uusi paradoksi.

Tutkielman erityinen asia, joka nousi esiin Eskolan (2003, 154) huomiosta tutkimuskohteen valinnasta, on se, että mitä pidetään *ensisijaisena päihdetutkimuksen kohteena* eli Marxin (1974, 25-27) menetelmäkysymys: Analysoidaanko ensin kehittynein muoto vai alkeellisin muoto? Koski-Jänneksen (2000) kirja *Miten riippuvuus voitetaan* on tulkintani mukaan suuntautunut kohti mainittua kehittyintä muotoa päihdetutkimuksessa, eli kohti ihmisiä, jotka ovat voittaneet riippuvuutensa. Koski-Jänne (2000, 9) huomauttaa: ”Aikaisempaa tutkimusta riippuvuuden voittamisesta on yllättävän vähän. Valtaosa tähänastisesta riippuvuustutkimuksesta on kohdistunut riippuvuuden erilaisiin ilmenemismuotoihin ja hoitomenetelmiin.” Koski-Jänneksen huomautuksesta voi päätellä, että päihdetutkimus on kohdistunut vastoin Marxin (1974, 25-27) menetelmällistä ohjetta alkeellisiin muotoihin, tai päihdetutkimus ei ole selvittänyt Kepner-Tregoe’n (1978, 12) ongelma-analyysin Pitäisi-standardia.

Lopuksi ja viimeisenä esittelen tutkielmani tuloksen omana kappaleena, jolloin en voi välttyä toistolta, koska haluan esitellä myös sen mutkaisen ja kivisen tien, jossa tutkielman tulos on kehittynyt. Kertaan ensin tien alun ja sen kaksi suurta tienristeystä. Tie kohti tutkimustulosta alkoi siitä, että AA:n alkoholismien määritelmä ei sopinut käsitteenmäärittelyyn kategorioihin. Tien ensimmäinen suuri risteys oli, että johdin AA:n määritelmälle oman tiedonasenteen, paradoksaalisen tiedonasenteen, sen omasta kirjallisuudesta sekä sen yhden jäsenen osaltaan luomasta aineistosta. Toinen risteys oli, kun jatkoin matkaa johtamalla samalla menetelmällä oletukset AA:n ontologiasta, tiedonintressisistä, metodista ja ihmiskäsityksestä. Ja tie jatkuu viittanaan: *Oletus ja sen tutkiminen*. Oletus on sana ja tieteellinen teko, jonka filosofi John Dewey (1999, 268) näkee seuraavasti: ”Yleiset ajatukset ja hypoteesit ovat välttämättömiä tieteelle

itselleen. Niillä on korvaamaton tehtävä. Ne avaavat uusia näkökulmia, ne vapauttavat meidät orjuuttavista tavoista, jotka ympäröivät meitä ja rajoittavat näkyvyyttämme todellisuuteen sekä siihen, millaiseksi todellisuus voi muuttua.”

7.1 Oletus AA:n teoriasta ja sen metodologiasta

Teoria sana on uskonnollista alkuperää, sillä Theoros -nimellä kutsuttiin edustajaa, jonka Kreikan kaupunkien edustajat lähettivät julkisiin juhlatilaisuuksiin, jolloin he teoriassa tarkkaillen antautuivat pyhälle tapahtumalle, ja metodologian kreikkalainen kantasana methodos tarkoittaa tietä jonnekin. (Habermas 1968, 123-125; Snell 1955, 324, 403-407.) Habermasin (1968) ja Snellin (1955) tulkinnan kautta tämän kappaleen otsikko on myös: *Oletus AA:n tiestä, jonka olen saanut selville tarkkailemalla sitä ja antautumalla sille*. Jatkossa puhun vain metodologiasta, koska se sisältää jo ajatuksen teoriasta.

Tutkielmani tulos on kuvattu taulukossa 5. Oletus AA:n metodologiasta eli oletettu tie kohti AA:ta. Seuraavaksi kuvaan pääpiirteet siitä, miten AA:n metodologia muodostui tutkielmassa. Koska olin selkeästi rajannut alkoholismien käsitteenmäärittelyn tutkielman aihepiiriksi, niin AA:n alkoholismien käsitteenmäärittely muodostui ongelmaksi, sillä se ei sopinut niihin määrittelyiden luokkiin, joita Kuusi (1952) tai Taipale (1979) käyttivät, ja katsoin ettei ”sopimattomuus” ollut peruste sulkea AA:n määritelmää ulos tutkielmasta, jolloin päädyin käyttämään tiedonasenteisiin perustuvaa alkoholismien käsitteenmäärittelyn luokitusta.

Dualistinen ja dialoginen tiedonasenteiden luokka olivat jo olemassa, ja AA:n kirjallisuudesta ja aineisto II:sta johdin *paradoksaalisen*

tiedonasenteen, jolla tehtyjen aposterioristen johtopäätöksiä totuus perustuu Kantin (1997, 219) idealismiin ja Koskon (1993, 22, 101-103) sumeaa logiikkaan sekä Eskolan (2003, 49-50) monimerkityksellisyydet hyväksyvään ajatusmalliin.

Koska epistemologian ja ontologian yhteys on tunnustettu (Tanninen 1990, 49-50), niin johdin aineisto II:sta ja AA:n kirjallisuudesta (1987, 141) *AA:n ontologian metafyysisen perustan*. Paul Feuerabendin (1984, 23) *anarkistinen Anything goes -metodi* on johdettu AA:n kirjallisuudesta (1987, 138), jossa AA:ta kuvataan anarkistien joukkona, sekä paradoksaalisen tiedonasenteen teoreettisen viitekehyksen kautta (Eskola 2003, 54-59).

Taulukko 5. Oletus AA:n metodologiasta eli oletettu tie kohti AA:ta

Ontologinen perusta	Metafyysinen
Tiedonasenne	Paradoksaalinen
Tiedonintressi	Emansipatorinen
Metodi	Anything goes
Ihmiskäsitys	Voimattomuus

AA:n *emansipatorinen tiedonintressi* on ensijainen verrattuna paradoksaaliseen tiedonasenteeseen (AA-kustannus 1987, 161). Tiedonintressien ja tiedonasenteiden suhteet olen johtanut yhdistämällä Kuschin (1986, 168) taulukon Habermasin tiedonintresseistä sekä Burrell & Morganin (1980, 3) kaavion yhteiskuntatieteen metodologisten perustojen alueista.

AA:n *ihmiskäsityksen* eli voimattomuuden olen johtanut AA:n kirjallisuuden ensimmäisestä askeleesta (AA-kustannus 1987, 21) ja aineisto II:sta, josta on seuraavaksi näytteenä katkelma kolmannesta proosadialogista.

”Markku: Miten harmaaseen yhteisöön tullaan tai päästään?

Iida: Harmaaseen yhteisöön tullaan, kun on käyty elämän rajalla. Rajalla olo synnyttää kohteettoman kaipuun jotain kohti. Rajakokemus on näin ollen kohdistunut henkiseen heräämiseen. Vetovoima vetää yhteisöön.”

8. Kirjallisuus

Ahlström-Laakso (1975) Jellinekin alkoholistityypit ja suomalainen alkoholisti. Sosiaali-alkoholilogian opetusmonisteissa n:o 1. Tampereen yliopisto.

Ahlström-Laakso (1975a) Drinking Habits among Alcoholics. The Finnish Foundation for Alcohol Studies Volume 21. Helsinki

Alasuutari Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Vastapaino.

Allardt, Erik (1960) Ymmärtävä ja luonnontieteellinen tutkimusote alkoholin käytön tutkimuksessa. Teoksessa Ihminen ja alkoholi. Väki-juomakysymyksen tutkimussäätiön julkaisuja n:o 10. Helsinki.

Arminen, Ilkka (1994) Elämäkerrat etnometodina. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste n:o 188. Helsinki.

Betti, Emilio (2002) Onnistuneen tulkinnan esteitä. Suom. Jarkko S. Tuusvuori. Filosofinen aikakauslehti Niin & Näin 9 (34).

Blatchford, Robert (1898) Iloinen Englanti. Suom. Väinö Jokinen. Tampere: Jansson & kumppanit.

Bogue, Donald J. (1963) Skid Row in American Cities. Chicago.

Bruun, Kettil (1960) Alkoholisti-käsite. Teoksessa Ihminen ja alkoholi. Väki-juomakysymyksen tutkimussäätiön julkaisuja n:o 10. Helsinki.

Buber, Martin (1984) Das dialogische Prinzip: Ich und Du, Zwiesprache, die Frage an den Einzelnen, Elemente des Zwischenmenschlichen, zur Gesichte des dialogischen Prinzips. Heidelberg: Schneider.

Burrell, Gibson & Morgan, Gareth (1980) Sociological paradigms and Organisational Analysis. London: Heinemann.

Crimberg, Carl (1989) Kansojen historia osa 3. Suom. Veikko Parkkinen. Porvoo: WSOY.

Descartes, René (2001) Teokset I. Suomennostyöryhmä: Tuomo Aho, Lilli Alanen, Sami Jansson, Timo Kaitaro, Martina Reuter ja Mikko Yrjönsuuri. Helsinki: Gaudeamus.

Dewey, John (1999) Pyrkimys varmuuteen. Tutkimus tiedon ja toiminnan suhteesta. Helsinki: Gaudeamus.

Ekholm, Hannu (1998) AA - Nimettömät Alkoholistit. Teoksessa Päihdelääketiede, toimittaneet Salaspuro, Mikko & Kiianmaa, Kalervo & Seppä, Kaija. Jyväskylä: Gummerus.

Eskola, Antti (2003) Tiedän ja uskon. Helsinki: Otava.

Feyerabend, Paul (1984) Against Method. Norfolk: Thetford.

Fletcher, Jerry & Olwyler, Kelle (1998) Ristiriidat ja paradoksit luovat menestystä. Suom. Raimo Salminen. Smedjebacken: Fälth & Hässler.

Freud, Sigmund (1995) Uni ja isänmurha. Suom. Mirja Rutanen. Jyväskylä: Gummerus.

Guba, Egon G. (1990) The Paradigm Dialog. Newbury Park: Sage.

Guba, Egon G. & Lincoln, Yvonna S. (1989) Fourth Generation Evaluation. Newbury Park: Sage.

Habermas, Jürgen (1968) Tieto ja intressi. Suom. Paavo Löppönen. Teoksessa Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet osa I. Toimittaneet Tuomela, Raimo & Patoluoto, Ilkka. Hämeenlinna: Karisto.

Habermas, Jürgen (1987) Järki ja kommunikaatio. Tekstejä 1981-1985. Valinnut ja suomennanut Jussi Kotkavirta. Helsinki: Gaudeamus.

Hiipakka, Janne (2000) Vahvat linkit ja pätevä päättely: muodollisen päättelyn teoriaa. Teoksessa Argumentti ja kritiikki. Toimittanut Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa. Tampere: Gaudeamus.

Heinonen, Visa & Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (2000) Talouspolitiikan retoriikka. Teoksessa Argumentti ja kritiikki. Toimittanut Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa. Tampere: Gaudeamus.

Hyytiä, Petri (1998) Perinnöllisyys. Teoksessa Päihdelääketiede, toimittaneet Salaspuro, Mikko & Kiianmaa, Kalervo & Seppä Kaija. Jyväskylä: Gummerus.

Iljenkov, E. V. (1976) Abstraktin ja konkreettisen dialektiikka Marxin ”Pääomassa”. Suom. Jyrki Uusitalo. Teoksessa Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet osa I. Toimittaneet Tuomela, Raimo & Patoluoto, Ilkka. Hämeenlinna: Karisto.

James, William (1981) Uskonnollinen kokemus. Suom. Elvi Saari. Hämeenlinna: Karisto.

Jellinek, E. M. (1960) The Disease of Concept of Alcoholism. New Haven: Hilhouse press.

Kaila, Martti (1943) Mielitaudit. Porvoo: WSOY.

Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (2000) Käsitteenmuodostus. Teoksessa Argumentti ja kritiikki. Toimittanut Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa. Tampere: Gaudeamus

Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa & Halonen, Ilpo (2000) Argumentaatioanalyysi ja hyvän argumentin ehdot. Teoksessa Argumentti ja kritiikki. Toimittanut Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa. Tampere: Gaudeamus

Kannisto, Heikki (1998) Kant ja järjen itsekritiikki. Teoksessa Filosofian historian kehityslinjoja. Toimittaneet Korkman, Petter & Yrjönsuuri, Mikko. Helsinki: Gaudeamus.

Kant, Immanuel (1997) Prolegomena. Suom. Vesa Oittinen. Helsinki: Gaudeamus.

Keller, Evelyn Fox (1988) Tieteen sisarpuoli. Suom. Pia Sivenius. Tampere: Vastapaino

Kepner-Tregoe (1978) Analyyttinen toimintahäiriöiden selvittäminen. New Jersey: Princeton.

Keso, Lauri (1988) Antipatient treatment of employed alcoholics: a randomized clinical on Hazelden and traditional treatment. Tampere: Tamprint.

Kessel, Neil & Wallton, Henry (1969) Alkoholismi. Suom. Kalevi Lappalainen. Porvoo: WSOY

Kiviranta, Pekka (1976) Naisten alkoholismi. A-klinikkasäätiön julkaisu n:o 6. Kouvola.

Kiviranta, Pekka (1998) Duodecim;114(15):1519

Korkman, Petter & Yrjönsuuri, Mikko (toim.) (1998) Sanasto. Teoksessa Filosofian historian kehityslinjoja. Tampere: Gaudeamus.

Koski-Jännes, Anja (2000) Miten riippuvuus voitetaan. Helsinki: Otava

Kosko, Bart (1993) Sumea logiikka. Suom. Kimmo Pietiläinen. Jyväskylä: Gummerus.

Kusch, Martin (1986) Ymmärtämisen haaste. Jyväskylä: Gummerus.

Kuusi, Pekka (1952) Väkijuomakysymys. Helsinki: Otava

Lehto, Juhani (1991) Juoppojen professionaalinen auttaminen. Sosiaali- ja terveyshallituksen tutkimuksia 1/1991. Helsinki.

Lehtonen, Maija-Liisa (1996) Alkoholipsykoosipotilaan ennuste. Tampere: Tampereen yliopisto.

Lloyd, Genevieve (2000) Miehin järki. Suom. Marjo Kylmänen. Tampere : Vastapaino.

London, Jack (1984) Tuliliemen tuttavana. Suom. Toivo Wallenius. Kiikala: Kirjateppo.

Marx, Karl (1974) Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie (1857-1858). Berlin: Dietz.

Murto, Lasse (1972) Asunnottomien alkoholistien yhteiskuntaan paluun vaikeudet. Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan tutkimuksia n:o 27.

Murto, Lasse (1978) Asunnottomien alkoholistien elinolosuhteet ja elämäntapa sekä yhteiskunnan toimenpiteet. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja n:o 30. Forssa.

Mäkelä, Rauno (1978) Asunnottomien alkoholistien hoito ja kuntoutus. Tampereen yliopisto. Lääketieteellisen tiedekunnan julkaisuja n:o 14.

Mäkelä, Rauno (1998) Alkoholiriippuvuus ja muu psyykinen sairastavuus. Teoksessa Päihdelääketiede, toimittaneet Salaspuro, Mikko & Kiianmaa, Kalervo & Seppä Kaija. Jyväskylä: Gummerus.

Märkjärvi, Leila (1995) Työterveyshoitajat päihdetyöverkoston kehittäjinä. Sairaanhoitajien koulutussäätiö. Jyväskylä: Gummerus.

Mönkkönen, Kaarina (2002) Dialogisuus kommunikaationa ja suhteenä – vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asikastyön vuorovaikutuksessa. Kuopion yliopisto.

Niemelä, Jorma (1999) Usko, hoito ja toipuminen. Jyväskylä: Gummerus.

Niiniluoto, Ilkka (1980) Johdatus tieteenfilosofiaan. Helsinki: Otava.

Pajuoja, Jussi (1998) Marraskuun liike seuraavan sukupolven silmin. Kirjassa Jotain sellaista radikaalia aikanaan. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 10/97.

Partanen, Juha (1981) Alkoholisosiologia: tutkimusperinteitä ja ongelmia. Alkoholipoliittinen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste n:o 152. Helsinki.

Payne, Malcolm (1997) Modern Social Work Theory. London: Macmillan.

Platon (1999) Teokset ensimmäinen osa. Helsinki: Otava.

Platon (1999) Teokset toinen osa. Helsinki: Otava

Platon (1999) Teokset kolmas osa. Helsinki: Otava.

Platon (1999) Teokset neljäs osa Helsinki: Otava.

Platon (1999) Teokset viides osa Helsinki: Otava.

Platon (1999) Teokset kuudes osa. Helsinki: Otava.

Poikolainen, Kari (1998) Päihderiippuvuuden ja haitallisen käytön diagnostiikka. Teoksessa Päihdelääketiede, toimittaneet Salaspuro, Mikko & Kiianmaa, Kalervo & Seppä Kaija. Jyväskylä: Gummerus.

Popper, Karl Raimund (1974) Avoin yhteiskunta ja sen viholliset. Helsinki: Otava.

Puhakka, Antero (2000) Hoitoonohjaus hoitoonohjatun silmin – subjektiivinen totuus ja sen tulkinta. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Pyykönen, Lauri (1998) 30 vuotta Marraskuun liikkeen jälkeen. Kirjassa Jotain sellaista radikaalia aikanaan. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 10/97. Helsinki

Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Jyväskylä: Gummerus.

Rantala, Veikko & Virtanen, Ari (2000) Logiikkaa, teoriaa ja sovellutuksia. Tampereen yliopiston opetusmoniste B 43.

Rauhala, Lauri (1983) Ihmiskäsitys ihmistyössä. Jyväskylä: Gaudeamus.

Raunio, Kyösti (1999) Positivismi ja ihmistiede. Helsinki: Gaudeamus.

Sarsila, Juhani (2001) Johdanto ja suomennos kirjaan Filosofian lohutus, A.M.S. Boethius. Tampere: Vastapaino.

Sipilä, Jorma (1996) Sosiaalityön jäljillä. Tampere: Tammer-Paino.

Seppä, Kaija (1998) Alkoholiongelman varhaistoteaminen. Teoksessa Päihdelääketiede, toimittaneet Salaspuro, Mikko & Kiianmaa, Kalervo & Seppä Kaija. Jyväskylä: Gummerus.

Snell, Bruno (1955) Die Entdeckung des Geistes. Hamburg: Claassen Verlag.

Sournia, Jean-Charles (1990) A History of Alcoholism. Cornwall: T.J.Press Ltd.

Stenberg, Jan-Henry & Lahti, Jari (2003) Alkoholiriippuvuus –kohti kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Psykologia 01, 41-46.

Suomen AA-kustannus. (1986) Anna sanan kiertää. Jyväskylä: Gummerus.

Suomen AA-kustannus. (1987) Kaksitoista askelta ja kaksitoista perinnettä. Helsinki: Karisto.

Suomen AA-kustannus (1991) Nimettömät alkoholistit. Jyväskylä: Gummerus.

Suomen AA-kustannus (1994) Päivä kerrallaan. Jyväskylä: Gummerus.

Suomen AA-kustannus (1997) AA tulee täysi-ikäiseksi. Helsinki: Hakapaino.

Taipale, Ilkka (1979) Poikkeavien alkoholin käyttäjien nimitykset ja määrittelyt Suomessa. Alkoholipoliittinen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste n:o 124. Helsinki.

Taipale, Ilkka (1982) Asunnottomuus ja alkoholi. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja n:o 32. Helsinki.

Tanninen, Timo (1990) Hyvinvointitutkimuksen sosiaaliteknokraattisuus? Yhteiskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A 19. Helsinki.

Thesleff, Holger (1998) Platon ja platonismi. Teoksessa Filosofian historian kehityslinjoja. Toimittaneet Korkman, Petter & Yrjönsuuri, Mikko. Helsinki: Gaudeamus.

Tillich, Paul (1983) Muuttuvan maailman moraali. Suom. Pauli Annala. Saarijärvi: Kirjapaja.

Tirkkonen, Jorma (1963) Alkoholistien vastaanottolaitoksesta sosiaalisairaalaksi. Teoksessa P. I. Tuovisen juhla kirja. Väkijuomakysymyksen tutkimussäätiö. Alkoholikysymys 1963 n:o 2.

Toiviainen, Seppo (1997) Kantapöydän imu. Hämeenlinna: Tammi.

Tuomela, Raimo & Patoluoto, Ilkka (1976) Johdatusta Habermasin kirjoitukseen Tieto ja Intressi. Teoksessa Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet osa I. Toimittaneet Tuomela, Raimo & Patoluoto, Ilkka. Hämeenlinna: Karisto.

Tuusvuori, Jarkko S. (2002) Emilio Betti -suomentajan alkusanat. Filosofinen aikakauslehti Niin & Näin 9 (34).

Työrinoja, Reijo (1998) Platonismi, aristotelismi ja teologia keskiajalla. Teoksessa Filosofian historian kehityslinjoja. Toimittaneet Korkman, Petter & Yrjönsuuri, Mikko. Helsinki: Gaudeamus.

Tähkä, Veikko (1966) *The Alcoholic Personality*. Helsinki: Otava.

Varto, Juha (1993) *Ideologia ihmisen tutkimiseksi?* Kirjassaan *Lihan viisaus* (1996) Tampere: Taju.

Varto, Juha (1995) *Merkintöjä Platonista*. Tampere: Taju.

Varto, Juha & Veenkivi, Liisa (1993) *Näkyvä ja näkymätön: filosofisia keskusteluja*. Helsinki: Yleisradio.

Weeks, Gerald R. & L'Abate (1987) *Paradoksi –avain muutokseen*. Suom. Mirja Rutanen. Helsinki: Tammi.

Williams, Bernard (2000) *Platon. Filosofian keksiminen*. Suom. Ilpo Halonen. Helsinki: Otava.

Wright, Georg Henrik von (1990) *Explanation and understanding*. Ithaca: Cornell University Press.

Yrjönsuuri, Mikko (1998) *Via moderna-yksilön synty*. Teoksessa *Filosofian historian kehityslinjoja*. Toimittaneet Korkman, Petter & Yrjönsuuri, Mikko. Helsinki: Gaudeamus.

Internet lähteet:

<http://alcohol-drug-treatment.net/> Alcohol and Other Drug Addiction Service (AODA) services 464 S. Harbor Dr. Indian Rocks Beach, Florida. Kotisivun johdanto ja addiction stages. Lainattu 14.5.2003.

<http://www.modjourn.brown.edu/mjp/Bios/Blatchford.htm> Sullivan, Robert. Robert Blatchford (1851-1943). Lainattu 14.5.2003.

[http:// www.suomenaa.fi/](http://www.suomenaa.fi/)
AA-ryhmät Suomessa. Lainattu 10.10.2003

<http://www.dirc.org.uk/publications/articles/papers/22.pdf>
Kepner-Tregoe. Lainattu 25.10.2003